

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**KAVRAMSAL DEĞİŞİM METİNLERİNİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDEKİ KAVRAM YANILGILARININ
GİDERİLMESİNE ETKİSİ**

Ramazan ŞARLAYAN

YÜKSEK LİSANS

KIRŞEHİR-2017

©2017- Ramazan ŞARLAYAN

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**KAVRAMSAL DEĞİŞİM METİNLERİNİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDEKİ KAVRAM YANILGILARININ
GİDERİLMESİNE ETKİSİ**

**THE EFFECT OF CONCEPTUAL CHANGE TEXTS ON
OVERCOMING THE MISCONCEPTIONS IN THE SOCIAL
STUDIES COURSES**

Hazırlayan
Ramazan ŞARLAYAN

YÜKSEK LİSANS

Danışman
Doç.Dr. Tekin ÇELİKKAYA

KIRŞEHİR-2017

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, Ramazan ŞARLAYAN tarafından hazırlanan “Kavramsal Değişim Metinlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Kavram Yanılgılarının Giderilmesine Etkisi” adlı tez çalışması 14/08/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman ....

Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Üye..........

Doç. Dr. Zafer KUŞ

Üye.....

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2017

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2017

Ramazan ŞARLAYAN

İmza

ÖZET

KAVRAMSAL DEĞİŞİM METİNLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ KAVRAM YANILGILARININ GİDERİLMESİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ramazan ŞARLAYAN

Danışman: Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

2017 – (XIV+106)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Doç. Dr. Zafer KUŞ

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Bu araştırmada öğrencilerin üniteye geçen kavramları anlama düzeyleri belirlenip, sahip oldukları kavram yanlışları tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada belirlenen yanlışlar ve bu yanlışları gidermede kullanılan öğretim yaklaşımı ve materyallerinin, öğretmenlere ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara faydalı olması açısından önemlidir. Araştırmanın amacı, 7. sınıf öğrencilerinin ‘Türk Tarihinde Yolculuk’ ünitesinde yer alan kavram yanlışları üzerinde, kavramsal değişim metinlerinin etkisini incelemektir.

Araştırmanın çalışma grubu, Kırşehir il merkezinde bulunan Prof. Dr. Erol Güngör ortaokulunda öğrenim gören 7/A ve 7/C sınıfı öğrencilerinden oluşturulmuştur. Bu sınıflardan 7/A deney (n:22), 7/C kontrol grubu (n:27) olarak belirlenmiştir. Araştırmada yöntem olarak, eşitlenmemiş kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Kavramlar belirlenirken 7. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitabı (MEB, 2015) Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen kavramların yer aldığı, öğrencilerin kavramların anlamlarını kısa yazılı cevaplar olarak verebilecekleri şekilde düzenlenmiş açık uçlu soru formu kullanılmıştır. Öğrencilerin formdaki kavramlara verdikleri cevaplar değerlendirilirken ders kitabında kavramlarla ilgili yapılan açıklamalar ile Büyük Türkçe Sözlük’teki (TDK, 2016) açıklamalar göz önünde bulundurulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar; kavramı doğru anlama, kavram yanlışlığı ve cevapsız şekilde tasnif edilmiş, yüzde ve frekans değerleri alınarak yorumlanmış sonuçlara göre en fazla kavram yanlışlığı görüldüğü tespit edilen 6 kavram belirlenmiştir. Deney grubunda öğrencilerin çağ, estetik, fetih, gâzâ, islahat, iskân kavramlarıyla ilgili yanlışlarını gidermeye yönelik olarak kavramsal değişim metinleri kullanılırken, kontrol grubunda ise bu kavramlara ait yanlışların giderilmesinde programa dayalı öğretim yaklaşımı uygulanmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından geliştirilen Kavram Başarı Testi (KBT) kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ve sontest puanlarının analizi için SPSS 20 paket programı kullanılarak betimsel istatistik, ilişkisiz örneklem için t-testi ve two-way Anova işlemleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, öntestte, Kavram Başarı

Testi puanları açısından, deney ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı, sonekte ise deney grubunun lehine anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda, ağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat, iskân kavramlarıyla ilgili öğrencilerde mevcut bulunan kavram yanılgılarının giderilmesinde ve başarılarında, kavramsal değişim yaklaşımına dayalı öğretim ve materyallerin programa dayalı öğretim etkinliklerine göre daha etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kavramsal Değişim Metni, Kavram Yanılgısı, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT

The Effect of Conceptual Change Texts on Overcoming The Misconceptions in the Social Studies Courses

M.Sc.Thesis

Preparer: Ramazan ŞARLAYAN

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

2017 - (XIV+106)

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education

Division of Social Studies Education

Jury

Assoc. Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Assoc. Prof. Dr. Zafer KUŞ

Asst.Prof. Dr. Vedat AKTEPE

In this study, students' level of understanding the concepts mentioned in the unit were determined and misconceptions about the concepts were detected. In addition to this, it is important that the misconceptions in the study and the teaching approaches and materials used for overcoming misconceptions are useful for the teachers and the researchers who will work on this issue. The aim of the research is to analyze the effects of conceptual change texts in the conceptual change approach on the misconceptions in 7th grade students "Journey to Turkish History" unit.

The study group of the research was formed from 7/A and 7/C students at Prof. Dr. Erol Güngör secondary school which is in the center of Kırşehir. From these classrooms 7/ A (n: 22) was experimental and the 7 /C was control group (n: 27). In the study, unequal control grouped design was used. While the concepts were being defined, a questionnaire form was used in which 7th class social studies teacher textbook (MEB, 2015) included concepts targeted to students in the Journey to Turkish History unit and students could give the meaning of concepts as short written answers. While the answers given by the students to the concepts in the form were evaluated, the explanations made about the concepts in the textbook and the statements of the Great Turkish Dictionary (TDK, 2016) were taken into account. The answers given by the students were classified as correct understanding of concepts, misconceptions and misses, and the percentage and frequency values were taken and 6 concepts were found to be the most misconceptions according to the interpreted results. While in the experimental group, conceptual change texts were used in order to eliminate students' misconceptions about the concepts of age, aesthetics, conquest, holy war, reform, settlement, a program based teaching approach was applied in eliminating the fallacy of these concepts in the control group.

In order to collect data in the study, Concept Achievement Test (CAT) developed by researcher were used. Descriptive statistics, t-test for unrelated samples, and two-way ANOVA were performed using the SPSS 20 package program for the analysis of pretest and posttest scores of the students in the experimental and control groups. As a result of the analysis, it was

determined that there was no statistically significant difference between experimental and control groups in terms of Achievement Test and Concept Test scores in pre - test, and there was a meaningful difference in favor of experimental group in post-test.

As a result of the research, it has been determined that teaching and materials based on the conceptual change approach are more effective in eliminating the misconceptions that exist in the students related to the concepts of age, aesthetics, conquest, holy war, reform and settlement compared to program based activities.

Key words: Conceptual Change Text, Misconceptions, Social Studies

ÖN SÖZ

Sosyal Bilimler, ilköğretimde disiplinler arası bir eğitim programı olarak "sosyal bilgiler" şeklinde ele alınmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kavramlar açısından oldukça zengindir. İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmeleri için temel kavramları çok iyi anlamaları gerekmektedir. Bu araştırmada 7. sınıf öğrencilerinin ‘Türk Tarihinde Yolculuk’ ünitesinde yer alan kavram yanlışları üzerinde, kavramsal değişim metinlerinin etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Programda kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla kavram öğretimi ve kavramsal değişim metinleri büyük önem arz etmektedir. Araştırmanın amacı, 7. sınıf öğrencilerinin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavram yanlışları üzerinde, kavramsal değişim yaklaşımı içerisine giren kavramsal değişim metinlerinin etkisini incelemektir.

Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise kuramsal açıklamalar ve ilgili literatüre yer verilirken, üçüncü bölümde yöntem başlığı altında araştırma modeli, çalışma grubu ve veri toplama araçları yer almıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde 7. sınıf öğrencilerinin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavram yanlışları üzerinde, kavramsal değişim yaklaşımı içerisine giren kavramsal değişim metinlerinin etkisine ait bulgulara yer verilirken, araştırmanın beşinci bölümünde araştırmaya ait sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Yapılan araştırma ile kavram öğretiminde kavramsal değişim metinlerinin kullanılmasının öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarının giderilmesinde etkili olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda sosyal bilgilerin tüm konularında kavramsal değişim metinlerinin etkin bir şekilde kullanılması, ayrıca ders kitaplarında konulara yönelik, kavramlara özgü kavramsal değişim metinlerine yer verilmesi büyük önem arz etmektedir. Kavram öğretiminde alternatif öğretim yöntemlerinden olan kavramsal değişim metinleri ile ilgili araştırmalar daha çok Fen Bilimleri alanında yoğunlaşmıştır. Sosyal Bilgiler

dersinde yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen bilgiler daha sonra bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara ışık tutması açısından önemlidir.

Öncelikle araştırmamın her aşamasında görüşleri, önerileri ve eleştirileriyle beni yönlendiren, katkı ve yardımlarını yer ve mekân gözetmeksizin hiçbir zaman esirgemeyen, desteğini hep hissettiren danışman hocam, Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında görüş ve önerileri ile destek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Hayriye SAYHAN'a, Prof. Dr. Sencer SAYHAN'a, Doç. Dr. Zafer KUŞ'a ve Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE'ye minnet ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca çalışmalarım sırasında yardım ve desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Öğretmen Kenan AY, Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL ve Uzm. Öğretmen Turan BAŞKONUŞ'a teşekkür ederim. Yüksek lisans araştırmamın örneklem grubunu oluşturan uygulama okulu öğretmenlerine ve kıymetli öğrencilerime teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yanımda olan, desteğini esirgemeyen, sevgili eşim Öğretmen Buket ŞARLAYAN'a ve birlikte geçiremediğimiz zamanlar dolayısıyla derslerinde yardımcı olmadığım oğlum Mehmet ve kızım Bengisu'ya ve beni yetiştirip bu günlere getiren aileme sonsuz teşekkürler.

Kırşehir-2017

Ramazan ŞARLAYAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiv
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI.....	1
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3
1.4. VARSAYIMLAR.....	3
1.5. TANIMLAR.....	3
BÖLÜM II.....	5
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	5
2.1. KAVRAM TERİMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	5
2.1.1. Kavram Terimi	5
2.1.2. Kavramların Özellikleri.....	5
2.1.3. Kavramların Yararları.....	6
2.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Kavramların Önemi.....	7
2.1.5. Sosyal Bilgiler Dersi ve Kavram Yanılgıları.....	9
2.1.6. Kavram Öğrenme-Öğretme	10
2.1.7. Kavram Yanılgılarını Teşhis Etme ve Giderme Yolları.....	12
2.2. KAVRAMSAL DEĞİŞİM YAKLAŞIMI.....	13
2.2.1. Analoji	14
2.2.2. Kavram Haritaları	15
2.2.3. Kavram Karikatürleri.....	18
2.2.4. Kavramsal Değişim Metinleri	19
2.2.5. Kavramsal Değişimin Gerçekleşmesi için Gerekli Şartlar	20

2.2.6. Kavramsal Değişim Modelinde Öğrenci-Öğretmen Rolü	22
2.3. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	22
BÖLÜM III	28
3. YÖNTEM	28
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	28
3.2. ÇALIŞMA GRUBU	30
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	31
3.3.1. Kavram Başarı Testinin Geliştirilmesi	31
3.3.2. Kavramsal Değişim Metinlerinin Geliştirilmesi	36
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	37
BÖLÜM IV	39
4. BULGULAR	39
4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	39
4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR	50
4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR	51
4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR	52
4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR	53
BÖLÜM V	66
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	66
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	66
5.2. ÖNERİLER	69
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	70
5.2.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler	70
5.2.3. Milli Eğitim Bakanlığına Yönelik Öneriler	70
KAYNAKÇA	71
EKLER	77
EK 1. Uygulanan Testler	78
EK 2. Kavramsal Değişim Metinleri	88
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen	29
Tablo 3.2. Araştırmanın Deneysel Deseni	29
Tablo 3.3. Deney-Kontrol Gruplarının Cinsiyet ve Şubeye Göre Dağılımı	31
Tablo 3.4. Öğrencilerin Kavramlara Yönelik Olarak Verdikleri Cevapların Dağılımı	32
Tablo 3.5. Çağ, Estetik, Fetih, Gâzâ, Islahat, İskân Kavramlarının Dağılımı	32
Tablo 3.6. Kavram Başarı Testi Maddelerinin Güçlük ve Ayırt Edicilik Güvenirlik Değerleri	34
Tablo 3.7. İki Aşamalı-Açık Uçlu Soruları Analizinde Kullanılan Değerlendirme	35
Tablo 4.1. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Uygulama Öncesinde Öntestte Kavram Başarı Testine Verdikleri Cevapların Seçeneklere Göre Dağılımına İlişkin Bulgular	39
Tablo 4.2. Grupların Başarı Öntest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler	51
Tablo 4.3. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Öntest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	51
Tablo 4.4. Grupların Başarı Sontest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler	52
Tablo 4.5. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	52
Tablo 4.6. Grupların Başarı Sontest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler	52
Tablo 4.7. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Öntest- Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları	53
Tablo 4.8. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde Çağ Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması	54
Tablo 4.9. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde Estetik Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması	55
Tablo 4.10. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde Fetih Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması	57
Tablo 4.11. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde Gâzâ Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması	59
Tablo 4.12. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde Islahat	

Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması.....	61
Tablo 4.13. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde İskân Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması....	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1.Araştırma İşlem Basamakları	30
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BT	Belirsiz Tarih
KBT	Kavram Başarı Testi
KDM	Kavramsal Değişim Metinleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

7. sınıf öğrencilerinin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavram yanılgıları üzerinde, kavramsal değişim metinlerinin etkisi var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Yaşantı sürecindeki deneyimlerimiz sonucunda iki veya daha fazla varlığı ortak özelliklerine göre bir arada gruplayıp diğer varlıklardan ayırt ederek zihnimizde bir düşünce birimi olarak depolarız. İşte bu düşünce birimlerine kavram denir (Çepni, 2007:101). Kavramlar bir dilin gelişiminde de önemli bir role sahiptirler. İnsanlar düşündüklerini dil ile açıklarlar. Yeni öğrenilen kavramlar daha önce öğrenilmiş ve geliştirilmiş kavramlarla açıklanmaktadır. Bu durum insanın düşünce sürecini işleten malzemenin kavramlar olduğunu ve bilinen kavramlar yoluyla bilinmeyenlerin açıklanmaya çalışıldığının bir göstergesidir. (Karamustafaoğlu, Özmen ve Ayvaci, 2004:27). Öğretim programlarında kavramlar önemli bir yere sahiptir. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirilebilmesi için programda yer alan kavramların her öğrencinin zihninde aynı anlamı oluşturabilecek şekilde geliştirilmesi gerekir. Sosyal bilgiler ders kitapları, önemli kavramları genellikle tanım ve örnek düzeyinde içermektedir. Bu da kavramların anlaşılmadan ezberlenmesine yol açmaktadır (Doğanay, 2005:271). Öğrencilerin sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmesi ve toplumsal problemleri çözebilmesi için temel kavramları çok iyi kazanması gerekir. Kavramlar çocuğun uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleklerine depolamalarına yardımcı olur. Bu nedenle öğretmenlerin kavram öğretimine önem vermesi ve öğrencilerin kavramları anlamlı bir biçimde öğrenmelerine yardımcı olmaları gerekir (Erden, bt: 49).

Özellikle ilköğretim kademesi kavram öğretimine temel teşkil ettiğinden sosyal bilgilere ait kavramların ilköğretim kademesinde önemle ele alınması gerekir. Ayrıca vurgulamak gerekir ki, sosyal bilimlere ait kavramların kullanılması 2004 programına göre hazırlanan sosyal bilgiler programının vizyonlarından birini oluşturmakta ve programın genel hedeflerinde de üzerinde önemle durulmaktadır (Alkış, 2014:77).

Kavram yanılgıları kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi önemli ölçüde engellediğinden anlamlı ve kalıcı öğrenmenin sağlanabilmesi için öğretim sürecine başlamadan önce öğrencilerin sahip oldukları kavram yanılgılarının belirlenmesi ve bu yanılgıların giderilmesi gerekir (Köse, Kaya, Gezer ve Kara, 2011:79).

Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler dersi “Türk Tarihinde Yolculuk” adlı 3. ünitesi özellikle tarih disiplinine ait kavramların ağırlıkta olduğu bunun yanında bu kavramlara bağlı olarak ta oldukça geniş bir bilgiye yer veren özellikle kültür ve miras aktarımı gibi tarih konularını öğrenme açısından önemli bir yere sahiptir. Bu üniteye yer alan tarihi konuların soyut olması öğrencilerin konuların içerisinde yer alan kavramları öğrenmelerini güçleştirmektedir. Kavram öğrenmede yaşanan güçlükler ise konuların anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmada öğrencilerin üniteye geçen kavramları anlama düzeyleri belirlenip, sahip oldukları kavram yanılgıları tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada belirlenen yanılgılar ve bu yanılgıları gidermede kullanılan öğretim yaklaşımı ve materyallerinin, öğretmenlere ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara faydalı olması açısından önemlidir.

Araştırmanın amacı, 7. sınıf öğrencilerinin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan kavram yanılgıları üzerinde, kavramsal değişim metinlerinin etkisini incelemektir.

Bu amaç çerçevesinde, çalışmada başlıca şu sorulara cevap aranacaktır;

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Türk Tarihinde Yolculuk ” adlı 3. ünitesinde geçen kavramlara ilişkin kavram yanılgıları var mıdır?
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mevcut kavram yanılgılarının öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mevcut kavram yanılgılarının sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Türk Tarihinde Yolculuk ” adlı 3. ünitesinde kavram yanılgısı olduğu tespit edilen çağ,

estetik, fetih, gâzâ, islahat ve iskân kavramlarına yönelik yanlışlarının giderilme düzeyi nedir?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- Kavram yanlışlarının belirlenmesinde kullanılan Kavram Başarı Testi'nin uygulanması, 2015-2016 eğitim- öğretim yılında Kırşehir il merkezinde yer alan Prof. Dr. Erol Güngör Ortaokulu'nun 7. sınıfında öğrenim gören 49 (deney grubu:22- kontrol grubu: 27) öğrenci ile sınırlıdır.
- Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi ile sınırlıdır.
- Uygulama süresi, 6 hafta ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

- Araştırmada, veri toplamak amacıyla kullanılan testlere katılan öğrencilerin, soruları samimi olarak cevaplandıkları ve bu cevapların, araştırılan kavramlarla ilgili anlamalarını tam olarak yansıttığı varsayılmaktadır.
- Uygulama aşamasında deney ve kontrol grubundaki öğrenciler arasında çalışmayı etkileyecek herhangi bir etkileşim olmadığı varsayılmaktadır.
- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ders dışı zamanlarda, deneysel işlem sırasında yapılan uygulamalarla ilgili iletişime geçerek birbirlerini etkilemeyecekleri varsayılmaktadır.

1.5. TANIMLAR

Kavram: Benzer ya da farklı obje ve olayların, ortak özelliklerinin bir kelime ya da isimle ifade edilmesidir (Çeliköz, 1998:72).

Kavram Yanlışları: Klasik öğretim tekniklerine dirençli, sabit ve yaygın olarak bilimsel kavramlarla örtüşmeyen fikirler olarak tanımlanabilir (Eyidoğan ve Güneysu, 2002:8).

Kavramsal Değişim Metinleri: Öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarının farkına varmalarını sağlayan, bilimsel olarak doğru kabul edilen bilgilerle öğrencilerin kavram yanlışları arasındaki çelişkileri ortaya koyan ve bu yanlışları gidermeyi amaçlayan metinlerdir (Kılıçoğlu, 2011: 7).

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilgiler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayanarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutumların ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, bt:8).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. KAVRAM TERİMİ VE ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Kavram Terimi

Çeşitli araştırmacılar tarafından birbirine benzer ancak farklı ifadelerle kavram tanımı yapılmıştır. Novak (1998:22) kavramı, olaylar ve nesnelere içindeki kavranılan bir düzenlilik; nesne veya olayların kayıtlarının bir etiket vasıtasıyla gösterilmesi olarak, Cüceloğlu (2012:215) aralarında belirli özellikleri paylaşan bir grup nesne veya olaya verilen sembol, Senemoğlu (2007:511) ise benzer nesnelere, insanları, olayları, fikirleri, süreçleri gruplamada kullanılan bir kategori, olarak tanımlamıştır. Genel anlamda kavram, belirli özelliklerdeki nesnelere zihnimizdeki karşılığı olarak ifade edilebilir.

Kavramlar, düşünme faaliyetimizin en temel araçları ve unsurlarıdır. 2005 öğretim programı, bilginin ötesinde öğrencilerde tümevarımsal ve tümdengelimsel düşünme yeteneğini kazandırmayı ve bunun için kavramları kullanmayı önemsemektedir. 2005 öğretim programı, sosyal bilgileri oluşturan bilim dallarının adlarından ilköğretim öğrencilerine söz etmeksizin, yapısal kavramlarının öğretimini vurgulamaktadır. Örneğin gelir ve gider, emek, pazar, istek ve ihtiyaçlar ekonomi ile ilgili yapısal kavramlardır. Öte yandan göç, kültür, kentleşme, aile, grup gibi kavramlar sosyolojinin yapısal kavramları olarak düşünülebilir. Tarihin yapısal kavramları ise birinci ve ikinci elden kaynak, değişim ve süreklilik, kronoloji ve nedensellik gibi kavramlardır (Ata, 2009:39).

2.1.2. Kavramların Özellikleri

“Yaşantı izleri kavramın temelidir. Duyularımızla algıladığımız şeyler (nesne, olgu, olay) aklımızda kavramlaşır. Bilgilenme sürecinde maddesel (duyusal) olan, düşünsel olana (kavrama) dönüşür. Kavramlar düşünsel bilgilenmenin temel biçimi olarak duyularla değil düşünceyle kavranır” (Nas, 2000:99).

Senemoğlu'na göre (2007:511-512) kavramlar bireyin düşünmesini sağlayan zihinsel araçlardır. Kavramlar fiziksel ve sosyal dünyayı anlamamızı ve anlamlı iletişim kurmamızı sağlar. Kavramlara sahip olmayan bir yetişkinin düşünmesi, bir bebeğin düşünmesi gibi duyuşsal algılamaları ile sınırlıdır. Kısaca kavramlar, düşünme için gereklidir. Kavramları anlama; ilkeleri anlama, problem çözme ve dünyayı anlama için

gereklidir diyerek tüm kavramların öğrenilebilirlik, kullanılabilirlik, açıklık, genellik ve güçlülük olmak üzere beş temel özelliğe sahip olması gerektiğini belirtmiştir

Kavramların en önemli özelliklerinin başında, içinde yaşadığımız çevrenin karmaşıklığını en aza indirmek ve bu sayede yapılandırılacak bilgilerin daha kolay ve kalıcı edinilmesini sağlamak yer almaktadır. Diğer yandan insanoğlunun öğrenme sürecinde en önemli yardımcılarından biri olan kavramlar, öğretim boyutuna geçildiğinde, anlaşılması ve hâkim olunması en zor bilgi yapıları içerisine girmektedir (Çaycı, 2009b:305).

Kavramların genel özellikleri şöyle ifade edilir (Ülgen, 2001:101-117):

- ✓ Kavramlar, insan tecrübesine dayalı olarak zaman içinde değişirler.
- ✓ Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir.
- ✓ Kavramın orijinali (prototype) vardır. Kavramın orijinali, kavramın bireyin düşüncelerindeki ilk oluşumudur. Kavramın kritik özelliklerinden oluşur.
- ✓ Kavramların bazı özellikleri, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilirler.
- ✓ Kavramlar objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar.
- ✓ Kavramlar çok boyutludur.
- ✓ Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler.
- ✓ Kavramlar dille ilgilidir. Bir kültürde geliştirilen kavram çeşitliliği ile o kültürün dil zenginliği arasında olumlu bir ilişki vardır.
- ✓ Kavramların özellikleri de kendi içinde birer kavramdır.

2.1.3. Kavramların Yararları

Kavramlar bir dilin gelişiminde de önemli bir role sahiptirler. İnsanlar düşündüklerini dil ile açıklarlar. Yeni öğrenilen kavramlar daha önce öğrenilmiş ve geliştirilmiş kavramlarla açıklanmaktadır. Bu durum insanın düşünce sürecini işleten malzemenin kavramlar olduğunu ve bilinen kavramlar yoluyla bilinmeyenlerin açıklanmaya çalışıldığının bir göstergesidir (Karamustafaoğlu, Özmen ve Ayvacı, 2004:27).

Kavramların önemi ve yararları şu şekilde özetlenebilir (Fidan 1996:192; Karamustafaoğlu, Özmen ve Ayvacı, 2004:27):

- ✓ Kavramlar, dünyanın karmaşıklığını azaltır. Benzer nesne ve olayların sınıflandırılması dünyanın daha iyi anlaşılmasını sağlar. Örneğin dört ayaklı, evcil, bıyıklı, fare avlayan bir hayvanın yerine “kedi” demek anlamayı kolaylaştırır.
- ✓ Kavramlar, yeni durumlara genellemeyi gerçekleştirir. Kavramlar öğrenildiğinde, bunlarla ilgili özellikleri başkalarıyla ilişkilendirmek kolaylaşır. Böylece her şeyin yeniden başlayarak öğrenilmesini önler.
- ✓ Kavramlar, kolayca soyutlamayı sağlar. Kavramlara atfettiğimiz özellikler genel bir yapı içerisinde o kavramın zihinsel düzeyde işlenmesini sağlar. Kedi kavramı, zihnimizde kedi özelliklerinin soyutlanmasıyla gerçekleşir ve dış dünyadaki bir nesnel yapı zihnimizde şekillenir.
- ✓ Kavramlar, düşünce gücünü artırır. Özellikle kısa süreli belleğin kapasitesi sınırlı olduğundan kavramlarla daha fazla düşünce üretmek mümkündür.
- ✓ Uzun süreli bellekte yerleşme kolaylığı oluşur. Kavramlaştırılmış bilgi, uzun süreli bellekte daha kolayca depolanma ve geriye çağırılma hizmeti sunabilir
- ✓ Kavramlar yoluyla insan zihni, çevremizin karmaşıklığını basitleştirir. Kavramlar insanları ayrıntılardan çok onların tutsağı olmaktan kurtarır.
- ✓ Kavramlar, insanlar arasındaki iletişimin gerçekleşmesinde, insanların birbirini anlamalarını sağlamada çok önemli bir rol oynarlar. Yanlış anlamalar kavramlara verdiğimiz farklı anlamlardan da doğabilir.
- ✓ Kavramların birbiri ile ilişkisinden ilkeler ve kurallar ortaya çıkar. İlkelerin sağlamlığı, doğru yargıda bulunmaya ve problemleri anlayarak çözmemize yardımcı olur.

2.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Kavramların Önemi

"Öğretim programlarında kavramlar önemli bir yere sahiptir. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirilebilmesi için bu programda yer alan kavramların her öğrencinin zihninde aynı anlamı oluşturabilecek şekilde geliştirilmesi gerekir" (Doğanay, 2005:271). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri de öğrencilerin ünitelerle ilgili çeşitli sosyal kavramları anlayabilmeleridir (Yazıcı ve Samancı, 2003:192). Sosyal bilgiler öğretiminde kavramları etkili bir şekilde öğrencilere kazandırmak için öncelikle o kavramla ilgili olarak öğrencilerin önbilgilerini ve varsa yanlış algılamalarını tespit etmek gereklidir. Bu konuda çeşitli yöntemler (açık uçlu sorular, tartışma etkinliği,

resim çizme, kelime ilişkilendirme vb.) kullanmak mümkündür. Kavram öğretim sürecinde kullanılmak üzere gerekli materyallerin sağlanması da önemlidir. Bu materyaller öğretilmesi planlanan kavrama göre değişmekle beraber fotoğraf, cd, modeller, bulmacalar vb. olabilir (Alkış, 2014:78).

Sosyal bilgilerde kavram öğretimi özellikle 1960–70 yılları arasında kavramsal yaklaşımla birlikte önem kazanmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmesi ve sosyal problemleri çözebilmesi için temel kavramları çok iyi kazanması gerekir. Kavramlar çocuğun uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleklerine depolamalarına yardımcı olur. Bu nedenle öğretmenlerin kavram öğretimine önem vermesi ve öğrencilerin kavramları anlamlı bir biçimde öğrenmelerine yardımcı olmaları gerekir (Erden, bt:49).

Dündar (2014:310) kavram öğrenmenin, öğrenci merkezli bir süreç olmasından dolayı kavram öğretiminde, kavramların özelliklerine uygun strateji, yöntem, teknik ve materyallerin kullanılmasının gerekliliğini ifade ederken, Erden (bt:50) sosyal bilgiler öğretiminde kavramların kazandırılması sırasında, öğrencilere kavramla ilgili bol örnek verilmesi, kavramların mümkün olduğunca görsel materyallerle desteklenmesi, durumunda öğrencilerin kavramları öğrenmelerini kolaylaştırdığını belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde, kavramların öğrenilmesini öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok açıdan yararları vardır. Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde kavramların öğrenilmesinin belli başlı yararları aşağıdaki şekilde belirtilmektedir (Doğanay, 2005:273-276).

- ✓ Üst düzey akademik başarı,
- ✓ Öğrenme ve hatırlamayı basitleştirme
- ✓ İletişimi kolaylaştırma,
- ✓ Öğretimi kişiselleştirme,
- ✓ Gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmeye yardımcı olma,
- ✓ Karmaşık anlamaya yardımcı olma,
- ✓ Problem çözme ve akıl yürütme.

2.1.5. Sosyal Bilgiler Dersi ve Kavram Yanılgıları

Çağdaş dünyada bilgi ve teknoloji üretiminin hızla artması ve iletişimin gelişmesiyle bilgi kaynaklarının yaygın ve kolay ulaşılabilir hale gelmesi, toplumsal yaşamı önemli ölçüde değiştirmiştir. Her alanda artan bilgi birikiminin bireylere etkili ve verimli biçimde aktarılması eğitimcilerin öncelikli sorunu haline gelmiştir. Bütün bu gelişmelere bağlı olarak eğitimin amacı, yeni fikirler oluşturabilen ve bilginin kaynağını araştıran, üretken bireyler yetiştirmek olmuştur. Bireylerin bir bilimsel alana ilişkin fikirler üretebilmeleri için de, öncelikle o alana ilişkin kavramları kazanmış olmaları ve var olan kavram yanılgılarının giderilmesi gerekmektedir (Sever, Budak ve Yalçınkaya, 2009:20).

Bireyler küçük yaşlarda fiziksel ve sosyal dünyayı kendi deneyimleri ile tanıyarak, zihinlerinde gerçek bilimsel düşüncelerden farklı bir düşünce süreci oluşturmaktadırlar. Onların zihinlerinde nesnelere ve olaylara ait oluşturdukları kavramlar, bilimsel olarak kabul görmüş kavramlardan farklılık gösteriyorsa bu durum kavram yanılgılarına neden olmaktadır (Borazan, 2008:14). Kavram yanılgıları, klasik öğretim tekniklerine dirençli, sabit ve yaygın olarak bilimsel kavramlarla örtüşmeyen fikirler olarak tanımlanabilir. Kavram yanılgılarının temel nedenleri; öğrenci faktörleri (Önceden gerekli olan bilginin eksikliği, önyargılar, motivasyon ve ilgi eksikliği, bilimsel konularda günlük konuşma dilinin kullanılması), öğretmen faktörleri (Yetersiz konu bilgisi, kavramların kategorilendirilmesi, detaylara fazla önem verme) ve ders kitapları faktörleri (öğretme sıralaması, çok fazla hata ve yanlış bilgi içermesi, şekil ve örneklerin eksikliği, konular arasında bağlantı eksikliği) olarak sıralanabilir (Eyidoğan ve Güneysu, 2002:8).

Öğrenciler ilköğretime başladıktan sonra hayatlarında ilk defa bazı sosyal kavramlarla karşılaşmaktadırlar. İlk kez karşılaşılan bu tür kavramları, öğrenciler çoğu zaman anlamakta güçlük çekmekte, bu kavramları birbirine karıştırabilmekte veya kavramlarla ilgili yanılgılara düşmektedirler. Eğitim kurumlarımızdaki geleneksel yöntemlerle ders işleme ve teknolojik araçların okullardaki yetersizliği, öğrencilerin konuları anlamlı öğrenememelerine sebep olmaktadır (Yazıcı ve Samancı, 2003:192). 2005 öğretim programının kavramlara önem vermesiyle öğretmene düşen görev gerçekten zorlu ve ciddi bir süreç halini almıştır. Çünkü öğrenciler okula gelirken zaten çok sayıda kavram yanılgısı ile gelmektedir. Öğretmen bu durumu dikkate almaz ise ve farkında olmadan da olsa öğrencinin yeni kavram yanılgıları edinmesine neden olursa öğrencinin zihninde içinden çıkılamayacak bir karışıklık meydana gelmektedir. Bu nedenle de öğretmenlerin kavram öğretiminde dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır (Elvan, 2012:25-26).

2.1.6. Kavram Öğrenme-Öğretme

Öğrenme bireylerin zihinlerinde gerçekleşen, dışsal çevreyle etkileşimi gerektiren bir durumdur (Gagne, 1974:4). Genel anlamda öğrenme, çevresel koşulların değişmesiyle bireyin davranışlarında meydana gelen değişimdir. Kavram öğrenme ise, uyarıları belli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmaktır. Yeterli bir öğrenmede bu bilgilerin davranışla bütünleşmesi öngörülür. Kavram, öğrenme yapılanma ve yapılandırma işlemidir. Bir öğrenci gördüğü bir objenin adını söyler ise, ya da ona bir olay açıkladığımızda, o olaya verilen adı söyler ise, bireyin bu kavramı kendi zihninde yapılandırdığı anlamına gelmez. Kavram öğrenme, bir tanıma ya da mekanik öğrenme olayıdır. Sözcük öğrenmedir (Ülgen, 2001:109).

Kavram öğrenme çocuğun gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir. Kavram gelişimi, çocuğun gelişimini izler. Çocuğun beyninde nesnelere, yaşanmış olayların izleri önce bireysel ve somuttur. Tasarımlar belli bir nesne ile belli bir olayla ilgilidir, sınırlıdır; özel ve somuttur. Örneğin çocuk köpek olarak yalnızca evlerindeki kara bir köpeği tanıyorsa, bu köpekle ilgili tasarımlar özeldir, somuttur. Köpek denince çocuk yalnızca bu köpeği tasarımlar. Hatta gördüğü kara bir kediyi köpek sanabilir. Ama çocuk zamanla değişik renkte, boyda, cinsten köpekler gördükçe, çok ve çeşitli köpeklerle karşılaştıkça somut ve özel tasarımlar soyutlaşır, derece derece genelleşir. Geçirilen yaşantılar ne kadar çok ve çeşitli olursa, kavram da o kadar soyut olur (Nas, 2000:102).

Bireysel yaklaşımda kavram öğrenme sürecine iki açıdan yaklaşılmaktadır. Bunlardan ilki olan ürün açısından bakıldığında, kavram öğreniminde ön bilgiler işe koşulur ve zihin yeniden yapılandırılır. Zihnin yeniden yapılandırılmasıyla ortaya çıkan öğrenme, mutlaka bir davranış değişikliği ile sonlanmayabilir. Önemli olan bilişsel yapıdaki değişimdir ve bu değişim yaşam içerisinde karşılaşılan problemleri çözmeye kullanılacaktır (Çaycı, 2009b:308). İkincisi ise süreçtir. Süreç açısından bakıldığında ise öğretmenin, kavram öğrenmenin nasıl bir süreç olduğunu ve hangi koşullarda nasıl gerçekleşeceğini bilerek, herhangi bir öğretim yöntemine bağlı kalmadan, öğrencinin bireysel özelliğine uygun koşulları dikkate alarak öğretimi tasarlaması ve uygulaması beklenmektedir. Çünkü bilginin yapılandırılması, öğrencinin bilişsel yapısıyla öğretmenin düzenlediği çevresel koşulların etkileşimi sonucu gerçekleşir. Bu koşullar; zaman, bellek süreci, dikkat ve odaklaşma, kavram öğrenme stratejileri, dil, gelişim düzeyi, sunulan uyarıcılar ve bu uyarıcıların düzeni olarak sıralanmaktadır (Ülgen, 2001:117-131).

Kavramların etkili bir şekilde öğrencilere kazandırılması için bu kavramların öğrenciler tarafından kullanılır olması gerekmektedir. Öğretmen bu aşamada öğrencileri aktif hale getirerek onlardan kavramlarla ilgili çeşitli aktiviteler yapmalarını isteyebilir. Örneğin öğrencilerden kavramları kendi cümleleri ile açıklamaları, o kavramlarla ilgili bir kompozisyon yazmaları (anı, hikâye vb.), kavramlarla ilgili örnekler vermeleri istenebilir. Bu aşamada öğretmenin öğrencilere geri bildirimde bulunması gerekmektedir. Eğer kavramla ilgili hatalar tespit edildiyse zaman geçirmeden giderilme yolları denenmelidir. Son aşamada da gruplar halinde kavram haritalarının oluşturulması çeşitli kavram bulmacalarının çözülmesi vb. hem öğrenciyi aktif hale getirecek hem de eğlenceli bir aktivite olacaktır (Alkış, 2014:79).

Karamustafaoğlu, Özmen ve Ayvacı (2004:30) kavram öğretiminin öğrencinin kavramları öğrenmesi ve diğer kavramlar arasında ilişki kurması bakımından son derece önemli olduğunu, kavram öğretiminin bazı kavramların öğrencinin zihninde oluşmasını sağlamak amacıyla yapıldığını ifade etmişler ve kavram öğretiminin gerekçelerini şöyle sıralamışlardır:

- ✓ Günümüzde öğretim yaklaşımları kalıcı öğrenmenin işlemsel değil, kavramlar olduğunu kabul etmektedir.
- ✓ Öğrenci bilgilerini karşılaştırdığı yeni durumlara uygulayabilirse öğrenmiş olur.
- ✓ Öğrencilerin günlük yaşantılarından ve daha önceki deneyimlerinden kazandıkları bilgiler daha sonraki bilgiler üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Öğrencilerde yanlış anlamalar, kavram yanılgıları varsa bunların yeni bilgilerin öğrenilmesi üzerinde etkileri daha fazla olmaktadır.
- ✓ Bilimin ve araştırmaların gelişmesi sonucunda her gün yeni bilgiler keşfedilmektedir. Bu bilgilerin takibi insanın algı sınırlılığını aşmaktadır. Bundan dolayı kavramsal olarak temel bilgiler kazanmak daha önemli hale gelmektedir.
- ✓ Öğrencilerin daha önceki eğitim-öğretimlerinden çevre ile etkileşimlerinden kazandıkları yanlış anlamalar düzeltilmeden bilimsel olarak kabul edilebilir bir düzeyde kavramsal öğrenme gerçekleşemez.
- ✓ Öğrenme ortamında Piaget'in zihinsel gelişme kuramına göre farklı düzeylerde öğrenciler bulunduğu için her bir öğrenci aynı hızda öğrenmezler. Öğretmen kavram öğretimine önem vererek her düzeye uygun bir öğretim planı yapmalıdır.

✓ Kavram öğretiminde basitten karmaşığa doğru hiyerarşik bir sıra vardır. Öğretmenin kavramları öğrencilerin bu hiyerarşideki yerini tespit ederek öğretmesi daha etkili olur (Alkış,2014:73).

2.1.7. Kavram Yanılgılarını Teşhis Etme ve Giderme Yolları

Kavram yanılgılarını düzeltmeye yönelik çalışmaya başlarken öncelikle, öğrencilerin bireysel olarak veya sınıfın çoğunluğunun sahip olduğu kavram yanılgılarının belirlenmesi gereklidir. Birçok araştırmacı, bilim adamı ve öğretmen tarafından değişik araştırmalar sonucu tespit edilmiş olan çok sayıda kavram yanılgısı düzenlenerek konulara göre gruplandırılmıştır (Baloğlu, 2003; Borazan, 2008; Çaycı, 2007a; Elvan, 2012; Kılıçoğlu, 2011). Yine öğrencilerin sahip olduğu kavram yanılgılarını tespit etmek için hemen hemen her konuda kavramsal testler geliştirilmiştir. Ayrıca tartışma ortamı yaratarak ve öğrencilerle görüşme yoluyla kavram yanılgılarının tespitine yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Öğretmen öğrencilerdeki kavram yanılgılarını tespit etmek istediğinde, bu testleri ve araştırmaları kullanmadan bile, sadece öğrenciyi dinleyerek de bu kavram yanılgılarının birçoğunu belirleyebilir (Ay, 2011:29).

Gürdal, Şahin ve Çağlar (2001:50) kavramların yanlış öğrenilmesinde etkin olan faktörleri şöyle sıralamaktadır:

- ✓ Çocukların çevrelerinden edindikleri belli yargılar vardır. Bu yargılar yanlış bile olsa değişmeye dirençlidir.
- ✓ Zaman zaman sınıfta yanlış kavramlar öğrenilmektedir.
- ✓ Öğretmen ve kitabın seviyesi öğrenci seviyesinde olmadığı takdirde, öğrenciler bu kavramları farklı şekilde algılamaktadırlar.
- ✓ Öğretmen dersi öğrencilere anlattırırsa, öğrenciler sadece kitaptaki bilgiyi ezberlemektedirler. Böylece öğrencilerin problem çözme yetenekleri gelişmemektedir.
- ✓ Öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanmamasından kaynaklanmaktadır.
- ✓ Günlük konuşma dilinin bilimsel dilden uzak olmasından kaynaklanmaktadır.
- ✓ Günlük deneyimler sırasında kazanılan yanlış bilgilerden kaynaklanmaktadır.
- ✓ Soyut kavramların somutlaştırılmamasından kaynaklanmaktadır.
- ✓ Öğrenilen bilgilerle günlük hayat arasında bağlantı kurulmamasından kaynaklanmaktadır.

Öğrencilere kendi kavramsal yapılarını yeniden oluşturmalarına yardım etmek zor bir görevdir ve ister istemez bir alan dersinin diğer aktivitelerinden daha fazla zaman alır. Bununla birlikte eğer öğrencilerin kavram yanlışlarını düzeltmelerine yardım etmeye karar verilmişse şu yöntemler denenmelidir (Aydın, 2007: 36) :

- ✓ Konu hakkındaki yaygın kavram yanlışları önceden tahmin edilir ve diğerlerine karşı dikkatli olunmalıdır.
- ✓ Öğrenciler diğer öğrencilerle yapılan tartışmalarda kendi kavramsal yapılarını test etmeleri için teşvik edilmelidir.
- ✓ Olabildiğince sık yaygın kavram yanlışları gözden geçirilmelidir.
- ✓ Öğrencilerin kavramlarının geçerliliğini belirledikten sonra yeniden değerlendirme yapılmalıdır.

2.2. KAVRAMSAL DEĞİŞİM YAKLAŞIMI

Kavramlar bilgilerin yapı taşları olduklarına göre, öğrencilerin bilgiyi yapılandırma sürecinde öncelikle kavramları sağlıklı bir biçimde yapılandırması gerekir. Bu noktadan hareketle, kavram öğretiminde iki önemli yaklaşımın damgasının bulunduğu belirtilebilir. Bunlardan ilki öğrenme döngüsü diğeri ise kavramsal değişim yaklaşımıdır (Çaycı, 2009b:311). Temeli yapılandırmacı öğrenme modeline dayandırılarak geliştirilen ve son zamanlarda öğrenme ortamlarında sıklıkla kullanılan kavramsal değişim yaklaşımında öğrencilerin ön bilgileri göz önüne alınmakta, öğretim etkinlikleri bu bilgiler esas alınarak belirlenmektedir (Stofflett, 1994:787).

Kavramsal değişim, var olan kavramları, yeni kavramlarla bağdaştırmak için tekrar yerleştirmeyi, başka bir ifade ile yeni oluşan durumları göz önünde bulundurmak için kavramları farklı şekilde tekrar organize etmeyi içerir. Bu görüşe göre; öğrenme, sadece basit olarak bilinenlere bir miktar bilgi eklenmesi şeklinde değil, aynı zamanda var olan bilgi ile yeni bilgi arasındaki etkileşimin kurulması şeklindedir (Koray ve Bal, 2002: 86).

Kavramsal değişimde iki süreç ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, karşılaşılan kavramların mevcut kavramlarla bağdaştırıldığı veya yeni kavramların var olan kavramların üzerine inşa edildiği süreçtir ve bu sürece özümleme adı verilmektedir. Diğer süreç ise düzenleme adını almaktadır. Kavramsal değişimin özümleme sürecine kıyasla daha radikal olan düzenleme sürecinde, yeni kavramların öğrenilebilmesi için mevcut

kavramlar ya yeniden organize edilir ya da bunlar yeni kavramlarla değiştirilir (Çaycı, 2009b:314).

Kavramsal değişimin gerçekleşmesi için, öğrencilerin mevcut bilgilerinin ortaya çıkarılması gereklidir. Öğretmen tarafından sunulan bir kavram sınıftaki öğrencilerin bir kısmına makul ve mantıklı gelebilir, ancak diğerleri için aynı kavram mantıklı olmayabilir. Hatta önceki bilgileri ile ters düşebilir. Başka bir ifadeyle, aynı konu farklı öğrenciler için farklı öğretim stratejileri gerektirebilir (Yılmaz, 2010: 17).

Öğrencilerde öğrenmenin anlamlı olması ve var olan yanlışların giderilmesi için analogi, kavram haritaları, kavram karikatürleri ve kavramsal değişim metinleri kullanılabilir. Bunlar şöyle açıklanabilir:

2.2.1. Analogi

Eğitim tarihinin başlangıcından beri, bilim adamları, çocuk ve gençlere önemli temel kavramların kazandırılması için analogilerden yararlanmışlardır (Harrison & Treagust, 1993:1291). Analogi, akıl yürütme türlerinden biridir. Akıl yürütme, en az iki önerme arasındaki ilişki sonucu birinden diğerini çıkartma olarak tanımlanmaktadır (Çüçen, 1997:12).

Analogi tekniğinin üstün yönleri ve sınırlılıkları aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Duit, 1991, Akt; Şeyihoğlu ve Kartal, 2015:205).

Üstün Yönleri:

- ✓ Analogiler soyut ve somut kavramlar arasında bağ kurarak, soyut kavramların zihinde canlandırılmasını sağlar.
- ✓ İlgi çeken bir tekniktir.
- ✓ Kurulan mantıklı ilişkilerle kavramların kolayca anlaşılmasını ve öğrenilmesini sağlar.
- ✓ Önceki bilgiler ve yeni bilgiler arasında bağ kurabilmekte, kavram yanlışlıkları tespit edilebilmektedir.
- ✓ Problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi sağlayabilmektedir.
- ✓ Konuların özetlenmesinde etkilidir.

Sınırlılıkları:

- ✓ Öğrencilerin, analogileri anlayabilecek bilişsel seviyede olmamaları da sorun teşkil edebilmektedir.
- ✓ Öğrenciler bazen analogiyi tam olarak anlayamamaktadırlar.
- ✓ Hazırlanan analogilerde kavramlar arası benzerliklerin çok fazla olmaması anlam karmaşalarına sebep olabilir.
- ✓ Kaynak ile hedef arasında; benzemeyen veya birbirinden ayrılan yönlerin vurgulanmaması, yanılgıların ortaya çıkmasına neden olabilir.

2.2.2. Kavram Haritaları

Kavram haritaları, insanların herhangi bir konuyla ilgili bilimsel şemalarının, kâğıt ve kalem yardımıyla somutlaştırılmış hali olarak düşünülebilir. Öğrencilerin, kavram haritalarını oluşturmak suretiyle kavramlar arası bilgilerini sunabilmeleri için önceden mutlaka bir eğitim almış olmaları gereklidir (Kaya, 2003:266). Okul öğrenmelerinde kavramlar önemli yer tutmaktadır. Çoğunlukla belli bir alanla ilgili kavramlar birbirleri ile ilişkilidir. Bir obje, fikir ya da olay bazı durumlarda birden fazla kavram grubuna girebilir (Erden, bt:92).

Doğanay (2005:288) öğretmenlere, etkili bir kavram haritası geliştirme etkinliği yapabilmeleri için aşağıdaki aşamaları izlemelerini önermektedir.

- ✓ Kavram haritası oluştururken, ilk olarak kavram haritası oluşturulacak konu alanı belirlenmelidir. Kavram haritasının oluşturulacağı içerik önceden okunarak bilgi sahibi olunmalıdır. Öğrencileri kavram haritası hakkında bilgilendirmek de önemlidir.
- ✓ İkinci olarak çalışılacak konu ile ilgili kavramlar belirlenmelidir. Konu ile ilgili tüm kavramlar belirlendikten sonra en spesifik kavramdan en somuta doğru hiyerarşik olarak sıralanmalıdır.
- ✓ Üçüncü olarak bir taslak kavram haritası oluşturulmalıdır. Bunun için kavramların ayrı ayrı kâğıtlara yazılması önerilebilir. Bilgisayar aracılığı ile de bu ayrı yazım işlemi gerçekleştirilebilir.
- ✓ Taslak kavram haritası oluşturulduktan sonra kavramlar arasında çapraz bağlantılar kurulmalıdır. Kavramlar arasındaki ilişkileri belirtmek için çizgiler ve de ilişkilerin

niteliğini belirten sözcükler kullanılmalıdır.

- ✓ Son olarak kavram haritası tekrar gözden geçirilerek, kavramlar arası hiyerarşi, aralarındaki ilişkileri gösteren çizgi, sözcükler ve genel görünüş değerlendirilerek kavram haritasına son şekli verilmelidir.

Eğitimin tüm basamaklarında ve bütün derslerde kullanabileceğimiz kavram haritaları yoluyla öğretim somut hale getirildiğinden öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olur, öğrencilerin karmaşık yapıları bir bütün olarak algılamaları sağlanır ve kavram haritası öğrencinin kavramı tanıması ve hatırlaması arasındaki bağlantıyı geliştirmeye yardımcı olarak kalıcı öğrenme sağlar. Ayrıca kavram haritaları öğretmene bir konu alanında öğrencilerin sahip olduğu bilgileri gözlemleme ve hangi öğrencinin daha çok yardıma ihtiyacı olduğunu ayırt edebilme şansı tanır (Sever, Budak ve Yalçınkaya, 2009:24).

Anderson & Ditson (1999; Akt Kılınç, 2007:44) kavram haritasının yararlarını şöyle ifade etmişlerdir.

- ✓ Öğrencilerin birbiriyle ilişkili kavramları, bir sıra halinde öğrenmesini sağlar.
- ✓ Öğrenciler sınava hazırlanırken, öğrencinin konuyu tüm boyutlarıyla görmesini ve konuyu özetlemesini sağlar.
- ✓ Kavramların konu içerisindeki tam yerini göstererek, konuda geçen diğer kavramlardan niçin ayrıldığını öğrencinin görmesini sağlar.
- ✓ Kavram haritaları dinamik olup, öğrencinin edindiği bilgiler arttıkça, haritaya yeni kavramlar eklenir. Böylece kavram haritaları öğrenmede sürekliliği sağlar.
- ✓ Öğretmenin konu öncesinde hazırlık yapmasında özellikle konunun çerçevesini ve planını çizmesine olanak sağlar.
- ✓ Kavramları somutlaştırır, zihin dünyasından çıkarır ve somut şeylerin öğrenilmesini kolaylaştırır.
- ✓ Yanlış kavramsallaşmayı önler.
- ✓ Öğretim ortamını zenginleştirir.
- ✓ Anlamli öğrenmeyi sağlar.
- ✓ Öğrenci ve öğretmenlerin düşüncelerini dağınıklıklardan kurtarır.
- ✓ Öğrenilenlerin kalıcı olmasını sağlar.

- ✓ Öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere yardımcı olur.
- ✓ Öğrencilerin karmaşık yapıları bir bütün olarak algılamalarını sağlar.
- ✓ Öğretmene bir konu alanında öğrencilerin sahip olduğu bilgileri gözleme ve hangi öğrencinin daha çok yardıma ihtiyacı olduğunu ayırt edebilme şansı tanır.
- ✓ Anlam uzlaşmalarına (negotiation) yardımcı olur.
- ✓ Öğrenci portföyünden gelişimin takip edilmesinde etkilidir.

Temizyürek (2003:10) de kavram haritası yöntemini diğerlerinden üstün kılan özellikleri şöyle sıralamıştır:

- ✓ Kavram haritası yöntemini diğerlerinden üstün kılan öncelikli avantajı, esas fikirlerin görsel sunumunu elde edilebilir kılmasıdır. Aynı konuya ya da kavrama yönelik kavram haritaları yaratıcıların özel görüşlerini yansıttıkları için farklı farklı çizilebilir.
- ✓ Öğrenmeyi gözle görülür biçimde artırır.
- ✓ Öğrenilmesi, öğretilmesi ve kullanılması kolaydır. Farklı öğrenme şekillerine ve öğrenciler arasındaki diğer bireysel farklılıklara hitap eder.
- ✓ Kavram haritaları, öğrenci merkezli, öğrenciye yönelik aktif yöntemlerdir ve öğrenciyle öğretmen tartışarak bir haritayı oluşturduklarında öğretmen öğrenci etkileşimini teşvik eder.
- ✓ Öğrencilerin sentezleme, tümevarım becerileri gelişir. Kavram haritalarıyla öğrenme en etkili ve aktif öğrenmedir.
- ✓ Kavramlar, zihinde yapılanarak kalıcı duruma gelirler. Kavramları doğru öğrenmek ve algılamak bilimde ve günlük yaşamımızdaki kargaşaları ortadan kaldırır.

Kavram haritaları, ilköğretimin ilk yıllarından yükseköğretimin ileri aşamalarına değin kullanılmaktadır. Birçok öğretim alanında işe koşulabilmektedir. Her düzey öğrenciler için olumlu sonuçlar sağlamaktadır. Kullanımı kolay olan, hem bireysel hem kubaşık çalışmayla hazırlanabilen ve kavramlar arasındaki ilişkileri betimlemeli olarak gösteren kavram haritalarının bilinen en önemli sınırlılığı hazırlanmasının çok zaman alması ve fazla karışık olması durumunda yalınlaştırmak için en az birkaç kez çizme zorunluluğunun bulunmasıdır (Şimşek, 2006: 60).

2.2.3. Kavram Karikatürleri

Kavram karikatürleri; üç ya da daha fazla karakterin yaptığı tartışmanın resimle ifadesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tartışmada, her bir karakter farklı bir düşünceyi savunmaktadır. Tartışmada sunulan fikirlerden biri, bilimsel doğru kabul edilen düşünce biçimini, diğerleri ise bilimsel olarak doğru olmayan, ancak öğrencilerin kendilerine has biçimde oluşturdukları düşünce biçimlerini temsil etmektedir. Bu düşünce biçimleri bilim adamları tarafından kavram yanlışları olarak da kabul edilmektedir. İlk olarak kavram karikatürlerini tasarlayan ve kullananlar ise Naylor ve McMurdo'dur (Kabapınar, 2005: 106).

Kavram karikatürlerinde, Keogh, Naylor & Wilson (1998; Akt, Balım, İnel ve Evrekli, 2008:192)'a göre

- ✓ Her yaştaki öğrenene çekici ve ulaşılabilir gelmesi için kısa metinler kullanılır.
- ✓ Öğrenenlerin bilimsel bilgiyle günlük yaşam arasında oluşturduğu ilişkilerin doğruluğunu sorgulayabilmesi için bilimsel düşünceler günlük olaylara uygun olarak tasarlanır.
- ✓ Öğrenenlerin birçok farklı düşünceyi savunması mümkün olduğundan, alternatif düşünceler geliştirmeye ve yanlış anlamaları gidermeye yönelik araştırma temelli olmalıdır.
- ✓ Bilimsel olarak uygun görüş ya da görüşler, alternatif düşünceler arasında yer alır.
- ✓ Karikatür içerisinde yer alan karakterler tarafından ileri sürülen düşünceler, öğrencilerin doğru düşünceye kolayca ulaşamamaları ve öğrencilerin zihninde bilişsel çatışma yaratılabilmesi için eşit olasılıkta düzenlenmelidir.

Öğrencilerin konu ya da kavrama ilişkin fikirlerini almak, bunlar üzerine düşünceleri sağlamak ve anlamlı öğrenmelerini desteklemek amacıyla oluşturulan karikatürler, öğrenciler arasında yaygın olan kavram yanlışlarını ya da alternatif yapıları da yansıtabilmektedir. Nitekim kavram karikatüründe fikir ya da düşünceler bir konuşma balonu içerisinde verilerek, karakterlerin bir fikir tartışmasına girmesi sağlanır. Bu sayede öğrenciler bu konuşma balonlarına ilişkin fikirlerini belirterek, zihinlerindeki yapıları da ortaya çıkarmış olurlar (Şeyihoğlu ve Kartal, 2015:200).

2.2.4. Kavramsal Değişim Metinleri

Kavramsal değişim metinleri öğrencilerde bulunan kavram yanlışlarını gidermede kullanılan yöntemlerden biridir. Bu metinler öğrencilerin zihinlerinde var olan kavram yanlışlarını kavramların bilimsel ifadeleriyle uyumlu hale getirmeyi ve bu yanlışları gidermeyi amaçlayan metinlerdir. Kavramsal değişim metinleri hazırlanırken öncelikle öğrencilerin konuyla ilgili var olan kavram yanlışları belirlenir. Daha sonra öğrencilerde kavramlarla ilgili olarak var olan bu yanlışlar kavramların bilimsel olarak kabul edilen açıklamalarıyla aralarındaki farklar ortaya konur ve bunlar örneklerle ifade edilir. Daha sonra öğrencilerin kavramları açıklamalarındaki yanlışlıklarını farkına varmaları için onlara sorular sorulur (Hynd, 2001; Akt. Kılıçoğlu, 2011:31). Bununla öğrenciler için zihinlerinde var olan kavram yanlışları ile sosyal bilgiler kavramları arasındaki uyumsuzlukların ve yanlışların farkına vardırımları sağlanmış olur.

Kavramsal değişim metinleri iki şekilde hazırlanabilir. Bazı kavramsal değişim metinlerinde öncelikle kavram yanlışları öğrenciye anlatılır ve arkasından bu kavram yanlışlarının yanlış olduğunu ispatlayan deliller sunulur. Ancak bu tip metinlerin bulunduğu kitapları bulmak zor olduğundan genellikle öğretmenler bu metinleri kendileri hazırlarlar. İkinci olarak bazı kavramsal değişim metinlerinde konu düz bir şekilde anlatılır, kavram yanlışlarından ve bunları düzeltecek delillerden bahsedilmez. Bu tip metinler kavram yanlışlarını gidermede daha az etkili olmaktadır (Guzzetti vd., 1992; Akt Birinci Konur, 2010:20).

Kavramsal değişim metinleri genellikle konunun anlatılması sırasında öğrencilere dağıtılır ve bireysel olarak veya grup halinde incelemeleri istenir. Herkesin okuduğundan emin olunduktan sonra sınıf tartışması ile öğrencilerin doğru fikri kazanmaları sağlanır (Çepni, 2007:118). Öğretim sürecinde kavramsal değişimin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çoğunlukla, öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci etkileşimlerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu tür yöntemler özellikle, öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda etkili olmaktadır. Öğrenci sayısının fazla olduğu sınıflarda ise, bu yöntemlerin başarılı bir şekilde uygulanması daha zordur (Aydın: 2007: 43).

2.2.5. Kavramsal Değişimin Gerçekleşmesi için Gerekli Şartlar

Kavram yanılgıları ve bunların olası nedenleri ve giderilmesine ilişkin elde edilecek bilgiler de kavram öğretimi açısından da oldukça önemlidir. Çünkü kavram öğretimi için hazırlanacak öğretim materyallerinin geliştirilmesi aşamasında bahsedilen bilgilerden azami düzeyde faydalanılmaktadır. Kavramsal değişimin gerçekleşmesi için öğrencilerin zihinlerinde oluşturdukları kavram yanılgıları ve bunların nedenlerinin ortaya çıkartılması gerekmektedir. Bu süreçte; kavram yanılgıları ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinin alınmasının, kavramsal değişimi daha da kolay hale getireceği de düşünülmektedir (Coştu, Ayas ve Ünal, 2007:124).

Posner ve diğerleri (1982; Akt,Kılıçoğlu, 2011:25) kavramsal değişimin gerçekleşmesi için bazı şartların sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu şartlar;

➤ Yetersizlik (Dissatisfaction): Yeni bir kavram eski bir kavramın yerini kolay bir şekilde alamaz. Ancak birey edinmiş olduğu kavramdan memnun değilse yani mevcut kavramın yetersizliğini farkına varmışsa, bu kavramı daha kolay bir şekilde değiştirebilir. Kavramsal değişimin gerçekleşmesi için öncelikle öğrenci zihnindeki mevcut kavramın ya da bilgilerin karşılaştığı bir problemi çözümede yetersiz kaldığını hissetmelidir. Eğer öğrenci mevcut kavramla ilgili yetersizliği hissetmezse bu durumda mevcut olanı yenisiyle değiştirme yönünde harekete geçmeyecektir. Öğrencinin mevcut kavramındaki yetersizliği fark etmesi yeni kavramla olan uyumsuzluğu da beraberinde getirecek bunun sonucunda mevcut kavrama güvensizlik ortaya çıkacaktır. Bu güvensizlikte beraberinde öğrencinin bu uyumsuzluğu gidermek için zihinsel yapısında yapması gereken köklü değişikliği getirecek ve kavramsal değişim süreci için uygun koşullardan biri meydana gelmiş olacaktır. Ancak bunun yanında öğrenci yeni karşılaştığı kavramı reddedebilir, yeni kavrama karşı ilgisiz kalabilir, yeni kavram olduğu gibi kabullenilebilir ya da yeni kavram zihindeki mevcut kavramla benzetilmeye çalışılabilir.

Öğrencilerin mevcut kavramlarıyla yeni karşılaştıkları kavramlar arasındaki uyumsuzluk mevcut kavramlardaki yetersizliğinin farkına varmasını sağlayacaktır ancak bunun için aşağıdaki şartların sağlanmış olması gerekmektedir.

- ✓ Öğrenci yeni kavramla mevcut kavram arasındaki uyumsuzluğun nedenini anlamalıdır,
- ✓ Öğrenci mevcut kavramlarıyla yeni kavram arasında uzlaşma sağlaması gerektiğine inanmalıdır,

- ✓ Öğrenci mevcut kavramlarıyla yeni kavramları benzetme çabası içerisine girmemelidir,
- ✓ Öğrenci mevcut kavramları arasındaki tutarsızlığın azaltılması yönünde çaba sarf etmelidir.

Yeni kavramların öğrenci tarafından zihinde yerleştirilmesi ve anlamlandırılması yetersizliği ortadan kaldırmak için önemlidir ve öğrenci yeni kavramları daha rahat kavram edinir. Kavram edinmeye istekli olmak için kavramların kurallara uygun ve mantıklı olması gerekmektedir.

➤ *Anlaşılabilirlik (Intelligibility)*: Öğrencinin yeni bir kavramı kabul etmesi için o kavramın öğrencinin zihninde mantıklı ve kullanışlı olması yani anlaşılır olması gerekir. Anlaşılabilirlik, yeni bilginin sembollerinin ve diğer tüm özelliklerinin açık ve anlaşılır olmasıdır. Aynı zamanda yeni bilginin zihinde canlandırılması ve anadildeki kelimelerle temsil edilmesi olarak da ifade edilebilir. Birey bu şekilde yeni bilgiyi tanır ve zihninde yapılandırır.

➤ *Mantıklılık (Plausibility)*: Kavramsal değişimin gerçekleşmesi için yeni kavramların mantıklı olması çok önemlidir. Yeni kavram, öğrencinin mevcut kavramlarının yol açtığı problemleri çözebilmelidir. Mantıklılık yeni kavramın mevcut kavramlarla uyuma derecesidir. Yani, yeni kavram, kişinin mevcut bilgi yapısıyla, deneyimleriyle uyumlu olmalı, kişi bilgiyi zihninde canlandırabilmelidir (Cerit Berber, 2008:17).

Bir kavramın mantıklı olması için bazı koşullar bulunmaktadır. Bunlar:

- ✓ Yeni kavram öğrencinin mevcut bilgi yapısına hitap etmeli ve bu yapıyla uyum içerisinde olmalıdır,
- ✓ Öğrenci yeni kavramı başka teori veya bilgilerle anlamlandırmalıdır,
- ✓ Öğrenci yeni kavramı geçmiş deneyimleriyle bağdaştırmalıdır,
- ✓ Öğrencinin yeni edineceği kavramın problem çözmede işine yarayacağını bilmesi gereklidir.

Yeni kavramın öğrenci için mantıklı olması diğer bilgilerle tutarlı olması ve örtüşmesidir.

➤ *Verimlilik (Fruitfulness)*: Öğrenciler edinecekleri yeni kavramları zihinlerine kolaylıkla yerleştirebilmelidir. Bunun içinde kavramların verimli ve kullanışlı olması gerekmektedir. Yeni kavramın verimli olması öğrencide var olan ön bilgilerden kaynaklanan problemlere çözüm getirmekle birlikte yeni problemleri çözebilmeye ve yeni

durumları açıklamada kullanılabilmesidir.

2.2.6. Kavramsal Değişim Modelinde Öğrenci-Öğretmen Rolü

Sosyal bilgiler öğretiminde kavramların kazandırılması sırasında, öğrencilere kavramla ilgili bol örnek verilmesi, kavramların mümkün olduğunca görsel materyallerle desteklenmesi, kavramın öğrenilmesini kolaylaştırır (Erden, bt:50).

Yaşamın başlangıç yıllarında çocukların kavramları öğrenebilmeleri öncelikle sinir sisteminin olgunlaşmasına bağlıdır. Ancak sinir sisteminin olgunlaşması kadar öğrenme yaşantıları da gereklidir. İkinci olarak aynı düzeyde, farklı kavramları öğrenme, farklı zamanlarda gerçekleşebilir. Örneğin; ‘oyuncak’ ve ‘zaman’ kavramlarının sınıflama düzeyinde öğrenilmesi, zaman bakımından çok farklılık gösterir. Üçüncü olarak da birey kavramı, alt düzeyde öğrenmeye başladıktan sonra üst düzeye doğru ilerlemeye devam eder. Yukarıdaki üç koşulu dikkate alan öğretmenler, öğrencilere kavramları birden fazla düzeyde öğretebilirler. O halde öğretmenler, öğrencilerin sinirsel olgunluk düzeylerini dikkate alarak düzenleyecekleri öğretim-öğrenme ortamlarıyla kavramları daha üst düzeylerde öğrenmelerine yardım edebilirler (Senemoğlu, 2007:519). Ancak bazı kavramlar kesin bilgiler içerdiği için, o kavrama ilişkin tanım başka cümlelerle açıklamak, öğrencinin zihnindeki yanlışlara açıklayıcı dönütler vermek öğrencilerdeki bazı yanlış ve eksik bilgilerin giderilmesine katkı sağlamaktadır.

Dönüt, bir terim veya kavramın öğretiminin ne kadar öğretildiğinin bilinmesine ve ortaya çıkan eksik bilgilerin giderilmesini sağlar. Bu aşamada, öğrenciden tanımın tekrarlanması ve tanımla ilgili örnekler yeniden istenir. Öğrencilerin verilen bir kavramla ilgili örneklerindeki tutarlılık, yeniden yapılan tanım, kavram öğretiminde sağlanan başarının kanıtı olacağı için kavram öğretiminde mutlaka dönüt aşaması uygulanmalıdır. Bu uygulama yapılırken, öğrenciden değişik örnekler istendiği gibi, kavramın tanımını kendi cümleleriyle yapması da öğrenciden istenebilir. Öğrencinin tanımını kendi cümleleri ile yapması; tanımın ezberlenmeyip öğrenildiğinin bir kanıtı olabileceği için öğrenmede yararlı bir yöntemdir. (Turan, 2002:76).

2.3. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Akşit (2016) *"7. sınıf sosyal bilgiler dersi Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde geçen bazı kavramların öğrenilmesi sürecinde karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve çözümüne yönelik bir eylem araştırması"* isimli doktora tezinde yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde geçen bazı kavramlar hakkında

öğrencilerin sahip olduğu önbilgi ve algıların tespit edilmesi, bu kavramları daha etkili ve kalıcı olarak öğrenmelerine yönelik etkinlikler hazırlayıp uygulamayı ve hazırlanan etkinliklerin kavram öğretim süreci üzerinde etkilerini gözlemlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada devlet, kronoloji, yüzyıl, iskân, fetih, gâzâ, hoşgörü, kanıt, değer, gelenek, değişim ve ıslahat kavramları ele alınmıştır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan eylem araştırması ile yapılandırılmıştır. Araştırma grubunu Korkut Ata Ortaokulu'nda öğrenim gören 7/A sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri üretme araçları olarak zihin haritası, metafor, kavram tanımlama formu, kavram haritası, kavramsal değişim metni, bulmaca, yapılandırılmış grid, odak grup görüşmeleri, ders video kaydı, saha notları ve doğrudan ilgili kavrama yönelik hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama süreci 11 hafta sürmüştür. Araştırmada üretilen veriler kelimeye dayalı içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma süreci dersin kazanıma yönelik konuların anlatımı ve kavram kazandırmaya yönelik etkinlikler olmak üzere iki boyutludur. Araştırma sonucunda önbilgi ve algıları açısından öğrencilerin iskân, değer ve ıslahat kavramlarına ilişkin herhangi bir önbilgi ve algısı olmadığı, gâzâ, kanıt, kronoloji, yüzyıl, hoşgörü ve gelenek kavramları hakkında önbilgi ve algılarının az olduğu, değişim ve fetih ise öğrencilerin önbilgi ve algılarının en fazla olduğu kavramlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Süreç sonunda sırasıyla ıslahat, iskân, gâzâ, yüzyıl, kronoloji, fetih, değişim hoşgörü ve kanıt kavramlarında belirgin; gelenek ve devlet kavramında ise daha az bir ilerleme sağlanmıştır. Değer ise ilerlemenin en az sağlandığı kavram olmuştur.

Kılıçoğlu (2011) tarafından “*Sosyal Bilgiler derslerinde kavramsal değişim metinlerinin kavram yanlışlarını giderme üzerine etkisi*” isimli doktora tezinin amacı, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita, ölçek, hava durumu, iklim ve konum kavramlarıyla ilgili kavram yanlışlarını belirlemek ve bu yanlışların giderilmesinde kavramsal değişim yaklaşımına dayalı hazırlanan metinlerin etkililiğini ortaya koymaktır. Çalışma grubu, Ankara ili Mamak ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunun 6. sınıfında öğrenim gören iki sınıftaki öğrencilerden oluşturulmuştur. Sınıflardan biri deney (n=31) diğeri kontrol grubu (n=30) olarak intact atanmıştır. Veri toplamak amacıyla; Başarı Testi (BT) ve Kavram Testi (KT) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, harita, ölçek, konum, iklim, hava durumu kavramlarıyla ilgili öğrencilerde mevcut bulunan kavram yanlışlarının giderilmesinde ve başarılarında, kavramsal değişim yaklaşımına dayalı öğretimin ve materyallerin programa dayalı öğretim etkinliklerine göre daha etkili olduğu belirtilmiştir.

Literatür incelemelerinde Sosyal Bilgiler alanında Kavramsal Değişim Metinleri ile ilgili fazla çalışma olmadığı, kavramsal değişim metinleri ile ilgili daha çok Fen Bilimleri alanında çalışmalar olduğu görülmüştür.

Hacımustafaoğlu (2015) "*Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin "Maddenin Halleri ve Isı" ünitesinde kavramsal değişim sağlamalarında farklı kavramsal değişim yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmiş rehber materyallerin etkisi*" isimli yüksek lisans tezinde ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin "Maddenin Halleri ve Isı" ünitesindeki konu ve kavramlarına yönelik kavramsal değişim sağlamalarında farklı kavramsal değişim yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmiş rehber materyallerin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada öntest-sontest dizaynı yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Deney grubunda farklı kavramsal değişim yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmiş rehber materyallerle kontrol grubunda ise mevcut materyaller kullanılarak uygulamalar yürütülmüştür. Öğrencilere farklı kavramsal değişim yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmiş rehber materyallere dayalı yapılan öğretim, onların sontest puanlarında önteste göre anlamlı derecede bir artışa sebep olmuştur. Araştırmada hazırlanan öğretim materyallerinin öğrencilerin, "Maddenin Halleri ve Isı" ünitesindeki konu ve kavramlarda sahip oldukları kavram yanlışlarının giderilerek olumlu yönde kavramsal değişim gerçekleştirmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşar (2015) "*6. sınıf öğrencilerinin görüntü kavramı ile ilgili kavramsal öğrenmelerinin incelenmesi*" isimli yüksek lisans tezinde öğrencilerin öğretim öncesi ve sonrası görüntü ile ilgili kavramsal öğrenmelerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma, öğretim öncesi 160, öğretim sonrası 156 6. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Altı açık uçlu ve bir, çoktan seçmeli sorudan oluşan veri toplama aracı, görüntü kavramı ile ilgili öğrencilerin kavramsal anlamalarını ve aynı zamanda öğretim süresince değişimini ölçmek için geliştirilmiştir. Araştırmada ışık ve görüntü kavramı ile ilgili kavramsal öğrenmenin istendik düzeyde olmadığını, kazanımların gerçekleşme oranlarının beklentileri karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç Alemisoğlu (2014) "*İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin karışımlar konusundaki kavram yanlışlarının belirlenmesi ve giderilmesinde kavram değişim metinlerinin etkisi*" isimli yüksek lisans tezinde ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin "Maddenin Yapısı ve Özellikleri" ünitesinde "Karışımlar" konusundaki kavram yanlışlarının belirlenmesi ve giderilmesinde kavram değişim metinlerinin etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma,

Çorum ilinin Alaca ilçesinde bulunan Evren İlköğretim Okulu 7. sınıfta öğrenim gören, deney grubunda 20 ve kontrol grubunda 20 olmak üzere toplam 40 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından oluşturulan iki aşamalı Karışımlar Teşhis Testi (KTT) ile elde edilmiştir. Çalışmada kavram değişim metninin programdaki yöntemine göre ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin karışımlar konusunda akademik başarılarını artırma ve kavram yanılgılarını gidermede anlamlı bir katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Arıkurt (2014) "*Kavram karikatürlerinin ve kavramsal değişim metninin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin başarılarına, kavramsal değişimlerine ve tutumlarına etkisinin karşılaştırılması*" isimli yüksek lisans tezinde ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin "Güneş Sistemi ve Ötesi: Uzay Bilmecesi" ünitesine yönelik sahip oldukları alternatif kavramlarının giderilmesine, başarılarına ve astronomiye yönelik tutumlarına kavram karikatürleri ve kavramsal değişim metninin etkisini karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışma yarı deneysel araştırma yöntemine göre yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu Van'ın bir ilçesinde bulunan yatılı bölge ortaokulunun 7. sınıflarından biri deney 1 diğeri deney 2 grubu olmak üzere toplam 53 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak; "Güneş Sistemi ve Ötesi: Uzay Bilmecesi" ünitesi başarı testi, "Güneş Sistemi ve Ötesi: Uzay Bilmecesi" ünitesi kavram karikatürü testi, astronomi tutum ölçeği ve kavramlar hakkında mülakattan faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda kavram karikatürlerin kavramsal değişim metnlerine oranla alternatif kavramların giderilmesinde daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Topuz (2014) "*Kavramsal değişim yaklaşımı ve işbirlikli öğrenmenin, öğrencilerin fen başarısına, fen dersine karşı tutumlarına ve kavramları günlük yaşamla ilişkilendirebilme düzeylerine etkisi*" isimli yüksek lisans tezinde kavramsal değişim yaklaşımı ve işbirlikli öğrenme yönteminin, öğrencilerin fen başarısına, fen dersine karşı tutumlarına ve kavramları günlük yaşamla ilişkilendirebilme düzeylerine etkisini araştırmıştır. Çalışmanın örnekleme, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında, Edirne İli, bir devlet ilköğretim okulunun 8. sınıflarında öğrenim gören 44 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, akademik başarı testi (ABT), fen dersine yönelik tutum ölçeği (TÖ), kavramları günlük yaşamla ilişkilendirebilme testi (KGYİT) kullanılmıştır. Çalışma, iki farklı öğrenci grubunda gerçekleştirilmiştir. Bu gruplardan birincisi; kavramsal değişim yaklaşımının uygulandığı Deney Grubu 1, ikincisi; işbirlikli öğrenme yönteminin birleştirme tekniğinin uygulandığı Deney Grubu 2 grupları olarak belirlenmiştir. Çalışma

da öğrencilerin fen başarısı ve kavramları günlük yaşamla ilişkilendirebilme düzeylerinde kavramsal değişim yaklaşımının işbirlikli öğrenme yöntemine göre olumlu etkileri belirlenirken, fen dersine yönelik tutumları üzerinde işbirlikli öğrenme yönteminin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2012) "*İlköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi ünitelerinde kavramsal değişim yaklaşımının öğrenci başarısına etkisinin incelenmesi*" isimli doktora tezinin amacı öğrencilerin Canlıların Dünyasını Gezelim, Tanıyalım ve Işık ve Ses ünitelerindeki konularda yer alan kavramları öğrenmeleri, fen bilimlerine yönelik tutumları ve motivasyonları üzerinde kavramsal değişim yaklaşımı içerisine giren kavramsal değişim metinlerinin ve kavram haritalarının etkisini incelemektir. Çalışma grubu olarak, Kırşehir İl merkezinde bulunan Zernişan Vakkas Yaşar İlköğretim okulunda bulunan iki tane beşinci sınıf şubesi seçilmiştir. Bu sınıflardan biri araştırmanın deney grubu (25 öğrenci) olarak, diğeri ise kontrol grubu (25 öğrenci) olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak, her iki ünite için araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testleri ile Fen ve teknoloji dersi tutum ölçeği, Öğrencilerin fen öğrenimine yönelik motivasyonları ölçeği ve Kolb öğrenme stilleri envanteri kullanılmıştır. Çalışma da kavram öğrenimi üzerinde kavramsal değişim yaklaşımının, ilköğretim programına uygun öğretime oranla daha başarılı sonuçlar verdiği, tutumlar ve öğrenci motivasyonu üzerinde kavramsal değişim yaklaşımının bir etkisinin olmadığı, kavramsal değişim metinleri ve kavram haritalarıyla birlikte verilen kavramsal değişim yaklaşımının, öğrencilerin kavram başarılarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sarı Ay (2011) "*İlköğretim 8. Sınıf Fen ve Teknoloji dersi 'maddenin halleri ve ısı' ünitesinde belirlenen kavram yanlışlarının giderilmesinde kavramsal değişim metinleri kullanımının etkisi ve öğrenci görüşleri*" isimli yüksek lisans tezinin amacı, 8. sınıf öğrencilerinin "Maddenin Halleri ve Isı" ünitesinin 'Isı ve Sıcaklık' konusunda yer alan kavram yanlışları üzerinde, kavramsal değişim yaklaşımı içerisine giren kavramsal değişim metinlerinin etkisini incelemektir. Çalışma grubu olarak, Amasya Gümüşhacıköy Kızılca İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencilerinin iki şubesi seçilmiştir. Bu sınıflardan biri araştırmanın deney grubu (20 öğrenci) olarak, diğeri ise kontrol grubu (20 öğrenci) olarak belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak, çeşitli araştırmacıların hazırladığı ve araştırmacı tarafından geliştirilen kavram başarı testi ve görüşme formu kullanılmıştır. Sonuç olarak deney grubu öğrencilerine kavram yanlışlarını gidermeye yönelik uygulanan kavramsal değişim metinleri ile birleştirilmiş deney yöntemi, öğrencilerin kavram başarı

testi erişilerini anlamlı düzeyde arttırdığı, kontrol grubu öğrencilerine uygulanan geleneksel yaklaşıma uygun deney yöntemi ise, öğrencilerin kavram başarı testi erişilerini yapılan öğretimden sonra anlamlı düzeyde yükselttiği, kavram öğrenimi üzerinde kavramsal değişim yaklaşımının, geleneksel yaklaşımdan daha etkili sonuçlar verdiği ifade edilmiştir.

Demirci (2011) "*8.sınıf öğrencilerinin asitler ve bazlar konusuyla ilgili yanlışlarını gidermede animasyon destekli kavramsal değişim metninin etkililiğinin araştırılması*" isimli yüksek lisans tezinin amacı, 8. sınıf öğrencilerinin asitler ve bazlar konusuyla ilgili yanlışlarının belirlenmesi ve giderilmesinde kavram karikatürlerinin ve animasyonlarla desteklenen kavramsal değişim metninin kullanılmasının etkililiğini araştırmaktır. Yarı deneysel yöntemin kullanıldığı çalışma, 8. sınıfta öğrenim gören toplam 60 öğrenci ile (30'u deney, 30'u kontrol grubu öğrencisi) yürütülmüştür. Çalışmada veri toplama aracı olarak iki aşamalı çoktan seçmeli test formunda hazırlanan Asit-Baz Kavram Başarı Testi (ABKBT) ve karikatür-açık uçlu soru formunda hazırlanan Asit-Baz Kavram Karikatür Testi (ABKKT) kullanılmıştır. Öğrenci yanlışlarının giderilmesi için BDÖ animasyonlarıyla desteklenen Kavramsal Değişim Metinleri (KDM) geliştirilmiştir. Çalışmada animasyonlarla desteklenen KDM'ler öğrencilerin yanlışlarını gidermede ve daha bilimsel anlamalara sahip olmalarında oldukça başarılı olmuştur. Ayrıca yanlışları belirlemek için kullanılan ABKKT'nin ABKBT ile benzer yanlışları ortaya çıkardığı, bu nedenle ABKKT'nin kavram yanlışlarını belirlemede etkili olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Mutlu (2011) "*İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin elektrik konusundaki kavramsal gelişim süreçlerinin incelenmesi*" isimli yüksek lisans tezinin amacı ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin elektrik hakkındaki kavramsal gelişim süreçlerinin incelenmesidir. Çalışma Van merkez ilköğretim okullarından seçilen 4 farklı ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Çalışma üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada 200 öğrenciye uygulanan iki aşamalı öntest sonucunda 177 öğrencinin birçoğunda kavram yanlışlarının bulunduğu tespit edilmiştir. İlgili çalışma bu öğrenciler arasından seçilen ve en fazla kavram yanlışısına sahip 38 öğrenci ile yürütülmüştür. İkinci aşamada; seçilen bu 38 öğrenci ile kavramsal gelişimin sağlanması amacıyla kavram haritası etkinlikleri yürütülmüştür. Üçüncü aşamada ise sontest olarak uygulanan iki aşamalı testte kavram haritaları ile yürütülen öğretim sonucunda ilgili öğrencilerin olumlu yönde kavramsal gelişim ve değişim gösterdiği tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem kısmında; araştırmanın modeli, yöntemi ve çalışma grubu, kavramsal değişim metinlerinin hazırlanması ve geliştirilmesi, araştırmada kullanılan Kavram Başarı Testi, Kavramsal Değişim Metinlerinin hazırlanması ve toplanan verilerin analizi ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde geçen *Islahat, Çağ, Etkileşim, Fetih, Gâzâ, İskân, Bütçe, Coğrafi konum, Değer, Değişim, Din, Estetik, Gelenek, Harita, Hoşgörü, Kanıt, Tören* kavramlarından kavram yanılgıları tespit edilen çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat, iskân kavramlarına yönelik yanılgıların giderilmesinde kavramsal değişim metinlerinin etkisi üzerine yapılan bu araştırmada nicel araştırma yaklaşımı kapsamında “Eşitlenmemiş kontrol gruplu desen” kullanılmıştır. *Bu modelin simgesel görünümü Tablo 3.1’de verilmiştir.*

Eşitlenmemiş kontrol gruplu modelde aslında, öntest-sontest kontrol grupların eşitlenmeleri için özel bir çaba harcanmamaktadır. Ancak, katılanların benzer nitelikte olmalarına olabildiğince özen gösterilir. Gruplardan hangisinin deney hangisinin kontrol grubu olacağı random yoluyla kararlaştırılır (Karasar, 2008: 102).

Deneysel çalışmalarda en çok kullanılan yöntem gerçek deneysel yöntemdir. Bu yöntemde bir veya daha fazla deney grubuna karşılık bir veya daha fazla kontrol grubu seçilebilir. Deneysel bir çalışmanın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin düşünmeye başlamadan önce araştırmacının aşağıdaki ifade edilen önemli noktaları gözden geçirmesi gerekmektedir:

- ✓ Grupların yansız atanması
- ✓ İlişkisiz değişkenlerin kontrol altına alınması
- ✓ Deneysel şartları manipüle etme
- ✓ Sonuçların değerlendirilmesi
- ✓ Grupların karşılaştırılması

Tablo 3.1. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen

Gruplar	Öntest	Deneysel İşlem	Sontest
D	Ö ₁	X	S ₁
K	Ö ₂	Y	S ₂

Tablo 3.1. de

D Deney grubunu, K Kontrol grubunu,

Ö₁ ve S₁ Deney grubunun öntest ve sontest ölçümlerini,

Ö₂ ve S₂ Kontrol grubunun öntest ve sontest ölçümlerini,

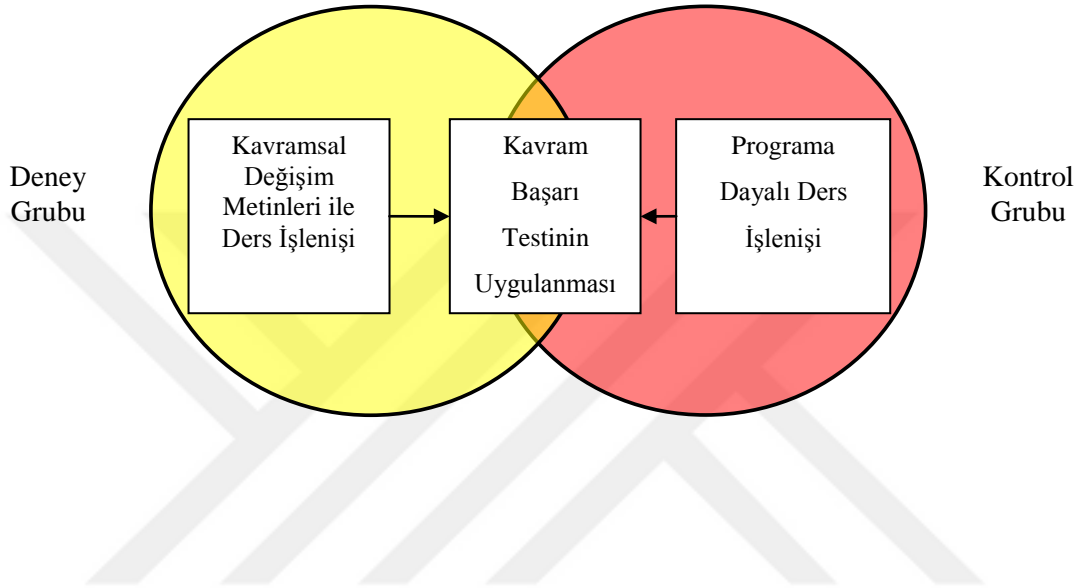
X deney grubuna uygulanan kavramsal değişim metinleri ile dersin işlenişini ve Y ise kontrol grubuna uygulanan sosyal bilgiler programına dayalı öğretim ile ders işlenişini göstermektedir.

Araştırmanın deseni ile ilgili bilgilere Tablo 3.2’de yer verilmiştir. Araştırmada gruplar deney ve kontrol şeklinde oluşturulmuş, grupların ataması yansız olarak gerçekleştirilmiştir. Öntest aşamasında gruplara konuyla ilgili olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan kavram başarı testi uygulanmıştır. Araştırmanın deneysel işlem bölümünde deney gruplarında araştırmacı tarafından 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde geçen çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat, iskân kavramlarına yönelik geliştirilen kavramsal değişim metinleri uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise dersler programa dayalı öğretim ile işlenmiştir. Sontestte ise öğrencilere öntestte kullanılan kavram başarı testi uygulanarak süreç tamamlanmıştır.

Tablo3.2. Araştırmanın Deneysel Deseni

Gruplar	Öntest	Deneysel İşlem	Sontest
Deney	Kavram Başarı Testi	Geliştirilen KDM ile Desteklenen Ders İşlenişi	Kavram Başarı Testi
Kontrol	Kavram Başarı Testi	Sosyal Bilgiler Programına Dayalı Öğretim ile Ders İşlenişi	Kavram Başarı Testi

Araştırmanın işlem basamakları şema halinde Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırma İşlem Basamakları

3.2.ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, Kırşehir ili Merkez İlçesinde bulunan Prof. Dr. Erol Güngör ortaokulunun 7. sınıfına devam eden 2 farklı şubedeki toplam 49 öğrenci oluşturmaktadır. Uygulama 2015-2016 öğretim yılının birinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü deney ve kontrol grupları incelendiğinde; sınıflarda yer alan öğrencilerin 6. sınıf not ortalamalarına göre seviyelerinde homojenlik olduğu görülmüştür. Bu ilköğretim okulunda toplam beş yedinci sınıf bulunmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen bir deney ve bir kontrol grubu belirlenmiştir.

Genel olarak, deney ve kontrol grubundaki öğrenciler sayı, yaş ve not ortalamaları gibi özellikler açısından benzerlik göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarındaki

öğrencilerin dağılımı Tablo 3,3’de verilmiştir. Her bir gruptaki çalışma araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Tablo 3.3. Deney-Kontrol Gruplarının Cinsiyet ve Şubeye Göre Dağılımı

Kod	Sınıf –Şube7	Öğrenci Sayısı		Toplam
		Erkek	Kız	
Deney (D)	7 A	10	12	22
Kontrol (K)	7 C	15	12	27

Tablo 3.3 incelendiğinde deney grubu olan 7/A şubesi 10 erkek 12 kız, kontrol grubu olan 7/C şubesi 15 erkek 12 kız öğrenciden oluşmaktadır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu bölümde veri toplama araçlarının geliştirilme sürecine yer verilmiştir. Bu çalışmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kavram başarı testi ile kavramsal değişim metinleri (6 tane) kullanılmıştır. Aşağıda çalışmada kullanılan veri toplama araçları ve kavramsal değişim metinlerinin geliştirilme aşamaları detaylı olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Kavram Başarı Testinin Geliştirilmesi

Öncelikle hangi kavramlarda yanlış olduğunu belirlemek için, Kırşehir il merkezinde örneklem dışında tutulan 2 ortaokuldaki 174 öğrenciye 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde geçen *Islahat, Çağ, Etkileşim, Fetih, Gâzâ, İskân, Bütçe, Coğrafi konum, Değer, Değişim, Din, Estetik, Gelenek, Harita, Hoşgörü, Kanıt, Tören* kavramlarına yönelik kavram yanlışlarını tespit etmek üzere kavramların anlamlarını kısa yazılı cevaplar olarak verebilecekleri şekilde düzenlenmiş açık uçlu soru formu kullanılmıştır. Kavramlarda yanlış olup olmadığını belirlemek için kavramların sosyal bilgiler programında ve Büyük Türkçe Sözlük ’teki (TDK, 2016) geçen tanımları dikkate alınmıştır. Örneğin; Gaza kavramının TDK(2016) Büyük Türkçe Sözlükteki anlamı “*Gâzâ, İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa verilen isimdir.*” iken kavram yanlışlığı olduğu belirlenen öğrenciler gaza kavramını “*Kolaylık, sonu kötü biten olay, kıskırtmak, bir tür sıvı yakıt, ölüm, kazanmak, iki aracın birbirine çarpması, bir ilin ilçesi.*” şeklinde tanımlamışlardır. Ders kitabında ve Büyük Türkçe Sözlükte yer alan kavramların tanımlarıyla bu kavramların tanımlarının açıklanmasının istenildiği açık uçlu soru formundaki öğrenci cevapları karşılaştırılarak öğrencilerin kavramlara yönelik olarak verdikleri cevaplara göre

katılımcıların yarısından fazlası olan 88 kişinin üstünde yanlış cevap verilen kavramlar içerisinde 8 kavramda kavram yanılığı olduğu belirlenmiştir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Öğrencilerin Kavramlara Yönelik Olarak Verdikleri Cevapların Dağılımı

Kavram no	Kavram	Doğru cevap (n)	Yanlış cevap (n)
1.	Gelenek	128	46
2.	Tören	128	46
3.	Kanıt	126	48
4.	Hoşgörü	116	58
5.	Bütçe	114	60
6.	Din	96	78
7.	Değer	94	80
8.	Etkileşim	92	82
9.	Değişim	88	86
10.	Çağ	82	92
11.	Fetih	70	104
12.	Coğrafi konum	60	114
13.	Harita	60	114
14.	İskan	36	138
15.	Gâzâ	20	154
16.	Estetik	18	156
17.	İslahat	8	166

Tablo3.4 incelendiğinde tarihi kavramlardan çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat, iskân kavramları coğrafi kavramlardan ise Coğrafi Konum ve Harita kavramlarında kavram yanılığına rastlanmıştır. Ünitenin ağırlıklı olarak tarihi konuları kapsadığı için coğrafi kavramlardaki yanılığı olan kavramlar kapsam dışında tutulmuştur. Kavram yanılığı olduğu belirlenen bu altı kavramla ilgili kavramsal değişim metinleri(EK-2) ve 34 maddeden oluşan kavram başarı testi hazırlanmıştır. Kavram başarı testi sorularındaki çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat, iskân kavramlarının dağılımı Tablo 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.5. Çağ, Estetik, Fetih, Gâzâ, İslahat, İskân Kavramlarının Dağılımı

Kavramlar	Soru Sayısı
Çağ	4
Estetik	4
Fetih	7
Gâzâ	7
İslahat	5
İskân	7
Toplam	34

Hazırlanan kavram başarı testi uzman görüşleri sonrasında yapılan düzeltmelerden sonra 7. sınıf öğrencilerine (200) uygulanmış olup bu ön uygulamada testin KR-20 güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Madde istatistikleri ile yapılan güvenilirlik hesaplamaları için pek çok istatistiksel formül geliştirilmiş olmakla beraber “Kuder-

Richardson 20'' en çok kullanılan formüllerdendir (Karasar, 2008: 150). 50 maddenin altındaki bir test için KR-20 güvenilirlik katsayısının .50 üzerinde olması yeterlidir. Bu bağlamda araştırmada kullanılan testin KR-20 güvenilirlik katsayısının .83 olduğu düşünüldüğünde kavram başarı testinin güvenilirlik katsayısının yüksek olduğu söylenebilir. Değerlendirme sonucunda soru sayısı 26 ya düşürülmüştür. 26 sorudan oluşan kavram başarı testi (EK-1) çalışma sürecinde öntest ve sontest olarak kullanılmıştır.

Madde güçlük indeksi, 0 ile 1 arasında değerler alabilir. Bulunan değer sıfıra yaklaştıkça maddenin zor olduğu, bire yaklaştıkça kolay olduğu söylenebilir. Genellikle madde güçlük indeksinin başarı testinde 0,50 civarında olması arzu edilir. Bu 0,50 değeri maddenin orta düzeyde bir zorluğa sahip olduğunu gösterir. Genelde orta zorluk düzeyindeki maddelerden oluşan testlerin güvenilirlik düzeyleri daha yüksek bulunmaktadır. Çok kolay veya çok zor maddelerden oluşan testlerin güvenilirlik düzeyleri düşük bulunmaktadır. Bir testteki maddelerin her birinin güçlük düzeyi 0,50 den farklı olsa da bunların ortalaması alınarak bulunacak olan testin ortalama güçlüğü 0,50 civarında olması arzu edilen bir durumdur (Bayrakçeken, 2008: 315). Araştırmada geliştirilen kavram başarı testi değerlendirildiğinde testin ortalama güçlüğü 0.51 olduğu görülmektedir. Bu anlamda testin madde güçlük indeksi açısından uygun ve kullanılabilir bir değere sahip olduğu söylenebilir.

Madde ayırt edicilik indeks değeri(Büyüköztürk, Çakmak Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2014:123) ;

$\geq .40$ ise, madde çok iyi.

.30 ile .39 arasında ise madde düzeltme yapmadan ölçekte tutulabilir. Ancak küçük geliştirmeler yapılabilir. İyi madde.

.20 ile .29 arasında ise maddenin düzeltilerek geliştirilmesi önerilir.

$< .20$ ise madde ölçekten çıkartılmalı ya da bütünüyle gözden geçirilmelidir.

Kavram başarı testi geliştirme sürecinin son aşaması başarı testine son şeklinin verilmesidir. Bu aşamada madde analizi sonucunda elde edilen veriler ışığında Kavram başarı testinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler şöyle açıklanabilir:

Madde güçlük indeksine göre;

- ✓ 1,3,4,9,10 ve 27. sorular kolay oldukları için,
- ✓ 26. soru zor olduğu için,

Madde ayırt edicilik gücüne göre;

- ✓ 13. Soru ise ayırt ediciliği düşük olduğu için testten çıkarılmıştır. Kavram başarı testi maddelerinin güçlük ve ayırt edicilik güvenirlik değerleri Tablo 3.6 da verilmiştir.

Diğer sorular ise yerinde bırakılarak soru numarası ve seçenekler açısından yeniden düzenlenerek kavram başarı testine son şekli verilmiştir.

Tablo 3.6. Kavram Başarı Testi Maddelerinin Güçlük ve Ayırt Edicilik Güvenirlik Değerleri

Sorular Doğru Cevap Seçeneği	Madde Güçlük İndeksi (P)	Ayırt Edicilik Gücü
1.D	0.78	0,30
2.A	0,51	0,50
3.A	0.69	0,49
4.B	0.75	0,38
5.B	0,52	0,65
6.D	0,44	0,32
7.C	0,49	0,39
8.D	0,53	0,56
9.C	0.72	0,50
10.D	0.66	0,51
11.A	0,53	0,64
12.D	0,54	0,60
13.B	0,41	0,29
14.B	0,52	0,58
15.D	0,43	0,32
16.D	0,41	0,46
17.B	0,54	0,53
18.D	0,41	0,38
19.A	0,48	0,60
20.B	0,45	0,81
21.D	0,42	0,58
22.C	0,53	0,67
23.C	0,50	0,56
24.C	0,51	0,61
25.B	0,53	0,76
26.D	0.31	0,28
27.C	0.57	0,65
28.D	0,55	0,61
29.A	0,50	0,54
30.C	0,51	0,61
31.C	0,42	0,48

32.A	0,48	0,50
33.B	0,50	0,71
34.C	0,47	0,70

26 sorudan oluşan kavram başarı testi öntest ve sontest olarak kullanılmak üzere iki aşamalı teste dönüştürülmüştür. İki aşamalı testlerin değerlendirilmesinde Karataş, Köse ve Coştu (2003:62) tarafından belirlenen sınıflama ve puanlama sistemi kullanılmıştır (Tablo 3.7).

Aşağıda ifade edilen değerlendirme biçiminde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, testin çoktan seçmeli içerik kısmına yanlış cevap verilmesine karşın doğru gerekçe ileri sürüldüğü takdirde 2 puan, buna karşın doğru cevaba yanlış gerekçe ileri sürdüklerinde 1 puan verilmesidir. Çoktan seçmeli testlerle yapılan ölçümlerde sorunun yapısına göre, bilinmediği halde yanlışlıkla doğru cevabın ve bilindiği halde yanlış cevabın verilme ihtimali vardır. Bundan dolayı çoktan seçmeli içerik aşamasına doğru cevabı verip onunla ilgili doğru gerekçe ileri süremeyen birey ya yüzeysel anlamaya sahiptir ya da yanlışlıkla doğru cevabı işaretlemiş olabilir. Öğrenci anlamalarının belirlendiği bir çalışmada bu şekildeki bir cevabın tam puanın yarısından daha düşük bir puan almasının uygun olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde öğrenciler yanlışlıkla doğru olmayan seçeneği işaretlemelerine rağmen soruyla ilgili doğru gerekçe ileri sürebilirler. Bu durum öğrencinin konuyla ilgili muhakeme yeteneğinin dolayısıyla anlama düzeyinin yüksek olduğunu gösterdiğinden böyle bir cevaba verilecek puanın tam puanın yarısından fazla olmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir (Karataş ve diğ., 2003:62-63).

Tablo 3.7 . İki Aşamalı-Açık Uçlu Soruların Analizinde Kullanılan Değerlendirme

Anlama	Düzeyleleri	Açıklama Değerlendirme Kriterleri Puan	Puan
Doğru Gerekçe	Geçerliliği olan gerekçenin bütün yönlerini içeren cevaplar	Doğru Cevap - Doğru Gerekçe	3
Doğru Gerekçe	Doğru olmayan bilgiler içeren cevaplar	Yanlış Cevap - Doğru Gerekçe	2
Yanlış Gerekçe	İlgisiz, açık olmayan cevap verme veya boş bırakma	Doğru Cevap - Yanlış Gerekçe	1
Boş		Yanlış Cevap - Yanlış Gerekçe	0

3.3.2.Kavramsal Değişim Metinlerinin Geliştirilmesi

Bu araştırmada kullanılan kavramsal değişim metinlerinin hazırlanmasında Posner, Strike, Hewson ve Gertzog (1982) tarafından belirtilen kavramsal değişim yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşımda, yetersizlik (dissatisfaction), mantıklılık (plausibility), anlaşılabilirlik (intelligibility), verimlilik (fruitfulness) olarak belirtilen dört şartın kavramsal değişimin gerçekleşebilmesi için yerine getirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Akt, Kılıçoğlu, 2011:47). Bu çalışmada, kavramsal değişim metinleri hazırlanırken şartların yerine getirilmesine özen gösterilmiştir. Araştırmada kullanılan kavramsal değişim metinlerinin geliştirilmesi aşamasında aşağıdaki adımlar takip edilmiştir:

KDM'nin içeriği düzenlenirken öncelikle *yetersizlik aşaması* dikkate alınarak öğrencilerin ilgili kavramlara yönelik yanılgılarını tespit edebilmek için öğrencilere çeşitli sorular yöneltilmiştir. Öğrencilere metinlerin başında sorulan bu sorulardan sonra öğrencilere mevcut kavram yanılgıları verilmiş ve verilen kavram yanılgıları üzerinde tartışmaları sağlanmıştır. Bu tartışmalar neticesinde öğrencilerdeki kavram yanılgılarının nedenleri açıklanmaya çalışılarak kavram yanılgıları hissettirilip bu kavramlardan hoşnutsuz olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

KDM hazırlanırken ikinci olarak *anlaşılabilirlik* aşamasında, konularla ilgili yeni kavramlar öğrencilere verilerek öğrencilerin yanlış fikirlerinin yerine koyabilecekleri bilimsel olarak doğru olan gerçek fikirler verilmiştir. Bu aşamada seçilen örneklerin öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri örnekler olmasına dikkat edilmiştir.

KDM hazırlanırken üçüncü olarak *mantıklılık* aşamasında, verilen yeni kavramların, öğrencilerin öncekileriyle uyumlu ve en azından mevcut problemlerini çözme kapasitesine sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Son aşama olan (dördüncü) *verimlilik* aşamasında, öğrencilerin öğrendikleri yeni kavramları kullanabilmelerine imkân sağlayabilmek amacıyla metin sonunda “Birlikte Düşünelim” başlığı altında bir bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde öğrencilere ilgili kavramlara yönelik bir metin verilmiş, bu metnin sonuna da değerlendirme imkânı sağlayan sorular konulmuştur. Bu sayede öğrencilerin öğrendikleri yeni kavramları test etme ve değerlendirme imkânı bulmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda *çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* ile ilgili metinler oluşturulmuştur. Oluşturulan metinlerde yer alan bilimsel bilgilerde ve verilen örneklerde hatalar olmaması için oluşturulan metinler Sosyal Bilgiler öğretmenlerine (10 kişi)

okutularak görüşleri alınmıştır. Bu görüşler neticesinde metinler tekrar değerlendirilmiş ve metinler üzerinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

Kavramsal değişim metinlerinin tekrar düzenlenmesinin ardından bu defa metinler deney ve kontrol grupları dışında olan ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine (20 kişi) okutulmuştur. Öğrencilerden okudukları metinlerde anlamakta zorlandıkları kısımları yazmaları, anlayamadıkları kelimeler varsa bunları işaretlemeleri istenmiştir. Öğrencilerden alınan görüşler doğrultusunda metinler üzerinde bazı düzeltmeler yapılmıştır. Bazı öğrenciler anlamadıkları kelimeler olduğunu, cümlelerin çok uzun olduğunu belirtirken, bazıları da görsel olarak daha fazla karikatür, fotoğraf benzeri görseller olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda metinler tekrar düzenlenmiş uygulama için her bir kavram için bir adet olmak üzere toplamda 6 tane kavramsal değişim metnine (EK 2) son şekilleri verilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada elde edilen nicel verilerin çözümlenmesinde, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 20 paket programı kullanılmış, sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının öntest, sontest puanları hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

Bu araştırmada, araştırmanın alt problemlerine uygun olarak yüzde, frekans, aritmetik ortalama ile “bağımsız gruplar” için t-testi kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin *çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* kavramlarına ilişkin mevcut kavram yanılgıları araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde örnekleme alınan birey sayısı (n) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır.

Araştırmanın beşinci alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin *çağ*, *estetik*, *fetih*, *gâzâ*, *ıslahat* ve *iskân* kavramlarının giderilme düzeyi araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde örnekleme alınan birey sayısı (n) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına yönelik hazırlanan problem ve alt problemler doğrultusunda elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine yer verilmiştir.

4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde deney ve kontrol grupları öğrencilerinin *çağ, estetik, fetih, gâzâ, islahat ve iskân* kavramlarına ilişkin mevcut kavram yanılgılarının ne düzeyde olduğu araştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının uygulama öncesi kavram yanılgılarının hangi düzeyde olduğuna ilişkin veriler örnekleme alınan birey sayısı (n) ve yüzde (%) olarak Tablo 4.1 de verilmiştir.

Tablo 4.1. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Uygulama Öncesinde Önteste Kavram Başarı Testine Verdikleri Cevapların Seçeneklere Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Soru no	Seçenekler	A		B		C		D	
	Gruplar	D	K	D	K	D	K	D	K
1	n	5	12	2	8	13	5	2	2
	%	22,7	44,4	9,1	29,6	59,1	18,5	9,1	7,4
2	n	3	-	11	11	3	9	5	7
	%	13,6	-	50,0	40,7	13,6	33,3	22,7	25,9
3	n	6	3	4	3	4	5	8	16
	%	27,3	11,1	18,2	11,1	18,2	18,5	36,4	59,3
4	n	6	3	4	3	4	5	8	16
	%	27,3	11,1	18,2	11,1	18,2	18,5	36,4	59,3
5	n	10	11	-	8	-	4	12	4
	%	45,5	40,7	-	29,6	-	14,8	54,5	14,8
6	n	1	1	6	7	1	3	14	16
	%	4,5	3,7	27,3	25,9	4,5	11,1	63,6	59,3
7	n	3	1	12	14	5	7	2	5
	%	13,6	3,7	54,5	51,9	22,7	25,9	9,1	18,5
8	n	2	3	1	1	15	4	4	19
	%	9,1	11,1	4,5	3,7	68,2	14,8	18,2	70,4
9	n	2	-	6	6	8	9	6	12
	%	9,1	-	27,3	22,2	36,4	33,3	27,3	44,4
10	n	2	4	14	16	2	2	4	5
	%	9,1	14,8	63,6	59,3	9,1	7,4	18,2	18,5
11	n	7	1	6	14	5	3	4	9
	%	31,8	3,7	27,3	51,9	22,7	11,1	18,2	33,3
12	n	13	11	1	7	2	4	6	5
	%	59,1	40,7	4,5	25,9	9,1	14,8	27,3	18,5
13	n	3	6	12	6	3	6	4	9
	%	13,6	22,2	54,5	22,2	13,6	22,2	18,2	33,3
14	n	9	13	6	2	5	7	2	5
	%	40,9	48,1	27,3	7,4	22,7	25,9	9,1	18,5
15	n	2	4	7	14	5	5	8	4
	%	9,1	14,8	31,8	51,9	22,7	18,5	36,4	14,8
16	n	3	2	10	19	1	2	8	4
	%	13,6	7,4	45,5	70,4	4,5	7,4	36,4	14,8

Soru no	Seçenekler	A		B		C		D	
	Gruplar	D	K	D	K	D	K	D	K
17	n	13	3	3	7	3	5	3	12
	%	59,1	11,1	13,6	25,9	13,6	18,5	13,6	44,4
18	n	2	3	2	3	15	16	3	2
	%	9,1	11,1	9,1	11,1	68,2	59,3	13,6	7,4
19	n	6	7	1	2	14	13	1	5
	%	27,3	25,9	4,5	7,4	63,6	48,1	4,5	18,5
20	n	4	3	15	15	1	4	2	5
	%	18,2	11,1	68,2	55,6	4,5	14,8	9,1	18,5
21	n	3	7	4	2	2	4	13	14
	%	13,6	25,9	18,2	7,4	9,1	14,8	59,1	51,9
22	n	4	4	3	7	13	11	2	5
	%	18,2	14,8	13,6	25,9	59,1	40,7	9,1	18,5
23	n	5	11	9	3	4	5	4	8
	%	22,7	40,7	40,9	11,1	18,2	18,5	18,2	29,6
24	n	5	8	5	9	8	4	4	6
	%	22,7	29,6	22,7	33,3	36,4	14,8	18,2	22,2
25	n	7	6	3	5	10	14	2	2
	%	31,8	22,2	13,6	18,5	45,5	51,9	9,1	7,4
26	n	3	4	10	11	8	12	1	-
	%	13,6	14,8	45,5	40,7	36,4	44,4	4,5	-

Öğrencilere, gâzâ kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, “gâzâ” kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 1., 6., 10., 16., 23. ve 25. soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 5’i (%22,7) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 12’si (%44,4) 1. soruya " *Gâzâ anlayışına göre hareket edilmesi* " seçeneğinin yer aldığı A şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, B, D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 13’ü (%59,1) “*Bizans İmparatorluğu'nun zengin olması*” yanılığının yer aldığı C seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 8’i (%29,6) “*Bizans halkının Osmanlıyı istemesi*” yanılığının yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Osman Bey’in doğuya doğru değil batıya doğru Bizanslılar aleyhine topraklarını genişletmek istemesinin nedenleri arasında gâzâ anlayışının değil, sırasıyla, “*Bizans İmparatorluğu'nun zengin olması*” ve “*Bizans halkının Osmanlıyı istemesi*” çeldiricilerinin yer aldığı C ve B şıklarının algıladıkları sonucu çıkarılabilir. Bunun yanında, deney grubundaki öğrencilerin 2’si (%9,1) kontrol grubundaki öğrencilerin de 2’si (%7,4) D seçeneğini işaretleyerek Osman Bey’in doğuya doğru değil batıya doğru Bizanslılar aleyhine topraklarını genişletmek istemesinin nedeninin “*Balkanlardan yardım çağrılarının gelmesi*” olarak ifade etmiştir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 14'ü (%63,6) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 16'sı (%59,3) 6. soruya "*Müslüman olmayanlarla yapılan savaş*" seçeneğinin yer aldığı D şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, C, A seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 6'sı (%27,3); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7'sinin (%25,9) "*İki Müslüman devletin birbiriyle savaşması*" yanılığının yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Gâzâ kavramının tanımını sırasıyla, "*İki Müslüman devletin birbiriyle savaşması*" , "*İl, ilçe, köy vb. bir yönetim birimi*" ve "*İki aracın birbirine çarpması*" çeldiricilerinin yer aldığı B,C ve A şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 14'ü (%63,6) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 16'sı (%59,3) 10. soruya "*Gâzâ ve cihat geleneğinin uygulanması*" seçeneğinin yer aldığı B şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, A, C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (%18,2); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 5'inin (%18,5) "*Kuruluş ve yükselme dönemlerinde yetenekli hükümdarların bulunması*" yanılığının yer aldığı D seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyümesinin dini nedenlerini gâzâ anlayışının değil, sırasıyla, "*Kuruluş ve yükselme dönemlerinde yetenekli hükümdarların bulunması*" , "*Ticaret yolları üzerinde bulunması*" ve "*Türkmenlere yeni bir yurt bulma düşüncesi*" çeldiricilerinin yer aldığı D,A ve C şıklarını düşündükleri sonucu çıkarılabilir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 8'i (%36,4) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 4'ü (%14,8) 16. soruya "*Türk ve İslam dünyasının desteğini almak istemeleri*" seçeneğinin yer aldığı D şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, A ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 10'u (%45,5); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 19'unun (%70,4) "*Bizans'ın gücünü tamamen kaybetmiş olması*" yanılığının yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Anadolu beyliklerinin birbirleriyle olan mücadeleleri sırasında yeni kurulan Osmanlı beyliği Anadolu beylikleriyle mücadele etmek yerine Bizans'la mücadele etmeyi seçmesinin nedeni olarak gâzâ anlayışının değil, sırasıyla, "*Bizans'ın gücünü tamamen kaybetmiş olması*", "*Türk beyliklerinden*

çekinmeleri” ve " *Türkiye Selçuklularının bu şekilde istemeleri* " çeldiricilerinin yer aldığı B, A ve C şıklarını düşündükleri sonucu çıkarılabilir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 5'i (%22,7) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 11'i (%40,7) 23. soruya " *Osmanlıların Bizans'a karşı gâzâ ve cihat faaliyetini sürdürmesi* " seçeneğinin yer aldığı A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, D ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 9'u (%40,9) " *İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesi* " yanılığının yer aldığı B seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 8'i (%29,6) " *Osmanlılar tarafından Anadolu Türk Birliğinin sağlanmak istenmesi* " yanılığının yer aldığı D seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Kuruluş Döneminde diğer Türk beyliklerinin Osmanlıya karşı sempatiyle bakmasının, alp ve gazilerin faaliyetlerini Osmanlı beyliği içinde yürütmesinin nedenleri arasında gâzâ anlayışının değil, sırasıyla, " *İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesi* " , " *Osmanlılar tarafından Anadolu Türk Birliğinin sağlanmak istenmesi* " ve " *Orhan Gazi döneminde devlet kurumlarının oluşturulması* " çeldiricilerinin yer aldığı B, D ve C şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 10'u (%45,5) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 14'ü (%51,9) 25. soruya " *Osmanlı'nın kısa sürede büyümesine* " seçeneğinin yer aldığı A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla A, B ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 7'si (%31,8); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 6'sının (%22,2) " *Bizans'ta taht kavgalarının çıkmasına* " yanılığının yer aldığı A seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün *Bizans sınırında kurulan Osmanoğluları Beyliği, Anadolu beylikleri ile çatışmak yerine daha zayıf olan Bizans'a karşı gâzâ ve fetih politikası takip ederek Anadolu'daki Türk ve Müslüman halkın desteğini sağlamasının sonucunun* "Osmanlı'nın kısa sürede büyümesine" neden olması değil, sırasıyla, " *Bizans'ta taht kavgalarının çıkması* " , " *Osmanlı'nın denizlerde güçlenmesi* " ve " *Anadolu'da siyasi birliğin sağlanması* " sonuçlarının yer aldığı A, B ve D şıklarını düşündükleri sonucu çıkarılabilir.

Öğrencilere, İskân kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, "iskân" kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 2., 9., 13., 17., 22. ve 26.

soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Öntest uygulamasında kavram testinin 2. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 11’i (% 50) kontrol grubundaki öğrencilerin 11’i (% 40,7) doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, D ve A seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 5’i (%22,7) Göçebe Türkleri bir otorite altında toplamaya çalışması’ yanılığının yer aldığı D seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 9’u (%33,3) “*Anadolu’daki siyasi birliği güçlendirmeye çalışması*” yanılığının yer aldığı C seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Osmanlının, Rumeli ve Balkanlarda fethedilen yerlere Anadolu’dan getirilen Türk ailelerini yerleştirmeleri, onlardan vergi almamaları ve onların Anadolu’ya geri dönmelerini engellemelerinin nedenleri arasında iskân anlayışının değil, sırasıyla, “*Anadolu’daki siyasi birliği güçlendirmeye çalışması*” ve “*Göçebe Türkleri bir otorite altında toplamaya çalışması*” çeldiricilerinin yer aldığı C ve D şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir. Bunun yanında, deney grubundaki öğrencilerin 3’ü (%13,6) A seçeneğini işaretleyerek Osmanlının, Rumeli ve Balkanlarda fethedilen yerlere Anadolu’dan getirilen Türk ailelerini yerleştirmeleri, onlardan vergi almamaları ve onların Anadolu’ya geri dönmelerini engellemelerinin nedenini “*Osmanlının Balkanlardaki kültürel değerleri kazanmak istemesi*” olarak ifade etmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerden A seçeneğini işaretleyen olmamıştır.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 6’sı (%27,3) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 12’si (%44,4) 9. soruya " *Farklı milletler tercih edilmiştir* " seçeneğinin yer aldığı D şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, B ve A seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 8’i (%36,4); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 9’unun (%33,3) “*Bölgeye yerleşen ailelerden üç yıl vergi alınmamıştır*” yanılığının yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün "Osmanlı devleti yeni fethettikleri bölgelerde iskân siyaseti uygulayarak kalıcılığı sağlamaya çalışmıştır. Fakat iskân edilecek aileler seçilirken bazı hususlara dikkat edilmiştir" hangisi iskân siyaseti için uygulanan yöntemlerden değildir? Sorusuna sırasıyla " Bölgeye yerleşen ailelerden üç yıl vergi alınmamıştır " ,“ Aralarında anlaşmazlık olan aileler seçilmiştir.” ve " Göçebeler tercih edilmiştir " sonuçlarının yer aldığı C, B ve A

şıklarını iskân siyaseti izlenirken dikkat edilmeyecek hususlar içerisinde gördükleri sonucu çıkarılabilir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 6'sı (%22,2) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 12'si (%54,5) 13. soruya " *İskân* " seçeneğinin yer aldığı B şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, A ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (%18,2); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 9'unun (%33,3) "*Tımar*" yanılığının yer aldığı D seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün *Osmanlıların Balkanlarda uyguladığı ve buralarda kalıcı egemenlik kurmasında da oldukça etkili olan Anadolu ve Rumeli'de fethedilen topraklara Türkmenlerin gönüllü veya zorunlu olarak yerleştirilmesine* sırasıyla " *Tımar* " , "*Hoşgörü ve Adalet.*" ve " *Denge* " sonuçlarının yer aldığı D, A ve C cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 13'ü (%59,1) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 3'ü (%11,1) 17. soruya " *Taht kavgaları önlendi* " seçeneğinin yer aldığı A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, B ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 3'ü (%13,6) çeldiricilerin üçünü de eşit sayıda işaretlemiştir; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 12'sinin (%44,4) "*Bölgenin Türkleşmesi sağlandı*" yanıtının yer aldığı D seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Osmanlı Devletinin iskân siyasetinin devlete sağladığı faydalardan olmayan etkenin sorulduğu soruya sırasıyla " *Bölgenin Türkleşmesi sağlandı* " , "*Issız, harap topraklar işlenmeye başlandı.*" ve " *Osmanlı idaresi kalıcı hale geldi* " sonuçlarının yer aldığı D, B ve C cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 13'ü (%59,1) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 11'i (%40,7) 22. soruya doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, A ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Bu durumdan öğrencilerin bir kısmının Osmanlı Devletinin iskân politikası ile ulaşmaya çalıştığı hedeflerin sorulduğu soruya deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (%18,2) A seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7'si (%25,9) B seçeneğini işaretlemiştir. Ayrıca deney grubu öğrencilerinin 2'si (%9,1); kontrol grubu öğrencilerinin ise 5'i (%18,5) D seçeneğini işaretlemiştir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 10'u (%45,5) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 11'i (%40,7) 26. soruya " *İskân* " seçeneğinin yer aldığı B şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, A ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 8'i (%36,4); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 12'sinin (%44,4) "*İslamlaştırma*" cevabının yer aldığı C seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir bölümünün Osmanlı Devletinde uygulanan iskân politikasının sorulduğu soruya sırasıyla "*İslamlaştırma* ", "*Gecekondu*" ve "*Fetih* " çeldiricilerinin yer aldığı C, A ve D şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öğrencilere, çağ kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, "*çağ*" kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 3., 15. ve 21. soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1'de sunulmuştur

Öğrencilerin çağ kavramını anlama düzeylerini belirlemek amacıyla, yöneltilen 3. soruya verdikleri cevaplara ilişkin sonuçlar aşağıdaki şekildedir.

Öntest uygulamasında kavram testinin 3. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (% 18,2) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 5'i (% 18,5) "*Tarihi olayların başlangıç ve bitiş tarihleri arasındaki dönemlerdir* " seçeneğinin yer aldığı C şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, A ve B seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 8'i (%36,4); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 16'sı (%59,3) "*Hz. İsa'nın doğduğu gündür*" yanılığının yer aldığı D seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin bir kısmının "*Çağ*" kavramının ifade edilmesiyle ilgili olarak "*Tarihi olayların başlangıç ve bitiş tarihleri arasındaki dönemlerdir*" değil, sırasıyla, "*Hz. İsa'nın doğduğu gündür*" ve "*Tarihte 1-100, 101-200, 201-300, vb. olarak sayılan dönemlerdir*" çeldiricilerinin yer aldığı D ve A şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir. Bunun yanında, deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (%18,2) kontrol grubundaki öğrencilerin 3'ü (% 11,1) B seçeneğini işaretleyerek "*Çağ*" kavramının ifade edilmesiyle ilgili olarak "*Yazının bulunuşundan sonraki dönemlerdir*" olarak, ifade etmiştir.

Öntestte deney grubundaki öğrencilerin 7'si (%31,8) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 14'ü (%51,9) 15. soruya " Toplumların büyük bölümünün yaşantısını değiştirmiş olmalı" seçeneğinin yer aldığı B şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, C ve A seçeneklerinde verilen

çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 8'i (%36,4) "*Yeni inanç sistemlerinin oluşmasına neden olmalı*" yanılığının yer aldığı D seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 5'i (%18,5) "*Ticaretin gelişmesine katkıda bulunmalı*" yanılığının yer aldığı C seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin bir bölümünün tarih çağlarını birbirinden ayıran bir olayda öncelikle hangi özelliğin aranacağı sorusuna sırasıyla "*Yeni inanç sistemlerinin oluşmasına neden olmalı*" , "*Ticaretin gelişmesine katkıda bulunmalı.*" ve "*Doğal olayların sonucu olmalı*" özelliklerinin yer aldığı D, C ve A şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 21. sorusunda deney grubundaki öğrencilerin 13'ü (% 59.1) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 14'ü (% 51,9) doğru cevap seçeneği olan D şikkını işaretlemiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla A, B ve C şıklarını doğru cevap olarak algıladıkları görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 4'ünün (%18,2) B seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7'sinin (%25,9) A seçeneğini işaretlemiştir. Ayrıca deney grubundaki öğrencilerin 2' sinin (%9,1); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 4'ünün (%14,8) C seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Öğrencilere, fetih kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, "*fetih*" kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 4., 7., 11. ve 19. soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1'de sunulmuştur

Öğrencilerin fetih kavramını anlama düzeylerini belirlemek amacıyla, yöneltilen 4. soruya verdikleri cevaplara ilişkin sonuçlar aşağıdaki şekildedir.

Öntest uygulamasında kavram testinin 4. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 8'i (% 36.4) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 16'sı (% 59,3) "*Anadolu'nun ele geçirilerek Türk yurdu olmasını sağlamak*" seçeneğinin yer aldığı D şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla A, C ve B seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 6'sı (%27,3) "*Anadolu'da beylikler kurmak*" yanılığının yer aldığı A seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 5'i (%18,5) "*Anadolu'da yeni bir Türk Devleti kurmak*" yanılığının yer aldığı C seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin bir kısmının "*fetih*" ile ilgili olarak anlatılmak isteneni "*Anadolu'nun ele geçirilerek Türk yurdu olmasını sağlamak*" değil, sırasıyla, "*Anadolu'da beylikler kurmak*" , "*Anadolu'da yeni bir Türk Devleti kurmak*" ve "*Bizans*

Devleti'ni yıkmak" çeldiricilerinin yer aldığı A, C ve B şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir.

Öntest uygulamasında kavram testinin 7. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 12'si (% 54,5) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 14'ü (% 51,9) "*Anadolu'nun alınmasını hızlandırmayı*" seçeneğinin yer aldığı B şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, D ve A seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 5'i (%22,7); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7'si (%25,9) "*Siyasi birlik oluşturmayı*" yanıtının yer aldığı C seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Bu durumdan, öğrencilerin bir kısmının "*Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın, komutanlarına Anadolu'da fethettikleri bölgelerin fetheden komutana ait olacağını söyleyerek*" hedefinin ne olduğu ile ilgili olarak anlatılmak isteneni sırasıyla, "*Siyasi birlik oluşturmayı*", "*Ülkeyi eyaletlere bölmeyi*" ve "*Avrupa'yı ele geçirmeyi*" çeldiricilerinin yer aldığı C, D ve A şıklarını algıladıkları sonucu çıkarılabilir.

Öntest uygulamasında kavram testinin 11. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (% 18,2) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 9'u (% 33,3) D şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, A ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretledikleri görülmüştür. Deney grubundaki öğrencilerin 7'si (%31,8) A seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 14'ü (%51,9) B seçeneğini işaretlemiştir. Bu durumdan, öğrencilerin önemli bir kısmının "*Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde batı yönünde fetih siyaseti izlemesinin nedeni olarak hangisini söylemek doğru olmaz?*" sorusuna sırasıyla, "*Gâzâ ve cihat geleneğinin sürdürülmesi*" , "*Bizans'ın zayıflığından faydalanmak istemesi*" ve "*Doğudan gelen Türkmenlere yurt sağlama isteği*" çeldiricilerinin yer aldığı B, A ve C şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 19. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 14'ü (% 63,6) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 13'ü (% 48,1) "*Fethedilen yere Türk-İslam kültürünü yerleştirmek*" ifadesinin yer aldığı C şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla A, D ve B seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemiştir. Deney grubundaki öğrencilerin 6'sının (%27,3); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7'sinin (%25,9) "*Fethedilen yerdeki kültürün izlerini silmek*" yanıtının yer aldığı A seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin bir kısmının "*Bir yerin fethedilmesi demek o yerin savaşla kazanılması*

demek değildir. Mutlaka kültürel açıdan da fetih yapılmalıdır " ifadesiyle vurgulanmak istenenin ne olduğu sorusuna sırasıyla, “*Fethedilen yerdeki kültürün izlerini silmek*” , “*Fethedilen yerden ganimet elde etmek*” ve “*Fethedilen yerdeki devleti yıkmak*” çeldiricilerinin yer aldığı A, D ve B şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öğrencilere, "*estetik*" kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, "*estetik*" kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 5., 12., 18. ve 24. soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Öntest uygulamasında kavram testinin 5. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 10’u (% 45,5) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 11’i (% 40,7) "*Estetik*" kavramının yer aldığı A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, B ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 12’sinin (%54,5) "*Tarihi*" yanılığının yer aldığı D seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 8’inin (%29,6) “Coğrafi” yanılığının yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin bir kısmının “Ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin Türk kültürüne ait hangi unsura dikkat çektiği" sorusuna sırasıyla, “*Tarihi*” , “*Coğrafi*” ve "*Tıbbi*" çeldiricilerinin yer aldığı D, B ve C şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 12. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 13’ü (% 59,1) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 11’i (% 40,7) "*Osmanlılar, şehirleri orada yaşayanların gelişi güzel kurmasını amaçlamışlardır*" ifadesinin yer aldığı A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, B ve C seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 6’sının (%27,3) "*Osmanlılar, şehirleri insanlar için yaşanılabilir hâle getirmişler estetiğe önem vermişlerdir.*" ifadesinin yer aldığı D seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7’sinin (%25,9) “*Her inanç ve milletten ihtiyaç sahibi kimselerin buralara gelmesini sağlamışlardır.*” ifadesinin yer aldığı B seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin bir kısmının “Osmanlı Devleti hakkında hangisi söylenemez? " sorusuna sırasıyla, “Osmanlılar, şehirleri insanlar için yaşanılabilir hâle getirmişler estetiğe önem vermişlerdir” , “Her inanç ve milletten ihtiyaç sahibi kimselerin buralara gelmesini sağlamışlardır.” ve " Şehrin oluşumu ve gelişmesi için sosyal tesislerin inşasına önem vermişlerdir." ifadelerinin yer aldığı D, B ve C şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 18. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 15'i (% 68,2) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 16'sı (% 59,3) " *Gök Medrese'nin estetik özellikleri nelerdir?* " sorusunun yer aldığı C şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla D, A ve B seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 3'ünün (%13,6) "Gök Medrese günümüzde ne olarak kullanılmaktadır? " sorusunun yer aldığı D seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 3'ünün (%11,1) "Gök Medrese kim tarafından yapılmıştır?" sorusunun yer aldığı A seçeneğini, 3'ünün (%11,1) ise "Gök Medrese nerede bulunmaktadır?" işaretlemişlerdir. Buna göre, öğrencilerin, "1271 yılında yapılan Gök Medresenin iç ve dış yüzeyinde çeşitli süslemeler vardır. Sırlı tuğlalar, mavi çini dilimleri, büyük geometrik yazı ve motifler medresede kullanılan bazı süsleme unsurlarındandır. İfadesini dikkate alarak hangisi soruya ulaşabiliriz? " sorusuna sırasıyla, "Gök Medrese günümüzde ne olarak kullanılmaktadır?" , "Gök Medrese kim tarafından yapılmıştır " ve "Gök Medrese nerede bulunmaktadır? " sorularının yer aldığı D, A ve B şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 24. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 8'i (% 36,4) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 4'ü (% 14,8) C şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla B, A ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 5'i (%22,7) A seçeneğini, 5'i (%22,7) B seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 9'u (%33,3) B seçeneğini işaretlemişlerdir. Buna göre, "hoşgörü, dayanışma ve estetik kavramlarının, verilen ifadelerle ilişkilendirilip sıralanması" sorusuna sırasıyla, B, A ve D şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öğrencilere, "*ıslahat*" kavramının tanımı ve neyi ifade ettiğini, "*ıslahat*" kavramını ne düzeyde anladıklarını belirlemek amacıyla, kavram testinin 8., 14. ve 20. soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara öntestte verdikleri cevapların dağılımı yüzde frekans olarak Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Öntest uygulamasında kavram testinin 8. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 4'ü (% 18,2) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 19'u (% 70,4) "*Yenilik hareketlerinin hızlanmasına* " ifadesinin yer aldığı D şıkkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin en fazla sırasıyla C, A ve B seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 15'i (%68,2); kontrol grubundaki öğrencilerin ise 4'ü (%14,8) "*İç karışıklıkların yaşanmasına*" yanıtının yer

aldığı C seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin önemli bir bölümünün “Osmanlı Devlet adamları birçok alanda ıslahat yapmak istemelerine rağmen Yeniçeriler her defasında bunu engellemeye çalışmışlardır. Osmanlı padişahı II. Mahmut bu durumu değiştirebilmek için Yeniçeri Ocağını zor da olsa kaldırmayı başarmıştır. Bu durum hangisine zemin hazırlamıştır? " sorusuna sırasıyla, “*İç karışıklıkların yaşanmasına*” , “*Savaşlarda yenilgilerin artmasına*” ve “*Sınırların daralmasına* ” ifadelerinin yer aldığı C, A ve B şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 14. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 9’u (% 40,9) kontrol grubundaki öğrencilerin ise 13’ü (% 48,1) A şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencileri en fazla sırasıyla C, B ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 6’sı (%27,3) B seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 7’si (%25,9) C seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin “ Verilen cümle ile ilgili olarak, Ali ile Berna’nın ifadeleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?” sorusuna sırasıyla, C, B ve D şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

Öntest uygulamasında kavram testinin 20. sorusuna deney grubundaki öğrencilerin 15’i (% 68,2) kontrol grubundaki öğrencilerin de 15’i (% 55,6) “ *Hukuk* ” kavramının yer aldığı B şikkını işaretleyerek doğru cevap vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencileri en fazla A ve D seçeneklerinde verilen çeldiricileri işaretlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin 4’ü (%18,2) “*Kültürel*” kavramının yer aldığı A seçeneğini; kontrol grubundaki öğrencilerin ise 5’i (%18,5) “*Sağlık*” kavramının yer aldığı D seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin “Lâle Devri’nde yapılan yenilikler incelendiğinde hangi alanda ıslahat yapıldığı söylenemez? ” sorusuna sırasıyla, “*Kültürel*” , “*Sağlık*” ve “*Ekonomik*” kavramlarının yer aldığı A , D ve C şıklarını işaretledikleri görülmüştür.

4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın ikinci alt problemi “*Çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* kavramlarına ilişkin deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mevcut kavram yanılgılarının öntest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Gruplardaki öğrencilerin öntest puanlarının karşılaştırılmasında kullanılacak teste karar vermek için öncelikle puanların normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için grupların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır.

Tablo 4.2. Grupların Başarı Öntest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Grup	n	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
Deney	22	16,6364	7,83488	1,054	0,723
Kontrol	27	14,2593	6,22398	0,608	-0,425

Tablo 4.2 de deney grubu çarpıklık değeri 1,054 basıklık değeri 0,723 olup kontrol grubu için ise çarpıklık değeri 0,608 basıklık değeri -0,425 arasındadır. Cameron (2004:544) normal dağılım için +2 ile -2 arasında değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir.

Tablo 4.3. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Öntest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Grup	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Deney	22	16,63	7,84	47	1,184	0,242
Kontrol	27	14,26	6,22			

Araştırmanın ikinci alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Tablo 4.3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Kavram Başarı Testinden aldıkları öntest başarı puanları grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$t(47) = 1,184$; $p > 0,05$]. Bu durum öğrencilerin ön bilgilerinin birbirine yakın olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân kavramlarına ilişkin deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mevcut kavram yanılgılarının sontest puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Gruplardaki öğrencilerin sontest puanlarının karşılaştırılmasında kullanılacak teste karar vermek için öncelikle puanların normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için grupların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tablo 4.4’te deney grubu çarpıklık değeri 0,428 basıklık değeri -1,034 olup kontrol grubu için ise çarpıklık değeri 0,428 basıklık değeri -0,366 arasındadır. Cameron (2004:544) normal dağılım için +2 ile -2 arasında değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir.

Tablo 4.4. Grupların Başarı Sontest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Grup	n	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
Deney	22	32,09	13,87	0,428	-1,034
Kontrol	27	22,74	11,18	0,428	-0,366

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Tablo 4.5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Kavram Başarı Testinden aldıkları sontest başarı puanları grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t(47) = 2,614$; $p < 0,05$]. Bu durum kavramsal değişim metinleri ve programa dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin *çağ*, *estetik*, *fetih*, *gâzâ*, *ıslahat* ve *iskân* kavramlarına ait Kavram Başarı Testi puanlarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir anlatımla uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak *çağ*, *estetik*, *fetih*, *gâzâ*, *ıslahat* ve *iskân* kavramlarına ait Kavram Başarı Testi puanları değişmektedir. Öğrencilerin bu kavramlara ait Kavram Başarı Testi puanlarında gözlenen bu farklılıkların kavramsal değişim metinlerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 4.5. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Grup	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Deney	22	32,09	13,87	47	2,614	0,12
Kontrol	27	22,74	11,18			

4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Gruplardaki öğrencilerin sontest puanlarının karşılaştırılmasında kullanılacak teste karar vermek için öncelikle puanların normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için grupların çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tablo 4.6’da deney grubu farkı çarpıklık değeri 0,801 basıklık değeri 0,306 olup kontrol grubu farkı için ise çarpıklık değeri -0,034 basıklık değeri -0,813 arasındadır. Cameron (2004:544) normal dağılım için +2 ile -2 arasında değişiklik gösterebileceğini belirtilmiştir.

Tablo 4.6. Grupların Başarı Sontest Puanları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Grup	n	\bar{X}_{fark}	S_{fark}	Çarpıklık	Basıklık
Deney	22	15,46	8,57	0,801	0,306
Kontrol	27	8,46	7,90	-0,034	-0,813

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest-sontest puanlarının farklılığı araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Tablo 4.7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Kavram Başarı Testinden aldıkları öntest- sontest başarı puanları arasındaki fark grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [t(47) 2,958; p<0,05].Deney grubunun puan farkı ($\bar{X}_{\text{fark}}=15,46$) kontrol grubunun puan farkından ($\bar{X}_{\text{fark}}=8,46$) daha fazladır. Bu durum *çağ*, *estetik*, *fetih*, *gâzâ*, *islahat* ve *iskân* kavramlarına ait Kavram Başarı Testi puanlarında deney öncesine göre daha fazla artış sağlayan kavramsal değişim metinlerinin, programa dayalı öğretime göre öğrencilerin bu kavramlara ait kavram yanılgılarını gidermede ve Kavram Başarı Testi puanlarını artırmada daha etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.7. Grup Değişkenine Göre Kavram Başarı Testi Öntest- Sontest Puanlarının Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Grup	n	\bar{X}_{fark}	S_{fark}	sd	t	p
Deney	22	15,46	8,57	47	2,958	0,005
Kontrol	27	8,46	7,90			

4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın beşinci alt probleminde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin *çağ*, *estetik*, *fetih*, *gâzâ*, *islahat* ve *iskân* kavramlarındaki yanılgıların giderilme düzeyi araştırılmıştır. Bu alt problemin çözümlenmesinde örnekleme alınan birey sayısı (n) ve yüzde (%) değerleri kullanılmıştır. Uygulama sonrası deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontest sonucunda vermiş oldukları cevaplar, cevap kategorilerine göre toplam sayıları ve yüzdeleri verilerek tablolştırılmıştır. Elde edilen bu verileri kullanarak Tablo 4.8’de deney ve kontrol gruplarının *çağ* kavramı ile ilgili sontestte verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.8 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontestte *çağ* kavramının tanımı (3.soru), *çağ* kavramının özelliklerine ilişkin (15 ve 21. soru) sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımının sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.8 incelendiğinde;

Tablo 4.8. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde **Çağ** Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru	Toplam
			Cevap- Yanlış Gerekçe	Cevap- Yanlış Gerekçe	Cevap- Doğru Gerekçe	Cevap- Doğru Gerekçe	
		%					
3.Soru	Deney	n	6	11	3	2	22
		%	27,3	50	13,6	9,1	100
	Kontrol	n	7	10	9	1	27
		%	25,9	37	33,3	3,7	100
15.Soru	Deney	n	9	12	1	-	22
		%	40,9	54,5	4,5	-	100
	Kontrol	n	16	9	1	1	27
		%	59,3	33,3	3,7	3,7	100
21.Soru	Deney	n	3	18	1	-	22
		%	13,6	81,8	4,5	-	100
	Kontrol	n	6	15	6	-	27
		%	22,2	55,6	22,2	-	100

3. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %9,1'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise %3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %50' sinin kontrol grubunda ise %37' sinin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarıdan fazlası (%59,1) bu soruda kontrol grubu öğrencilere göre (%40,7) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda %59,3 düzeyinde olup, %18,4 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

15. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubunda hiç öğrenci yokken bu durum kontrol grubundaki öğrencilerin %3,7' si şeklinde olup; *doğru cevap- yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %54,5'inin kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarıdan fazlası (%54,5) bu soruda kontrol grubu öğrencilere göre (%37) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmıştır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda % 46,5 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup, %16,5 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

21. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney ve kontrol grubundan hiç öğrenci tarafından cevap verilmemiş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %81,8'inin kontrol grubundaki öğrencilerin ise %55,6'sının olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin büyük çoğunluğu (%81,8) bu soruyu kontrol grubu öğrencilere göre (%55,6) daha iyi anlayıp cevaplandırmıştır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda % 18,2 düzeyinde kalırken bu sayı neredeyse kontrol grubunun yaklaşık olarak yarısı (% 44,4) düzeyinde olup, %26,2 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

Tablo 4.9'da elde edilen verileri kullanarak deney ve kontrol gruplarının *estetik* kavramı ile ilgili sınıfta verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.9. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde *Estetik* Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sınıfta Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n/%	Yanlış Cevap-Yanlış Gerekçe	Doğru Cevap-Yanlış Gerekçe	Yanlış Cevap-Doğru Gerekçe	Doğru Cevap-Doğru Gerekçe	Toplam
5.Soru	Deney	n	3	9	6	4	22
		%	13,6	40,9	27,3	18,2	100
	Kontrol	n	6	8	7	6	27
		%	22,2	29,6	25,9	22,2	100
12.Soru	Deney	n	6	7	6	3	22
		%	27,3	31,8	27,3	13,6	100
	Kontrol	n	13	9	4	1	27
		%	48,1	33,3	14,8	3,7	100
18.Soru	Deney	n	3	13	6	-	22
		%	13,6	59,1	27,3	-	100
	Kontrol	n	6	12	6	3	27
		%	22,2	44,4	22,2	11,1	100
24.Soru	Deney	n	6	7	7	2	22
		%	27,3	31,8	31,8	9,1	100
	Kontrol	n	12	12	1	2	27
		%	44,4	44,4	3,7	7,4	100

Tablo 4.9 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sınıfta *estetik* kavramını analiz etmeye ve anlamaya yönelik (5.,12.,18. ve 24.), sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımının sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.9 incelendiğinde;

5. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %18,2'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise %22,2'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %40,9'unun kontrol grubunda ise %29,6' sının olduğu görülmektedir. Yani

deney grubu öğrencilerinin yarısından fazlası (%59,1) bu soruda kontrol grubu öğrencilere göre yine yarısından fazlası olmasına rağmen (%51,8) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılgısı deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda %48,2 düzeyinde olup, %7,3 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

12. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %13,6'sı kontrol grubundaki öğrencilerin ise %3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubunda ise %33,3' ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%45,4) bu soruda kontrol grubu öğrencilere göre (%37) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılgısı deney grubunda %54,6 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda %63 düzeyinde olup, %8,4 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

18. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundan hiçbir öğrenci tarafından cevap verilmemiş olup, kontrol grubundaki öğrencilerin ise %11,1'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %59,1'inin kontrol grubundaki öğrencilerin ise %44,4'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarısından fazlası (%59,1) bu soruyu kontrol grubu öğrencilerine göre yine yarısından fazlası olmasına rağmen (%55,5) daha iyi anlayıp cevaplandırmıştır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılgısı deney grubunda % 40,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunun da % 44,5 düzeyinde olup, %3,6 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

24. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %9,1'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise %7,4'ü şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubunda ise %44,4' ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%40,9) bu soruda kontrol grubu öğrencilere göre (%51,8) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandıramamışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılgısı deney grubunda %59,1 düzeyinde gerçekleşirken bu sayı kontrol grubunda %48,2 düzeyinde olup, %10,9 düzeyinde deney grubunda daha fazladır. Tablo 4.9 incelendiğinde deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilere göre daha fazla yanlış cevap vermiş olmalarına rağmen çok daha fazla bir düzeyde doğru gerekçe ileri sürebilmişlerdir. *Yanlış cevap-doğru gerekçe* kategorisine bakıldığında deney

grubunda %31,8 düzeyinde gerçekleşirken, kontrol grubunda ise %3,7 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10'da elde edilen veriler kullanılarak deney ve kontrol gruplarının *fetih* kavramı ile ilgili sontestte verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.10. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde *Fetih* Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gereçeklerinin Sontest Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n/%	Yanlış Cevap-Yanlış Gerekeçe	Doğru Cevap-Yanlış Gerekeçe	Yanlış Cevap-Doğru Gerekeçe	Doğru Cevap-Doğru Gerekeçe	Toplam
4.Soru	Deney	n	6	7	6	3	22
		%	27,3	31,8	27,3	13,6	100
	Kontrol	n	7	8	10	2	27
		%	25,9	29,6	37	7,4	100
7.Soru	Deney	n	11	8	2	1	22
		%	50	36,4	9,1	4,5	100
	Kontrol	n	12	8	7	-	27
		%	44,4	29,6	25,9	-	100
11.Soru	Deney	n	15	4	1	2	22
		%	68,2	18,2	4,5	9,1	100
	Kontrol	n	18	9	-	-	27
		%	66,7	33,3	-	-	100
19.Soru	Deney	n	1	11	5	5	22
		%	4,5	50	22,7	22,7	100
	Kontrol	n	9	12	4	2	27
		%	33,3	44,4	14,8	7,4	100

Tablo 4.10 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontestte *fetih* kavramını anlamaya ve analiz etmeye yönelik (4.,7.,11. ve 19.) sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımına sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.10 incelendiğinde;

4. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekeçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 13,6'sı kontrol grubundaki öğrencilerin ise %7,4'ü şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekeçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubunda ise %29,6'sının olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%45,4) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%37) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %54,6 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup, % 8,4 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

7. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekeçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 4,5'i kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci

olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %36,4'ünün kontrol grubunda ise %29,6'sının olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%40,9) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%29,6) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %59,1 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda %70,4 düzeyinde olup, %11,3 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

11. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %9,1'i kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %18,2'sinin kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani kontrol grubu öğrencileri (%33,3) bu soruda deney grubu öğrencilerine (%27,3) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %72,7 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda %66,7 düzeyinde olup, %6 düzeyinde deney grubunda daha fazladır.

19. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin %22,7'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise %7,4'ü şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %50'sinin kontrol grubunda ise %44,4'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarısından fazlası (%72,7) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%51,8) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %27,3 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda %48,2 düzeyinde olup, %20,9 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

Tablo 4.11'de elde edilen veriler kullanılarak deney ve kontrol gruplarının **Gâzâ** kavramı ile ilgili sınıfta verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.11. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde *Gâzâ* Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n/%	Yanlış Cevap-Yanlış Gerekçe	Doğru Cevap-Yanlış Gerekçe	Yanlış Cevap-Doğru Gerekçe	Doğru Cevap-Doğru Gerekçe	Toplam
1.Soru	Deney	n	3	7	2	10	22
		%	13,6	31,8	9,1	45,5	100
	Kontrol	n	11	10	3	3	27
		%	40,7	37	11,1	11,1	100
6.Soru	Deney	n	4	8	5	5	22
		%	18,2	36,4	22,7	22,7	100
	Kontrol	n	7	7	8	5	27
		%	25,9	25,9	29,6	18,5	100
10.Soru	Deney	n	5	8	4	5	22
		%	22,7	36,4	18,2	22,7	100
	Kontrol	n	10	7	9	1	27
		%	37	25,9	33,3	3,7	100
16.Soru	Deney	n	10	6	3	3	22
		%	45,5	27,3	13,6	13,6	100
	Kontrol	n	21	4	2	-	27
		%	77,8	14,8	7,4	-	100
23.Soru	Deney	n	9	9	2	2	22
		%	40,9	40,9	9,1	9,1	100
	Kontrol	n	17	9	1	-	27
		%	63	33,3	3,7	-	100
25.Soru	Deney	n	8	7	5	2	22
		%	36,4	31,8	22,7	9,1	100
	Kontrol	n	12	15	-	-	27
		%	44,4	55,6	-	-	100

Tablo 4.11 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son testte *Gâzâ* kavramını anlamaya (1.,6. ve 10.) ve analiz etmeye yönelik (16.,23. ve 25.) sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımına sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.11 incelendiğinde;

1. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 45,5'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise %11,1'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubunda ise %37'sinin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarısından fazlası (%77,3) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%48,1) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %22,7 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 51,9 düzeyinde olup, % 29,2 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

6. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 22,7'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise

%18,5'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %36,4'ünün kontrol grubunda ise %25,9'unun olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%59,1) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%44,4) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olup, % 14,7 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

10. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 22,7'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise %3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %36,4'ünün kontrol grubunda ise %25,9'unun olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin iki katına yakını (%59,1) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%29,6) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 70,4 düzeyinde olup, % 29,5 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

16. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 13,6'sı kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %27,3'ünün kontrol grubunda ise %14,8'inin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%40,9) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine (% 14,8) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %59,1 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda % 85,2 düzeyinde olup, % 26,1 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

23. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 9,1'i kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %40,9'unun kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin yarısı (%50) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine (% 33,3) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %50 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda % 66,7 düzeyinde olup, % 16,7 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

25. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 9,1'i kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki

öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubunda ise %55,6'sının olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%40,9) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine (% 55,6) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandıramamışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda %59,1 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda % 44,4 düzeyinde olup, % 14,7 düzeyinde deney grubunda daha fazladır. Buna rağmen *yanlış cevap doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 22,7'si doğru gerekçe belirtebilmişlerdir. Kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci doğru gerekçe belirtememiştir.

Tablo 4.12'de elde edilen veriler kullanılarak deney ve kontrol gruplarının *islahat* kavramı ile ilgili sontestte verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.12. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde *Islahat* Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n/%	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru	Toplam
			Cevap- Yanlış Gerekçe	Cevap- Yanlış Gerekçe	Cevap- Doğru Gerekçe	Cevap- Doğru Gerekçe	
8.Soru	Deney	n	8	5	7	2	22
		%	36,4	22,7	31,8	9,1	100
	Kontrol	n	12	6	9	-	27
		%	44,4	22,2	33,3	-	100
14.Soru	Deney	n	11	7	4	-	22
		%	50	31,8	18,2	-	100
	Kontrol	n	11	10	6	-	27
		%	40,7	37	22,2	-	100
20.Soru	Deney	n	2	16	3	1	22
		%	9,1	72,7	13,6	4,5	100
	Kontrol	n	6	16	1	4	27
		%	22,2	59,3	3,7	14,8	100

Tablo 4.12 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sontestte *islahat* kavramını anlamaya ve analiz etmeye yönelik (8.,14. ve 20.) sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımına sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.12 incelendiğinde;

8. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 9,1'i kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci olmadığı görülmüş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki

öğrencilerin %22,7'sinin kontrol grubunda ise %22,2'sinin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%31,8) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine (% 22,2) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda %68,2 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda % 77,8 düzeyinde olup, % 9,6 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

14. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney ve kontrol grubundan hiç öğrenci tarafından cevap verilmemiş olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %31,8'inin kontrol grubundaki öğrencilerin ise %37'sinin olduğu görülmektedir. Yani kontrol grubu öğrencileri (%37) bu soruyu deney grubu öğrencilerine göre (%31,8) daha iyi anlayıp cevaplandırmıştır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda % 68,2 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda (% 63) düzeyinde olup, %5,2 düzeyinde deney grubunda daha fazladır.

20. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 4,5'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise %14,8'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %72,7'sinin kontrol grubunda ise %59,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%77,2) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%74,1) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda %25,9 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 22,8 düzeyinde olup, % 3,1 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

Tablo 4.13'de elde edilen veriler kullanılarak deney ve kontrol gruplarının *iskân* kavramı ile ilgili sınıfta verdikleri cevaplar kategorilerine ayrılarak verilmiştir.

Tablo 4.13 incelendiğinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sınıfta *iskân* kavramını anlamaya ve analiz etmeye yönelik (2.,9.,13.,17.,22. ve 26.) sorulara verdikleri cevapların kategorilere göre dağılımına sayısal ve yüzde olarak yer verildiği görülmektedir. Tablo 4.13 incelendiğinde;

Tablo 4.13. Deney-Kontrol Grubu Öğrencilerinin Kavram Başarı Testinde *İskân* Kavramı İle İlgili Sorulara Verdikleri Cevapların Gerekçelerinin Sontest Karşılaştırılması

Sorular	Grup	n/%	Yanlış Cevap-Yanlış Gerekçe	Doğru Cevap-Yanlış Gerekçe	Yanlış Cevap-Doğru Gerekçe	Doğru Cevap-Doğru Gerekçe	Toplam
2.Soru	Deney	n	6	5	9	2	22
		%	27,3	22,7	40,9	9,1	100
	Kontrol	n	11	9	6	1	27
		%	40,7	33,3	22,2	3,7	100
9.Soru	Deney	n	7	6	5	4	22
		%	31,8	27,3	22,7	18,2	100
	Kontrol	n	18	4	3	2	27
		%	66,7	14,8	11,1	7,4	100
13.Soru	Deney	n	3	4	7	8	22
		%	13,6	18,2	31,8	36,4	100
	Kontrol	n	11	9	4	3	27
		%	40,7	33,3	14,8	11,1	100
17.Soru	Deney	n	5	15	1	1	22
		%	22,7	68,2	4,5	4,5	100
	Kontrol	n	15	9	2	1	27
		%	55,6	33,3	7,4	3,7	100
22.Soru	Deney	n	2	11	6	3	22
		%	9,1	50	27,3	13,6	100
	Kontrol	n	9	10	5	3	27
		%	33,3	37	18,5	11,1	100
26.Soru	Deney	n	5	6	6	5	22
		%	22,7	27,3	27,3	22,7	100
	Kontrol	n	9	11	6	1	27
		%	33,3	40,7	22,2	3,7	100

2. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 9,1'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise % 3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %22,7'sinin kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%31,8) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine (% 37) göre soruyu daha iyi anlayıp cevaplandıramamışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığısı deney grubunda % 68,2 düzeyindeyken bu sayı kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup, % 5,2 düzeyinde deney grubunda daha fazladır. Buna rağmen *yanlış cevap doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 40,9'u doğru gerekçe belirtebilmişlerdir. Kontrol grubunda ise doğru gerekçe belirtme oranı % 22,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazla doğru gerekçe belirtmişlerdir.

9. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 18,2'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise

%7,4'ü şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %27,3'ünün kontrol grubunda ise %14,8'inin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%45,5) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%22,2) soruyu iki katından fazla bir oranda daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %54,5 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 77,8 düzeyinde olup, % 23,3 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

13. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 36,4'ü kontrol grubundaki öğrencilerin ise %11,1'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %18,2'sinin kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencileri (%54,6) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%44,4) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %45,4 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olup, % 10,2 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır. Bunun yanında doğru cevap doğru gerekçe kategorisinde deney grubu öğrencileri kontrol grubu öğrencilerinin yaklaşık üç katı oranında fazla olarak soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Doğru cevap yanlış gerekçe kategorisinde ise kontrol grubu öğrencileri deney grubu öğrencilerine oranla daha fazla oranda doğru cevap vermiş olmalarına rağmen doğru olarak işaretledikleri sorulara yanlış gerekçe belirtmişlerdir.

17. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 4,5'i kontrol grubundaki öğrencilerin ise %3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %68,2'sinin kontrol grubunda ise %33,3'ünün olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%72,7) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%37) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanlışlığı deney grubunda %27,3 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup, % 35,7 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

22. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 13,6'sı kontrol grubundaki öğrencilerin ise %11,1'i şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %50'sinin kontrol grubunda ise %37'sinin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%63,6) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%48,1) soruyu

daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda %36,4 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 51,9 düzeyinde olup, % 15,3 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

26. soruya verilen cevapların kategorilere göre dağılımı *doğru cevap-doğru gerekçe* kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 22,7'si kontrol grubundaki öğrencilerin ise %3,7'si şeklinde olup; *doğru cevap-yanlış gerekçe* kategorisinde ise deney grubundaki öğrencilerin %27,3'ünün kontrol grubunda ise %40,7'sinin olduğu görülmektedir. Yani deney grubu öğrencilerinin (%50) bu soruda kontrol grubu öğrencilerine göre (%44,4) soruyu daha iyi anlayıp cevaplandırmışlardır. Başka bir ifadeyle uygulama sonucunda kavram yanılığı deney grubunda %50 düzeyinde kalırken bu sayı kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olup, % 5,6 düzeyinde kontrol grubunda daha fazladır.

BÖLÜM V

5.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma, kavramsal değişim metinlerinin öğrencilerin belirlenen kavramlarla (*çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân*) ilgili yanlışlarını gidermede programa dayalı öğretim yaklaşımına göre etkililiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Deneysel desene uygun olarak yürütülen çalışmada deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere deneysel işlem öncesinde ve sonrasında *çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* kavramlarıyla ilgili anlama düzeylerini ve yanlışlarını belirlemek amacıyla Kavram Başarı Testi uygulanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel problemi ve alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlar dikkate alınarak yapılan tartışmalara ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma öncesinde öğrencilerin Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde geçen 17 kavramdan hangilerinde kavram yanlışlığı olduğunu belirlemek için yapılan açık uçlu sorular ile *çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* kavramlarına ilişkin yanlışları oldukları ortaya konulmuştur. Hangi kavrama ilişkin nasıl bir yanlışlığın olduğu hazırlanan kavramsal değişim metinlerinde belirtilmiştir (EK-2). Bu kavramlardan *çağ, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân* kavramları programda geliştirme düzeyinde verilmişken *estetik* kavramı pekiştirme düzeyinde verilmektedir. Estetik kavramı diğer kavramlara göre daha üst düzeyde (pekiştirme) verildiği için bu kavramda kavram yanlışlığının diğer kavramlara göre daha az olması ya da hiç olmaması gerekmektedir. Nitekim Akşit (2016) tarafından yapılan çalışmada da *iskân* ve *ıslahat* kavramlarıyla ilgili yine *gâzâ* kavramıyla ilgili öğrencilerin ön bilgi ve algısının sınırlı olması, Akşit ve Dinç(2015) tarafından yapılan çalışmada ise *iskan* kavramıyla ilgili öğrencilerin herhangi bir ön bilgi ve algısı olmadığı çalışmadaki sonuçla benzerlik göstermektedir. Ancak Akşit (2016) ve Akgün (2014) tarafından yapılan çalışmalarda *fetih* kavramıyla ilgili öğrencilerin ön bilgileri ve algılarının fazla olması çalışmadaki sonuçla farklılık göstermektedir. Bunun nedeni olarak kavram öğretiminde kavram aktarma düzeyine uygun olarak kavrama ilişkin gerekli açıklamaların yapılmaması gösterilebilir. Akgün (2014) tarafından yapılan çalışmada ise *gâzâ, iskân, ıslahat ve estetik* kavramlarına ilişkin öğrencilerde kavram yanlışlığının olması çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kavram Başarı Testinden aldıkları sontest başarı puanları grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiş olup bu durum kavramsal değişim metinleri ve programa dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân kavramlarına ait kavram başarı testi puanlarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bu kavramlara ait Kavram Başarı Testi puanlarında gözlenen bu farklılıkların kavramsal değişim metinlerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Kavram Başarı Testinden aldıkları sontest- öntest başarı puanları arasındaki fark grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Deney grubunun puan farkı kontrol grubunun puan farkından daha fazladır. Bu sonuç kavramsal değişim metinlerinin öğrencilerin kavramlar hakkında sahip oldukları yanlış anlamaları ve tanımları gidermede etkili olduğunu göstermektedir. Aladağ ve Yılmaz (2014) tarafından 4.sınıf ve Kılıçoğlu (2011) tarafından 6.sınıf düzeyinde yapılan çalışmalarda da kavramsal değişim metinlerinin kavram yanlışlarını gidermede etkili olması çalışmanın sonucuyla benzerlik göstererek sonucu desteklemektedir.

“Çağ” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. Öğrencilerin çağ "dönem ve yüzyıl" ile karıştırdıkları, çağ kavramını, "çağ'ın bölümleri, yazının bulunuşundan sonraki dönem ve Hz. İsa'nın doğduğu gün" olarak düşündükleri belirlenmiştir. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanlışlarının; 3. soruda deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken kontrol grubunda %59,3 düzeyinde olup; 15. soruda deney grubunda % 46,5 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup; 21. soruda deney grubunda % 18,2 düzeyinde kalırken kontrol grubunda (% 44,4) düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durum çağ kavramıyla ilgili hazırlanan kavramsal değişim metinlerinin bu kavrama ilişkin yanlışları ortadan kaldırmada etkili olduğunu göstermektedir.

“Estetik” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. Öğrencilerin estetiğe ait özellikleri "tarihi ve coğrafi özellikler" ve estetik kavramını "hoşgörü ve yardımlaşma" kavramları ile karıştırdıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanlışlarının; 5. soruda deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken kontrol grubunda %48,2 düzeyinde olup; 12. soruda deney grubunda %54,6 düzeyinde kalırken kontrol grubunda %63

düzeyinde olup; 18. soruda deney grubunda % 40,9 düzeyinde kalırken kontrol grubunun da % 44,5 düzeyinde olup; 24. soruda deney grubunda %59,1 düzeyinde gerçekleşirken kontrol grubunda %48,2 düzeyinde olduğu görülmektedir. 24. soruda deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilere göre daha fazla yanlış cevap vermiş olmalarına rağmen çok daha fazla bir düzeyde doğru gerekçe ileri sürebilmişlerdir. yanlış cevap-doğru gerekçe kategorisinde deney grubunda %31,8 düzeyinde gerçekleşirken, kontrol grubunda ise %3,7 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durum çağ kavramıyla ilgili hazırlanan kavramsal değişim metinlerinin bu kavrama ilişkin yanlışları ortadan kaldırmada etkili olduğunu göstermektedir. Akgün(2014) tarafından yapılan çalışmada en çok kavram yanlışının estetik değerinde olması da çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

“Fetih” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. Fetih kavramını bazı öğrenciler "toprak almak, savaş kazanmak, işgal etmek, istila etmek" olarak ifade ederken, bazılarınınsa fetih kavramını "bir yeri kendi himayesine almak, bir yeri gezmek görmek ya da yeni şeyler öğrenmek" olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin fetih kavramını en çok "işgal etmek ve istila etmek" ile karıştırdıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanlışının; 4. soruda deney grubunda %54,6 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup; 7. soruda deney grubunda %59,1 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 70,4 düzeyinde olup; 11. soruda deney grubunda %72,7 düzeyindeyken kontrol grubunda % 66,7 düzeyinde olup; 19. soruda deney grubunda %27,3 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 48,2 düzeyinde olduğu görülmektedir.

“Gâzâ” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. Öğrencilerden bazıları, gâzâ kavramını "kaza yapmak, ölüm ve kazanmak " olarak ifade ederken, bazılarının da gâzâyı daha çok "iki aracın birbirine çarpması ya da bir ilin ilçesi" olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanlışının; 1. soruda deney grubunda %22,7 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 51,9 düzeyinde olup; 6. soruda deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olup; 10. soruda deney grubunda %40,9 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 70,4 düzeyinde olup; 16. soruda deney grubunda %59,1 düzeyindeyken kontrol grubunda % 85,2 düzeyinde olup; 23. soruda deney grubunda %50 düzeyindeyken kontrol grubunda % 66,7 düzeyinde olup; 25.

soruda deney grubunda %59,1 düzeyindeyken kontrol grubunda % 44,4 düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna rağmen 25. soruda yanlış cevap doğru gerekçe kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 22,7'si doğru gerekçe belirtebilmişlerdir. Kontrol grubunda ise hiçbir öğrenci doğru gerekçe belirtmemiştir.

“İslahat” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. Öğrencilerin ıslahat kavramını "iç karışıklık" olarak anladıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanılgısının; 8. soruda deney grubunda %68,2 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 77,8 düzeyinde olup; 14. soruda deney grubunda % 68,2 düzeyindeyken kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup; 20. soruda deney grubunda %25,9 düzeyindeyken kontrol grubunda % 22,8 düzeyinde olduğu görülmektedir.

“İskan” kavramına yönelik olarak sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntestte doğru cevap yüzdeleri farklı oranlardadır. İskan kavramını bazı öğrencilerin "otorite, siyasi birlik, hoşgörü ve adalet ile denge" olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin iskân kavramını en çok "tımar" ile karıştırdıkları görülmüştür. Öğrencilerin sontestte vermiş oldukları cevap ve gerekçelere göre ise kavram yanılgısının; 2. soruda deney grubunda % 68,2 düzeyindeyken kontrol grubunda % 62,9 düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna rağmen yanlış cevap doğru gerekçe kategorisinde deney grubundaki öğrencilerin % 40,9'u doğru gerekçe belirtebilmişlerdir. Kontrol grubunda ise doğru gerekçe belirtme oranı % 22,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre daha fazla doğru gerekçe belirtmişlerdir. Kavram yanılgısı 9. soruda deney grubunda %54,5 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 77,8 düzeyinde olup; 13. soruda deney grubunda %45,4 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olup; 17. soruda deney grubunda %27,3 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 63 düzeyinde olup; 22. soruda deney grubunda %36,4 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 51,9 düzeyinde olup; 26. soruda deney grubunda %50 düzeyinde kalırken kontrol grubunda % 55,6 düzeyinde olduğu görülmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak öncelikle bu alanda araştırma yapmayı düşünen yeni araştırmacılara, daha sonra eğitimin mutfağında yer alan ve eğitimin ayrılmaz ve en önemli unsurlarından olan değerli öğretmenlerimize ve son olarak da eğitim

sistemimizin planlayıcısı ve gelişen bilimsel çalışmalar doğrultusunda eğitim sistemimize yön veren Milli Eğitim Bakanlığımıza önemli görülen aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Çağ, estetik, fetih, gâzâ, ıslahat ve iskân gibi aynı sınıf kademesinde Sosyal Bilgiler dersinin farklı ünitelerindeki kavramlar ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

Kavramsal değişim metinleri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde özellikle fen bilimlerinde yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Sosyal Bilimler alanında da kavram öğretiminde kavramsal değişim metinlerinin kavramların öğretimine etkisi incelenebilir.

5.2.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen kavramlar çeşitli görsel materyallerle (şekil, grafik ve resim gibi) desteklenmelidir. Ayrıca kavramın kalıcı olabilmesi için kavramla ilgili pekiştirici çalışmalar yapılmalıdır.

Kavramsal değişimin oluşmasında öğrencilerin hazır bulunuşluk durumları oldukça önemlidir. Dolayısıyla derse başlanmadan önce çok basit bir kaç yöntem (soru cevap, tartışma vb.) kullanılarak kavram yanlışları açığa çıkarılmalı ve bu yanlışları gidermeye yönelik etkinlik ve planlamalar yapılmalıdır.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde anlamakta zorlandıkları kavramlar bulunmaktadır. Kavram yanlışlarının ortaya çıkarılmalarında ve giderilmelerinde, öğrencilerin anlamakta zorlandıkları kavramları doğru ve kalıcı bir şekilde öğrenmelerinin sağlanmasında, kavramsal değişim metinlerinin kullanımının faydalı olacağı düşünülmektedir.

5.2.3. Milli Eğitim Bakanlığına Yönelik Öneriler

Kavram öğretiminde etkin bir unsur olan öğretmenlerin, yetiştirilme sürecinde öğrencilerde var olan kavram yanlışlarının tespit edilmesine ve giderilmesine yönelik bilgilendirici çalışmalar yapılmalı, ayrıca derslerinde kavramsal değişim metinlerinin hazırlanması ve kullanılması aşamaları ayrıntılı ve uygulamalı olarak öğretilmelidir.

Yenilenen Sosyal Bilgiler programında kavramsal değişim metinlerine yönelik etkinlikler arttırılmalı, farklı ünitelerde ve konularda kavramsal değişim metinlerinin kullanımına yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akgün, İ.H. (2014) Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Kültür Ve Miras Öğrenme Alanı Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Geçen Kavramların Öğrenilme Düzeyi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. 9 (5), 105-116.
- Akşit, İ ve Dinç, E. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde İskân Kavramının Öğretimi Üzerine Bir Eylem Araştırması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 78-87
- Akşit, İ. (2016). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Geçen Bazı Kavramların Öğrenilmesi Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Ve Çözümüne Yönelik Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Uşak Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Aladağ, S. ve Yılmaz, E.(2014). Kavramsal Değişim Metinlerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Kavram Yanılgılarını Gidermeye Etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 163-176
- Alkış, S. (2014) Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. M, Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (70-89), Ankara: PegemA
- Arıkurt, E. (2014) *Kavram Karikatürlerinin ve Kavramsal Değişim Metinlerinin Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Başarılarına, Kavramsal Değişimlerine Ve Tutumlarına Etkisinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Ata, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C.Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (33- 47), Ankara: PegemA
- Ay, Ö. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi 'Maddenin Halleri ve Isı' Ünitesinde Belirlenen Kavram Yanılgılarının Giderilmesinde Kavramsal Değişim Metinleri Kullanımının Etkisi ve Öğrenci Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, S. (2007). *Geometrik Optik Konusundaki Kavram Yanılgılarının Kavramsal Değişim Metinleri İle Giderilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Baloğlu, N. (2003). *İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Dünya Ve Evren Konusu İle İlgili Kavram Yanılgılarının Tespiti Ve Bu Kavram Yanılgıları Üzerinde Öğretmen Tutum Ve Davranışlarının Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Balım, A. G., İnel, D. ve Evreki, E. (2008). *Fen Öğretiminde Kavram Karikatürü Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Sorgulayıcı Öğrenme Becerileri Algularına Etkisi*. İlköğretim Online, 7(1), 188-202.
- Bayrakçeken, S. (2008). Test geliştirme. E, Karip (Ed.), *Ölçme ve Değerlendirme (243-274)*, Ankara: PegemA
- Birinci Konur, K. (2010). *Kavramsal Değişim Metinlerinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fiziksel ve Kimyasal Değişme Konusunu Anlamalarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Borazan, İ. (2008). *Kavram Yanılgısı ve Çoklu Zekâ Alanlarının İlişkilendirilmesine Dayalı Bir Öğretimin Kavram Yanılgılarının Giderilmesine Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Büyüköztürk,Ş. Çakmak Kılıç,E., Akgün,Ö.E, Karadeniz,Ş.ve Demirel,F.(2014) Bilimsel Araştırma Yöntemleri (17.Baskı) Ankara:PegemA
- Cameron, A. (2004). Kurtosis. M.Lewis-Beck,A.Bryman and T.Liao (Ed.) *Encyclopedia of Social Science Research Methods*. (pp. 544-545) Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Cerit Berber, N. (2008). *İş-Güç-Enerji Konusunun Öğretiminde Pedagojik- Analojik Modellerin Kavramsal Değişimin Gerçekleşmesine Etkisi: Konya ili örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Coştu, B., Ayas, A. ve Ünal, S. (2007). Kavram Yanılgıları ve Olası Nedenleri: Kaynama Kavramı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15, 123-126.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve Davranışı (Psikolojinin Temel Kavramları)*.(25. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Çaycı, B. (2007a). *Kavram Öğreniminde Kavramsal Değişim Yaklaşımının Etkililiğinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çaycı, B. (2009b). Hayat Bilgisi Öğretiminde Kavram Öğretimi. B. Tay (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi*, (303-.329) Ankara : Maya.
- Çeliköz, N. (1998). Kavram Öğrenme ve Öğretme İlkeleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2 (2), 69–76.
- Çepni, S. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi*. Ankara: PegemA.
- Çüçen, A.K. (1997). *Mantık*. Bursa: Asya.

- Demirci, Ö. (2011) *8. Sınıf Öğrencilerinin Asitler ve Bazlar Konusuyla İlgili Yanılgılarını Gidermede Animasyon Destekli Kavramsal Değişim Metinlerinin Etkililiğinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü ,Trabzon.
- Doğanay, A. (2005). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. C, Öztürk ve D, Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (265-296). Ankara: PegemA.
- Dündar, H. (2014). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. B. Tay ve A, Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (309-342) Ankara: PegemA.
- Elvan, Ö. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çalışma Yaprakları Kullanılmasının Kavram Yanılgılarını Gidermeye Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Eyidoğan, F. ve Güneysu, S. (2002). *İlköğretim 8. Sınıf Fen Bilgisi Kitaplarındaki Kavram Yanılgılarının İncelenmesi*. V. Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Ankara.
- Fidan, N. (1996). *Eğitim Psikolojisi Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara : Alkım Yayınları.
- Gagne R. M. (1974). *Essentials of Learning for Instruction*. The Dryden Press, Hinsdale, Illinois, 4, 6.
- Gürdal, A., Şahin, F. Çağlar, A. (2001). *Fen Eğitimi İlkeler Stratejiler ve Yöntemler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayını.
- Hacımustafaoğlu, M. (2015). *Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin "Maddenin Halleri ve Isı" Ünitesinde Kavramsal Değişim Sağlamalarında Farklı Kavramsal Değişim Yöntem ve Tekniklerle Zenginleştirilmiş Rehber Materyallerin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Harrison, A. G. ve Treagust, D. F. (1993). *Teaching With Analogies: A Case Study In Grade- 10 Optics*. Journal Of Research In Science Teaching, 30, 1291–1307
- Kabapınar, F. (2005) “Yapılandırmacı Öğrenme Sürecine Katkıları Açısından Fen Derslerinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak Kavram Karikatürleri,” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, c. 5–1, s: 101–146.
- Karamustafaoğlu, O., Özmen, H ve Ayvacı, H. S. (2004). Isı ve Sıcaklık Kavramlarının Öğrencilerin Zihninde Yapılanmasına Yönelik Bir Örnek Olay İncelemesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 98-99.

- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara : Nobel.
- Karataş, F. Ö., Köse, S. ve Coştu, B. (2003). Öğrenci Yanılgılarını ve Anlama Düzeylerini Belirlemede Kullanılan İki Aşamalı Testler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 54-69.
- Kaya, O. N. (2003). Eğitimde Alternatif Bir Değerlendirme Yolu: Kavram Haritaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 265-271.
- Kılıç Alemisoğlu, Ö. (2014) *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Karışımlar Konusundaki Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi ve Giderilmesinde Kavram Değişim Metinlerinin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Kılıçoğlu, G. (2011). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Kavramsal Değişim Metinlerinin Kavram Yanılgılarını Giderme Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılınç, A. (2007). Bir Öğretim Stratejisi Olarak Kavram Haritalarının Kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 21-48.
- Koray, Ö. ve Bal, S. (2002), Fen Öğretiminde Kavram Yanılgıları ve Kavramsal Değişim Stratejisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(1), 83-90.
- Köse, S., Kaya, F., Gezer, K., Kara, İ. (2011). Bilgisayar Destekli Kavramsal Değişim Metinleri: Örnek Bir Ders Uygulaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 73-88.
- Mutlu, Y. (2011) *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Elektrik Konusundaki Kavramsal Gelişim Süreçlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Bursa: Ezgi.
- Novak. J. D. (1998). *Learning, Creating and Using Knowledge: Concept Maps as Facilitative Tools in Schools and Corporations*. Mahwah, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. London.
- Özdemir, A. M. (2012) *İlköğretim 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Ünitelerinde Kavramsal Değişim Yaklaşımının Öğrenci Başarısına Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı Ay, Ö. (2011) *İlköğretim 8. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi 'Maddenin Halleri ve Isı' Ünitesinde Belirlenen Kavram Yanılgılarının Giderilmesinde Kavramsal Değişim Metinleri Kullanımının Etkisi ve Öğrenci Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya)*. Ankara: Gönül.
- .Sever, R. Mazman Budak, F. ve Yalçınkaya, E. (2009). Coğrafya Eğitiminde Kavram Haritalarının Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 19-32.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Stofflett, R. T. (1994). The accommodation of science pedagogical knowledge: the application of conceptual change construct to teacher education. *Journal of Research in Science Teaching*, 31(8), 787-810.
- Şimşek, A. (2006). İçerik Türlerine Dayalı Öğretim. A, Şimşek (Ed.), *Kavramların Öğretimi (27-70)*. Ankara: Nobel.
- Şeyihoğlu A. ve Kartal A. (2015) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler. S. Ramazan (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi (155-274)*, Ankara: Nobel
- TDK, (2016). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts
- Temizyürek, K. (2003). *Fen Öğretimi ve Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Topuz, N. (2014) *Kavramsal Değişim Yaklaşımı ve İşbirlikli Öğrenmenin, Öğrencilerin Fen Başarısına, Fen Dersine Karşı Tutumlarına ve Kavramları Günlük Yaşamla İlişkilendirebilme Düzeylerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Turan, İ. (2002). Lise Coğrafya Derslerinde Kavram ve Terim Öğretimi İle İlgili Sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 67-84.
- Tüysüz,S. ve Yıldırım,Ş. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Tuna.
- Ulusoy, K., ve B. Erkuş. (2015). *Sosyal Bilgiler Dördüncü Sınıf Ders Programındaki Tarih Konuları İle İlgili Kavramlara İlişkin Öğrenci Algıları*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 5, 147-158.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram Geliştirme (3. Baskı)*. Ankara: Pegem.
- Yaşar, S. (2015). *6. Sınıf Öğrencilerinin Görüntü Kavramı İle İlgili Kavramsal Öğrenmelerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Notları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 192.
- Yılmaz, Z. A. (2010). *Kavramsal Değişim Metinlerinin Üniversite Öğrencilerinin Geometrik Optik Konusundaki Kavram Yanılgılarının Düzeltilmesi ve Fizik Dersine*

Karşı Tutumlarının İncelenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Yükselir, A. (2006). *İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Geçen Kavramların Kazanımı ve Kalıcılığında Kavram Analizi Yönteminin Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

EKLER

EK 1. Uygulanan Testler

EK 2. Kavramsal Değişim Metinleri

EK 1. Uygulanan Testler

ÇAĞ, ESTETİK, FETİH, GÂZÂ, ISLAHAT, İSKÂN KAVRAM BAŞARI TESTİ

1-Osman Bey'in doğuya doğru değil batıya doğru Bizanslılar aleyhine topraklarını genişletmesinin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

- A) Gâzâ anlayışına göre hareket edilmesi
- B) Bizans halkının Osmanlıyı istemesi
- C) Bizans İmparatorluğu'nun zengin olması
- D) Balkanlardan yardım çağrılarının gelmesi

Çünkü:.....
.....
.....

2-Osmanlılar, Rumeli ve Balkanlarda fethedilen yerlere Anadolu'dan getirilen Türk ailelerini yerleştirmişler, onlardan vergi almamışlar ve onların Anadolu'ya geri dönmelerini engellemişlerdir.

Yukarıdaki bilgilere göre, Osmanlıların böyle davranmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Balkanlardaki kültürel değerleri kazanmak istemesi
- B) Bölgede kalıcı egemenlik kurmak istemesi
- C) Anadolu'daki siyasi birliği güçlendirmeye çalışması
- D) Göçebe Türkleri bir otorite altında toplamaya çalışması

Çünkü:.....
.....
.....

3-Aşağıdakilerden hangisi Çağ kavramını ifade etmektedir?

- A) Tarihte 1-100, 101-200, 201-300, vb. olarak sayılan dönemlerdir.
- B) Yazının bulunuşundan sonraki dönemlerdir.
- C) Tarihi olayların başlangıç ve bitiş tarihleri arasındaki dönemlerdir.
- D) Hz. İsa'nın doğduğu gündür.

Çünkü:.....
.....
.....

4-Sultan Alparslan 1071 yılında Malazgirt Savaşını kazanınca göçebe Türkmen boylarını Anadolu'ya yerleşmeye mecbur tutmuş ve komutanlarından bazılarını Anadolu'yu **fetihle** görevlendirmiştir.

Yukarıdaki metinde geçen fetih kavramıyla anlatılmak istenen hangisidir?

- A) Anadolu'da beylikler kurmak
- B) Bizans Devleti'ni yıkmak
- C) Anadolu'da yeni bir Türk Devleti kurmak
- D) Anadolu'nun ele geçirilerek Türk yurdu olmasını sağlamak

Çünkü:.....
.....
.....

5-Ünlü seyyah Evliya Çelebi 17. yy' da Osmanlı ülkesini dolaşmış ve Seyahatname adlı eserinde Tokat ili ile ilgili olarak; 'Bu şehrin yapılarındaki güzellik ancak Halep şehrinde olabilir. Binalarını daha sanatlı yapmak için çeşitli hünerler göstererek renkli abideler dikmişlerdir'' görüşünü dile getirmiştir.

Bu görüşe göre Türk kültürüne ait hangi unsura dikkat çekilmiştir?

- A) Estetik
- B) Coğrafi
- C) Tıbbi
- D) Tarihi

Çünkü:.....
.....
.....

6-Aşağıdakilerden hangisi **Gâzâ** kavramının tanımıdır?

- A) İki aracın birbirine çarpması
- B) İki Müslüman devletin birbiriyle savaşması
- C) İl, ilçe, köy vb. bir yönetim birimi
- D) Müslüman olmayanlarla yapılan savaş

Çünkü:.....
.....
.....

7-Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklu hükümdarı Alparslan, komutanlarına Anadolu'da fethettikleri bölgelerin fetheden komutana ait olacağını söylemiştir.

Alparslan bu emri ile neyi hedeflemiştir?

- A) Avrupa'yı ele geçirmeyi
- B) Anadolu'nun alınmasını hızlandırmayı
- C) Siyasi birlik oluşturmayı
- D) Ülkeyi eyaletlere bölmeyi

Çünkü:.....
.....
.....

8-Osmanlı Devlet adamları birçok alanda ıslahat yapmak istemelerine rağmen Yeniçeriler her defasında bunu engellemeye çalışmışlardır. Osmanlı padişahı II. Mahmut bu durumu değiştirebilmek için Yeniçeri Ocağını zor da olsa kaldırmayı başarmıştır. **Bu durum aşağıdaki sonuçlardan hangisine zemin hazırlamıştır?**

- A) Savaşlarda yenilgilerin artmasına
- B) Sınırların daralmasına
- C) İç karışıklıkların yaşanmasına
- D) Yenilik hareketlerinin hızlanmasına

Çünkü:.....
.....
.....

9-Osmanlı devleti yeni fethettikleri bölgelerde iskân siyaseti uygulayarak kalıcılığı sağlamaya çalışmıştır. Fakat iskân edilecek aileler seçilirken bazı hususlara dikkat edilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi iskân siyaseti için uygulanan yöntemlerden biri değildir?

- A) Göçebeler tercih edilmiştir.
- B) Aralarında anlaşmazlık olan aileler seçilmiştir.
- C) Bölgeye yerleşen ailelerden üç yıl vergi alınmamıştır.
- D) Farklı milletler tercih edilmiştir.

Çünkü:.....
.....
.....

10-Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyümesinin dini nedenlerinden birisidir?

- A) Ticaret yolları üzerinde bulunması
- B) Gâzâ ve cihat geleneğinin uygulanması
- C) Türkmenlere yeni bir yurt bulma düşüncesi
- D) Kuruluş ve yükselme dönemlerinde yetenekli hükümdarların bulunması

Çünkü:.....
.....
.....

- I. Bizans'ın zayıflığından faydalanmak istemesi
- II. Gâzâ ve cihat geleneğinin sürdürülmesi
- III. Doğudan gelen Türkmenlere yurt sağlama isteği
- IV. Anadolu'da siyasi birliğin kurulmak istenmesi

11-Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'nde batı yönünde fetih siyaseti izlemesinin nedeni olarak aşağıdakilerden hangisini söylemek doğru olmaz?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.

Çünkü:.....
.....
.....

12-Osmanlılarda şehrin oluşumu ve gelişmesi, bir kısım sosyal tesislerin inşası ile ilgilidir. Şehirlerde kurulan imarethaneler ihtiyaç sahibi her inanç ve milletten kimselerin buralara gelmesini sağlamıştır. İmaretlerin yanı sıra medreseler, hamam, hastane, çarşı, fırın, suyolları, kanalizasyon gibi bir şehrin oluşmasında rol oynayacak tesislerin yapılmasıyla şehirleşme daha da artmıştır. Ayrıca şehirler kurulurken yapılan tesislerin göze ve güzellik duygusuna uygun olmasına da dikkat edilmiştir.

Bu bilgilere göre Osmanlı Devleti hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Osmanlılar, şehirleri orada yaşayanların gelişi güzel kurmasını amaçlamışlardır.
- B) Her inanç ve milletten ihtiyaç sahibi kimselerin buralara gelmesini sağlamışlardır.
- C) Şehrin oluşumu ve gelişmesi için sosyal tesislerin inşasına önem vermişlerdir.
- D) Osmanlılar, şehirleri insanlar için yaşanılabilir hâle getirmişler estetiğe önem vermişlerdir.

Çünkü:.....
.....
.....

Kuruluş devrinde Anadolu'nun sosyal yapısı, Müslüman Türk unsuru olan 24 Oğuz boyuna mensup Türkmenlerden oluşmuştu. Anadolu'da ve Rumeli'de fethedilen topraklara Türkmenler gönüllü veya zorunlu götürülerek yerleştiriliyordu.

Yukarıda Osmanlıların Balkanlarda uyguladığı ve buralarda kalıcı egemenlik kurmasında da oldukça etkili olan bir politikadan bahsedilmektedir.

13-Bu politika aşağıda verilen kavramlardan hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Hoşgörü ve Adalet
- B) İskân
- C) Denge
- D) Tımar

Çünkü:.....
.....
.....

***Ali:** Osmanlı devleti 18. yy da Avrupa'nın etkisinde kalarak ıslahatlar gerçekleştirdi.*

***Berna:** Savaşların yenilgiyle sonuçlanması ıslahatların öncelikle askeri alanda yapılmasına neden oldu.*

14-Ali ile Berna'nın ifadeleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

	<u>Ali</u>	<u>Berna</u>
A)	Doğru	Doğru
B)	Doğru	Yanlış
C)	Yanlış	Yanlış
D)	Yanlış	Doğru

Çünkü:.....
.....
.....

15-Tarih çağlarını birbirinden ayıran bir olayda öncelikle aşağıdaki özelliklerden hangisi aranır?

- A) Doğal olayların sonucu olmalı
- B) Toplumların büyük bölümünün yaşantısını değiştirmiş olmalı
- C) Ticaretin gelişmesine katkıda bulunmalı
- D) Yeni inanç sistemlerinin oluşmasına neden olmalı

Çünkü:.....
.....
.....

16-Anadolu beyliklerinin birbirleriyle olan mücadeleleri sırasında yeni kurulan Osmanlı beyliği Anadolu beylikleriyle mücadele etmek yerine Bizans'la mücadele etmeyi seçmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı devletinin böyle bir yol izlemek istemesinin nedenidir?

- A) Türk beyliklerinden çekinmeleri
- B) Bizans'ın gücünü tamamen kaybetmiş olması
- C) Türkiye Selçuklularının bu şekilde istemeleri
- D) Türk ve İslam dünyasının desteğini almak istemeleri

Çünkü:.....
.....
.....

17- Osmanlı Devleti Rumeli'de bir yandan fetihler gerçekleştirirken bir yanda fethettiği yerlere Anadolu'dan Türk halkı getirerek iskân etti.

Aşağıdakilerden hangisi iskân siyasetinin devlete sağladığı faydalardan biri değildir?

- A) Taht kavgaları önlendi
- B) Issız, harap topraklar işlenmeye başlandı
- C) Osmanlı idaresi kalıcı hale geldi
- D) Bölgenin Türkleşmesi sağlandı

Çünkü:.....
.....
.....

18-1271 yılında yapılan Gök Medresenin iç ve dış yüzeyinde çeşitli süslemeler vardır. Sırlı tuğlalar, mavi çini dilimleri, büyük geometrik yazı ve motifler medresede kullanılan bazı süsleme unsurlarındandır.

Yukarıdaki bilgileri dikkate alarak aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına ulaşabiliriz?

- A) Gök Medrese kim tarafından yapılmıştır?
- B) Gök Medrese nerede bulunmaktadır?
- C) Gök Medrese'nin estetik özellikleri nelerdir?
- D) Gök Medrese günümüzde ne olarak kullanılmaktadır?

Çünkü:.....
.....
.....

19-"Bir yerin fethedilmesi demek o yerin savaşla kazanılması demek değildir. Mutlaka kültürel açıdan da fetih yapılmalıdır."

Bu sözle vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fethedilen yerdeki kültürün izlerini silmek
- B) Fethedilen yerdeki devleti yıkmak
- C) Fethedilen yere Türk- İslam kültürünü yerleştirmek
- D) Fethedilen yerden ganimet elde etmek

Çünkü:.....
.....
.....

Lâle Devri'nde yapılan yeniliklerden öne çıkanlar;

- ▶ Doğu klasiklerinden Türkçeye çeviriler yapılması
 - ▶ İstanbul'da çini ve kumaş imalathanelerinin açılması
 - ▶ İlk defa çiçek aşısının kullanılması
- Şeklindedir.

20-Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda aşağıdaki alanların hangisine yönelik ıslahat yapıldığı söylenemez?

- A) Kültürel
- B) Hukuk
- C) Ekonomik
- D) Sağlık

Çünkü:.....
.....
.....

21-Çağ kavramı, tarihin kolay öğrenilmesi için, insanlığın doğuşundan günümüze kadar geçen zaman üzerinde yapılmış bölümlenmedir. Her çağ kendine ait özellikleri yansıtır.

- I. Tarihin kolay öğrenilebilmesini sağlar
- II. Oldukça uzun zamanları içerir
- III. Kendine ait özellikleri yansıtır

**Buna göre çağlarla ilgili olarak,
Yukarıdaki durumlardan hangilerine ulaşılabilir?**

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I, II ve III

Çünkü:.....
.....
.....

Türklerin Rumeli'ye geçişleri önceleri Türk dervişleri ile başlamıştır. Bu kimseler gittikleri bölgelerde halkın güvenini kazanarak fetih hareketlerine zemin hazırlamışlardır. Ardından fetihler gelmiş, fetihlerin ardından Anadolu'dan getirilen halk burada iskân edilmiştir. Onların tüm ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmış, kendilerine verimli topraklar verilmiş, vergi de alınmamıştır.

22- Yukarıda, Osmanlı tarihinin dünyadaki en önemli uzmanlarından biri olan Prof. Dr. Halil İnalcık'ın verdiği bilgilere göre, İskân Politikası ile devletin,

- I. Fethedilen yerleri Türk yurdu haline getirmeyi,
- II. Hıristiyan halkı zorla İslamlaştırmayı,
- III. Fethedilen bölgelerde kalıcı egemenlik sağlamayı

Hedefinden ya da hedeflerinden hangisini amaçladığı savunulabilir?

- A) I,II ve III
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) Yalnız I

23-Kuruluş Döneminde yürütülen aşağıdaki faaliyetlerden hangisi diğer Türk beyliklerinin Osmanlıya karşı sempatiyle bakmasını, alp ve gazilerin faaliyetlerini Osmanlı beyliği içinde yürütmesini sağlamıştır?

- A) Osmanlıların Bizans'a karşı gâzâ ve cihat faaliyetini sürdürmesi
- B) İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesi
- C) Orhan Gazi döneminde devlet kurumlarının oluşturulması
- D) Osmanlılar tarafından Anadolu Türk Birliğinin sağlanmak istenmesi

Çünkü:.....
.....
.....

24- Osmanlı Devleti'nde;

- I. Cami, kilise vb. ibadet yerlerinin yan yana olduğu şehirlerin bulunması,
- II. Mimari eserlerin, göze hitap edecek şekilde yapılması,
- III. Zenginlerin, yoksulları korumak için vakıflar kurmaları,

gibi gelişmeler hoşgörü, dayanışma ve estetik kavramları ile ilişkilendirildiğinde aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

- A) III-I-II
- B) II-I-III
- C) I-III-II
- D) I-II-III

Çünkü:.....
.....
.....

25-Bizans sınırında kurulan Osmanoğluları Beyliği, Anadolu beylikleri ile çatışmak yerine daha zayıf olan Bizans'a karşı gâzâ ve fetih politikası takip ederek Anadolu'daki Türk ve Müslüman halkın desteğini sağlamışlardır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine neden olmuştur?

- A) Bizans'ta taht kavgalarının çıkmasına
- B) Osmanlı'nın denizlerde güçlenmesine
- C) Osmanlı'nın kısa sürede büyümesine
- D) Anadolu'da siyasi birliğin sağlanmasına

Çünkü:.....
.....
.....

26-Osmanlılar fethettikleri bölgelere ülkesindeki göçebe Türkmenleri yerleştirmiştir. Böylece hem alınan topraklar Türkleşip Müslümanlaşıyor hem de savaşa gittiklerinde arkalarında düşman bırakmamış oluyordular.

Osmanlıların bu politikalarına ne denir?

- A) Gecekondu B) İskân
C) İslamlaştırma D) Fetih

Çünkü:.....
.....
.....

Cevap Anahtarı (Seçtiğiniz şıkkın üzerine çarpı (X) işareti koyunuz.)										
1.	(A)	(B)	(C)	(D)		14.	(A)	(B)	(C)	(D)
2.	(A)	(B)	(C)	(D)		15.	(A)	(B)	(C)	(D)
3.	(A)	(B)	(C)	(D)		16.	(A)	(B)	(C)	(D)
4.	(A)	(B)	(C)	(D)		17.	(A)	(B)	(C)	(D)
5.	(A)	(B)	(C)	(D)		18.	(A)	(B)	(C)	(D)
6.	(A)	(B)	(C)	(D)		19.	(A)	(B)	(C)	(D)
7.	(A)	(B)	(C)	(D)		20.	(A)	(B)	(C)	(D)
8.	(A)	(B)	(C)	(D)		21.	(A)	(B)	(C)	(D)
9.	(A)	(B)	(C)	(D)		22.	(A)	(B)	(C)	(D)
10.	(A)	(B)	(C)	(D)		23.	(A)	(B)	(C)	(D)
11.	(A)	(B)	(C)	(D)		24.	(A)	(B)	(C)	(D)
12.	(A)	(B)	(C)	(D)		25.	(A)	(B)	(C)	(D)
13.	(A)	(B)	(C)	(D)		26.	(A)	(B)	(C)	(D)

EK 2. Kavramsal Değişim Metinleri

ESTETİK NEDİR?

Günümüzde yapılan binalar, evler, parklar, bahçeler, çarşılar, alışveriş merkezleri, ibadet yerleri göze hoş gelmekte midir? Ya da güzel midir? Benzer soruları düşünmek sizin bu soruya doğru cevap vermenize yardımcı olacaktır.

Bu konu hakkında öğrencilerin bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Kadınların ameliyatla değişime uğraması
- Yüz değişikliği
- Gerdirme ameliyatı
- Bozuk bir yerlerin düzeltilmesi
- Güzel giyinmek.
- Görünümü güzel olan
- Bir sanat türü
- Yaşlıların yüzünü gerdirmesi
- Vücut estetiği
- Şekil değiştirme
- Cilt bakımı
- İşini özenerek yapmak
- Güzellik
- Yenilik
- Fiziksel değişim

Size göre “ESTETİK” ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

“Günümüzde yapılan binalar hiç estetik değil.”Bu sözle vurgulanmak istenen sizce nedir?

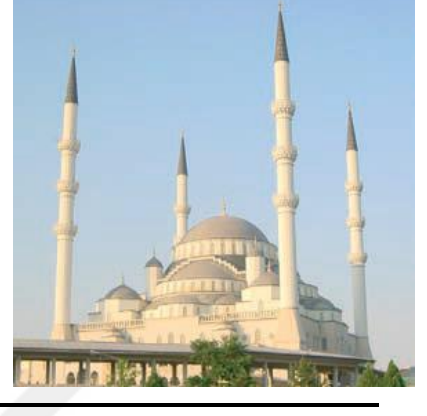
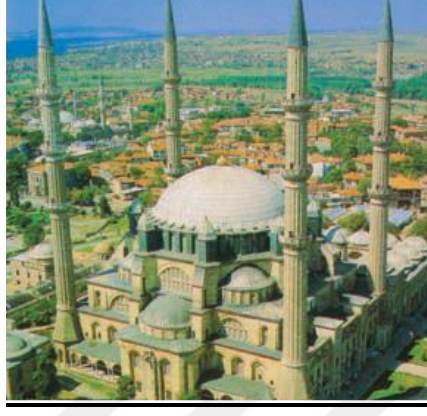
Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

ESTETİK kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, ESTETİK kavramını cilt bakımı, vücut estetiği, bozuk bir yerlerin düzeltilmesi, şekil değiştirme olarak ifade ederken, bazıları da estetiği kadınların ameliyatla değişime uğraması, fiziksel değişim ya da yüz gerdirme ameliyatı olarak değerlendirmektedirler.

EVET Estetik Kadınların ameliyatla değişime uğraması, Fiziksel değişim ya da Gerdirme ameliyatı değil, **Güzellik duygusuyla ilgili olan veya güzellik duygusuna uygun olandır.**

Birçok öğrenci fikrinin aksine kadınların ameliyatla değişime uğraması, yaşlıların yüzünü gerdirmesi değildir.

Şimdi aşağıdaki görselleri birlikte inceleyelim.

Alaeddin Cami (1221 Konya) Selimiye Cami (1575), Edirne Kocatepe Cami (1987), Ankara

Bu eserlerden yola çıkarak Türklerin kültür, sanat ve estetik anlayışları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

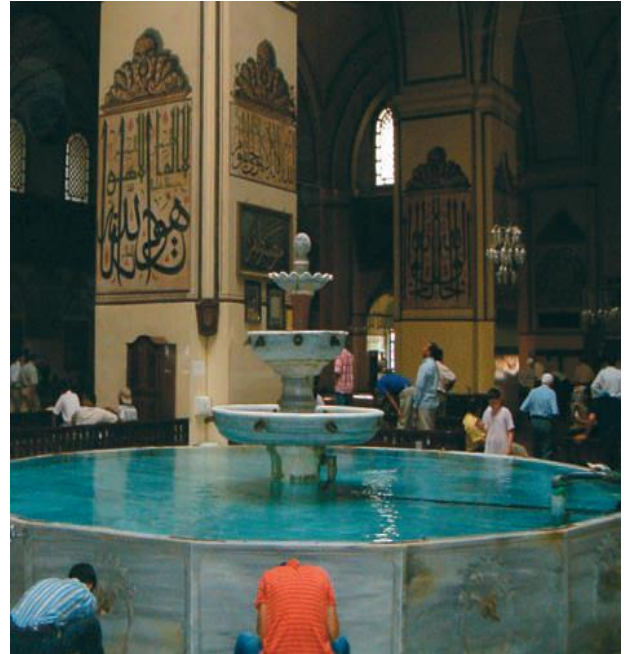
Bir şehir; yerleşim planıyla, tarihî eserleriyle, mimari yapılarıyla âdeta insanlarla konuşur. İlk defa gördüğümüz bir yerleşim yeri hakkında yorum yapmadan duramayışımızın nedeni belki de bundandır. Bir şehre olan sevgimiz ve bağımlılığımız o şehrin tarihi, kültürü, sanatı ve estetiğinden kaynaklanabilir.

İnsanlar bu sevgi ve bağımlılıklarını bazen yazıya aktarırlar. Aşağıda bu konuya örnek olabilecek bir şiire yer verilmiştir.

BURSADA ZAMAN

Bursa'da bir eski camii avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su,
Orhan zamanından kalma bir duvar
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin bir günü
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahîsi

Ahmet Hamdi Tanpınar
BeşŞehir,125.

Siz de yaşadığınız yerin tarihini, kültürünü, sanat ve estetik anlayışını anlatmak isterseniz yaşadığınız yerin hangi özelliklerini ön plana çıkartırdınız?
Neden?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

UNUTMA! Bir toplumun sanat eserleri o toplumun kültüründen ve yaşam biçiminden izler taşımaktadır.

BİRLİKTE YAPALIM TÜRK EVLERİ

Aşağıda eski ve yeni Türk evlerinin iç ve dış görünüşlerine ait fotoğraflar görüyorsunuz. Fotoğrafları inceleyiniz ve aşağıdaki soruları cevaplayınız.

● Yapıların da kullanılan malzemeler bakımından eski ve yeni Türk evlerini karşılaştırdığınızda bu evlerle ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

● Sizce eski ve yeni Türk evlerinden hangisinin estetik değeri daha yüksektir? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

FETİH NEDİR?

Devletlerin birbirleriyle yaptıkları savaşlar sonucunda birinin diğerinden ele geçirdiği topraklar fethedilmiş olur mu? Amerika Birleşik Devletlerinin Körfez savaşı ile Irak'ın başkenti Bağdat'a kadar Irak topraklarını alması bir fetih midir? Benzer soruları düşünmek sizin bu soruya doğru cevap vermenize yardımcı olacaktır

Bu konu hakkında öğrencilerin bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Bir yeri işgal etmek.
- Bir yeri kazanmak.
- Bir yeri ele geçirmek.
- Bir yeri keşfetmek.
- Bir yeri kendi himayesi altına almak.
- Toprak almak.
- Savaş kazanmak.
- Düşmandan bir yeri almak.
- Bir savaş adı.
- Bir yeri gezmek görmek.
- Yeni şeyler öğrenmek.
- İstila etmek.
- Savaş.

Size göre "FETİH" ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

"Bir yerin fethedilmesi demek o yerin savaşla kazanılması demek değildir. Mutlaka kültürel açıdan da fetih yapılmalıdır. "Bu sözle vurgulanmak istenen sizce nedir?

Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

FETİH kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, FETİH kavramını toprak almak, savaş kazanmak, işgal etmek, istila etmek olarak ifade ederken, bazıları da fethi bir yeri kendi himayesine almak, bir yeri gezmek görmek ya da yeni şeyler öğrenmek olarak değerlendirmektedirler.

Evet Fetih toprak almak, savaş kazanmak, işgal etmek, istila etmek değil, ***Fetih Sözlükte "Bir şehir veya ülkeyi savaşarak almak, açmak, yol göstermek, yardım etmek, hüküm vermek, galibiyet ve zafere ulaşmak" anlamlarında kullanılırken, bir Sosyal bilgiler kavramı olarak fetih, Müslümanların ülke ve şehirleri ilâhî kelimetullah (Allah'ın kelamını yüceltmek) amacıyla İslamiyet'e açmaları anlamında kullanılır. Fetih, öncelikle İslam'ın önündeki engelleri kaldırmak, insanların gönlüne ve aklına ulaşmayı mümkün kılacak ortamı hazırlamak anlamına gelir.***

Birçok öğrenci fikrinin aksine fetih işgal etmek, istila etmek değildir.

UNUTMA

Fetih bir istilâ ve sömürü savaşı değildir.

BİRLİKTE OKUYALIM

Aşağıdaki metinleri okuyunuz. Soruları cevaplayınız.

İSTANBUL'UN FETHİ

“İstanbul elbette fetholunacaktır. O’nu fetheden komutan ne güzel komutan ve O’nu fetheden asker ne güzel askerdir.

Hz. Peygamberimiz (s.a.s) in bu müjdesine nail olabilmek arzu ve gayreti, İslam hükümdar ve komutanlarını bu şehri fethetmek için harekete geçiriyordu. Bu kutlu müjdeye erişebilmek için İstanbul’a defalarca seferler yapılmıştır.

Çocukluğundan itibaren devrin en büyük alimlerinin önünde diz çöküp manevi bir terbiye alarak, milli kültür ve fetih şuuru içinde yetişen Osmanlı Hükümdarı Sultan Mehmed de İstanbul’u fethetmek ve böylece Peygamberi müjdeye nail olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Bu sebeple henüz 19 yaşındayken 1451 de ikinci defa tahta oturur oturmaz bu büyük idealini gerçekleştirmeye koyulmuştu.

Osmanlı ordusu bütün sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra, 1453 yılı Nisan ayında İstanbul önlerinde karargah kuran Sultan Mehmed Han’ın ordusu; birkaç gün içerisinde hazırlıklarını yapıp taarruza geçecekti. Savaş başladığında bütün kalpler, Allah Teala’nın rızası için heyecana gark olacak, Resul-i Ekrem’in 900 sene önceki müjdesine mazhar olmak arzusuyla hücum edilecekti.

Asker, kumandan, sultan, alim, evliya kimse bıkmak bilmiyor, gönüllerindeki tek şey ‘Ya biz İstanbul’u alırız. Ya İstanbul bizi !’ düşüncesi idi. Gemiler dağlardan ‘Allah Allah!’ sedalarıyla yürütüldü. En büyük toplar, en yeni silahlar, havanlar kullanıldı. Yer altından tüneller kazıldı. Surlara gedikler açıldı. Fethe varmak için dualar edildi.

İman ve tekniğin ahenkleşen kudreti, zeka ve cesaretin birleşip oluşturduğu gücün karşısında nihayet Bizans çöktü. Gürleyen topların sesine, fethi müjdeleyen tekbir sesleri karıştı. En nihayetinde büyük müjdeye nail olan Fatih şehre girdi. Yüce Rabbına hamd-ü sena ederek şükür secdesine kapandı.

İslam fethinin gayesi kesinlikle yok etmek ve öldürmek değil, aksine hayata kavuşturmak, huzur ve sükûnete erdirmektir.

Kendinden olmayan insanlara bile yardım elini uzatmak, aç olanı doyurmak, adaleti yaygınlaştırmak, zulmü ortadan kaldırmak ve İslam’ın cihana açılmasını sağlamaktır. Bu

hakikati o günün Hıristiyan idaresinde yaşayan halkın dilinde "Başımızda Kardinal Kûlahı görmektense, Osmanlı Sarığı görmeyi yeğleriz." sözü açık olarak ifade etmektedir.

Osman Gazi kardeşi Gündüz'ü çağırdı. 'Sen ne dersin? Biz bu ülkeyi nasıl fethedelim? Nasıl hareket edelim ki etrafımızda asker toplansın?''dedi. Kardeşi:''Civarımızda olan illeri vuralım, bozalım.''dedi. Osman Gazi dedi ki''Bu düşünce yanlıştır. Şundan dolayı ki bu illeri yakıp yıkınca bu Karaca Hisar şehrimiz mamur olmaz. Yapılması gereken budur ki komşularımızla iyi geçinip dostluk edelim.'''

1. Kardeşinin fetih politikası sizce doğrumudur? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Osman Gazi'nin fetih politikası doğrumudur? Neden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

GÂZÂ NEDİR?

Osmanlı tarihini anlatan sinema filmi, belgesel ya da Televizyon dizisi hiç izlediniz mi? Örneğin halen yayınlanmakta olan “Diriliş Ertuğrul” dizi filmi izlediniz mi? Film içerisindeki konuşmalarda geçen “Gâzânız mübarek olsun” cümlesindeki GÂZÂ kavramı ile ne anlatılmak istenmektedir? Burada geçen gâzâ ne anlama gelmektedir? Bu soruların cevapları üzerinde düşünmek size “GÂZÂ NEDİR” sorusunu cevaplamakta yardımcı olacaktır.

Bu konu hakkında öğrencilerin bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Savaşa gidilirken söylenen söz.
- Savaş.
- Kaçırıldığın namazların kılınması.
- Zor olanı yapmak.
- Bir şey için hayırlaşmak.
- Kaza yapmak.
- Kolaylık.
- Sonu kötü biten olay.
- Kışkırtmak.
- Bir tür sıvı yakıt.
- Ölüm.
- Kazanmak.
- İki aracın birbirine çarpması
- Bir ilin ilçesi.

Size göre “GÂZÂ” ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

GÂZÂ kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, GÂZÂ kavramını kaza yapmak, ölüm, kazanmak, bir tür sıvı yakıt olarak ifade ederken, bazıları da gâzâyı iki aracın birbirine çarpması, kaçırıldığın namazların kılınması ya da bir ilin ilçesi olarak değerlendirmektedirler.

EVET GÂZÂ iki aracın birbirine çarpması, kaçırıldığın namazların kılınması ya da bir ilin ilçesi değil, ***Gâzâ, İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa verilen isimdir.***

Birçok öğrenci fikrinin aksine gâzâ ne iki aracın birbirine çarpması nede bir ilin ilçesi değildir.

UNUTMA

Gâzâ, İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılır.

Osmanlı devletinin kuruluş döneminde kısa sürede büyümesinin nedenlerinden biride izlediği **gâzâ ve cihat** anlayışıdır. Bu anlayış gereğince seferlerini ve akınlarını kendisi gibi Müslüman olan doğudaki beyliklere karşı değil sürekli batıya doğru Hıristiyan Bizans imparatorluğu üzerine yapmıştır.

Peki, Osmanlının kuruluş döneminde seferlerini doğuya doğru değil batıya doğru yapmasının Osmanlının kısa sürede büyümesine ne gibi katkıları olmuştur? Tartışınız.

Osmanlı Devleti kuruluş döneminde komşu olduğu diğer Türk ve Müslüman beyliklerle mücadele etmek yerine Bizans'la mücadele ederek elde ettiği başarılarla gerek İslam dünyasının gerekse diğer beyliklerin sempatisini ve saygısını kazanmıştır. Böylelikle eski gücünden uzak olan Bizans'tan toprak kazanarak sınırlarını genişletmiş ve güçlenmiştir.

Peki, Osmanlı devleti kuruluş döneminde batıya doğru değil doğuya seferler yapsaydı kısa sürede büyüüp güçlenebilir miydi? Tartışınız.

Osmanlı Devleti kuruluş döneminde batıya değil doğuya seferler yapsaydı yani kendisi gibi Müslüman olan beyliklerle mücadele etseydi kısa sürede büyüüp güçlenemeyeceği gibi kendisinden daha güçlü olan diğer beylikler tarafından yok edilebilirdi. Ayrıca sürekli göçlerle gelen Türkmenlerin ve diğer beyliklerin, İslam dünyasının desteğini de alamazdı.

BİRLİKTE OKUYALIM

Aşağıdaki metni okuyunuz. Soruları cevaplayınız.

GÂZÂ VE OSMAN GAZİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Moğolların Türkiye Selçuklu Devletini bozguna uğratması(1243)Papalığın kışkırtmasıyla Mısır, Suriye ve Anadolu'ya Haçlı seferlerinin yapılması İslam dünyasını ölüm kalım mücadelesine itti. İlhanlı Moğol Hanlığının Papalık ve Bizans'la diplomatik ilişkilere girmesi İslam dünyasında kutsal savaş ve gâzâ kavramları üzerinde yoğunlaşılmasına neden oldu. Anadolu'da Türkmenler bu gâzâ hareketinin ön safında mücadeleye girdiler. O dönemde Osman Gazi Kastamonu uç beyi Çobanoğullarının emri altında Bizans'a karşı en uzak sınırda savaşan bir bey idi. Daha sonra Osman gazi Anadolu'da ortaya çıkan diğer beylikler gibi kurucusunun adıyla anılan Osmanlı beyliğini kurdu

Gâzâ fikrini benimseyen Samsa Çavuş, Akça Koca, Konur Alp, Turgut Alp gibi uç liderleri başlangıçta bağımsız hareket ediyorlardı. Zamanla Osman gazinin yoldaşı oldular.

1. Dünyaca tanınmış Tarihçi Halil İnalcık'ın eserinden bir alıntı okudunuz. Size göre bu alıntıda Osmanlı Beyliğinin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli etken nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.Sizce Osman Gazinin etrafında toplanılmasının sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÇAĞ NEDİR?

İçinde yaşadığımız dönemi tarif ederken hangi özelliklerinden bahsedersiniz? Yapacağınız bu tariflerle neyi anlatmış olursunuz? Bu tariften yola çıkarak Çağ kavramını rahatlıkla tanımlayabilirsiniz.

Bu konu hakkında öğrencilerin bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Dönemdir.
- Yeniçağ,eskiçağ,ortaçağ dır.
- Bir şeyi yapabilmek için girilmesi gereken yaşdır.(evlenme çağı gibi)
- Bizlerden önce gelen insan topluluğudur.
- Yaşanmış ya da yaşanacak bir dönemdir.
- Devirdir.
- Bir zaman dilimidir.
- Eski insanların yaşadığı yerin adıdır.
- Tarihtir.
- Devrimdir.
- Önceden bölüm bölüm isimlere ayrılarak o dönemi akılda kalabilir yapmaktır.
- Bir dönemden bir döneme geçmektir.
- Yılların bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur.
- Yüzyıllardan oluşan bir kelimedir.

Size göre “ÇAĞ” ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

ÇAĞ kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, ÇAĞ kavramını bir zaman dilimi olarak ifade ederken, bazıları da Çağı bir dönemden bir döneme geçmek ya da bizlerden önce gelen insan topluluğu olarak değerlendirmektedirler.

EVET Çağ bir dönemden bir döneme geçmek ya da bizlerden önce gelen insan topluluğu değil, ***Siyasi, sosyal, ekonomik açıdan benzer özellikler taşıyan, insan yaşamında birçok değişikliklere ve yeniliklere yol açan önemli bir olayla başlayıp yine önemli bir olayla biten zaman dilimidir.*** Taş Çağı, Maden Çağı, İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, Yakın Çağ gibi.

Çağ kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, dönem, devir. Tarihin ayrıldığı dört büyük bölümden her birine denir.

Tarih Yazının bulunmasından günümüze kadar gelen zamandır. Yazılı belgeler tarihçilere daha geniş bilgi kazandırdığı için tarihçilere göre ***"Tarih Yazıyla Başlar"*** anlayışı ortaya konulmuştur. Sümerlerin M.Ö. 3200 de çivi yazısını bulup kullanmasıyla Tarih Devirleri başlamıştır.

Peki ama NEDEN tarih devirleri Çağlara ayrılmıştır?

Çünkü! Tarih devirlerinin kapsadığı alan çok geniş olduğundan, tarih öğrenimini kolaylaştırmak için "Tarih devirleri" "çağlara" ayrılmıştır. Tarih çağları da denilen bu dönem, yazılı dönemler olup, insan topluluklarıyla ilgili daha kesin bilgiler içeren belgelerden yararlanma imkânı verir. Bu nedenle Tarih çağlarını birbirinden ayırırken, önemli olayların ölçü alınması benimsenmiştir. Tarih çağlarını başlatan ve sona erdiren olaylar, geniş boyutlu ve evrensel nitelikli olaylardır. Ancak her toplumda tarih çağlarını başlatan ve bitiren gelişmeler farklı olabilir. Zaten çağ ayrımının doğruluğu tartışılmaktadır. Çünkü çağ ayrımı ve belirtilen özellikleri Akdeniz havzası ve Avrupa'nın tarihi geçmişine göre yapılmıştır. Dünya'nın diğer bölgelerindeki toplumların yaşayışları dikkate alınmamıştır. Yine bir çağın diğer çağdan her yönü ile ayrılması imkânsızdır. Ayrıca aynı çağ içindeki farklı ülkelerdeki gelişmelerin hepsinin birbirlerine benzemesi imkânsızdır. Çünkü sosyal olaylar birbirleri ile bağlantılıdır. Bu nedenle aynı sosyal olaylar farklı çağlarda da devam edebilir.

Tarih öğrenimini kolaylaştırmak için insanlığı derinden etkileyen olaylar esas alınarak "çağlar" oluşturulmuştur. Bütün çağlar yazının bulunuşu esas alınarak "Tarih öncesi çağlar ve Tarih Devirleri" olmak üzere iki büyük bölüme ayrılmıştır.

Çağların Başlangıç Ve Bitiş Tarihleri Neye Göre Tespit Edilmiştir?

Tarihin zamana göre tasnifinde en önemli ayırım "çağlara ayırarak" incelemidir. Çağların başlangıç ve bitim tarihleri belirlenirken toplumların *geniş çapta etkilendiği tarihi olaylar* esas alınmıştır.

TARİH ÇAĞLARI

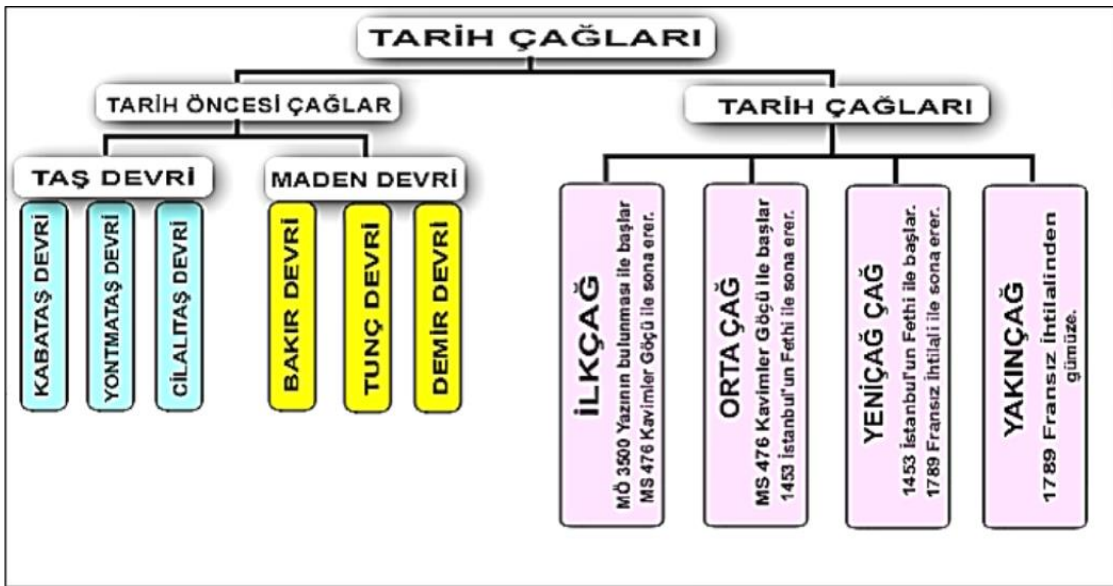
- Yazının bulunmasından günümüze kadar geçen dönemdir.
- Bu dönemin bölümlere ayrılmasında toplumları çok yönlü etkileyen **evrensel** olaylar dikkate alınmıştır.

UNUTMA

Tarihin Çağlara Ayrılmasının Sebebi: Tarihi olayları doğru ve çabuk inceleyebilmektir.

Tarihin Çağlara Ayrılmasında Kullanılan Yöntem ve Esaslar.

1. Çağ tasnifi Ön Asya ve Akdeniz uygarlık bölgelerinde meydana gelen gelişmeler dikkate alınarak yapılmıştır, dünyanın her yerinde aynı değildir.
2. Yazının icadından önceki zamana "Tarih öncesi", yazının icadından sonraki döneme ise "Tarih Çağları" denir.
3. Tarih Öncesi Çağlar, insanların yaptığı araç gereçlerin gelişimi dikkate alınarak kendi içinde bölümlere ayrılır.
4. Tarih Çağları ise tüm İnsanlığı etkileyen evrensel nitelikli olaylar dikkate alınarak tasnif edilmiştir.
5. Çağlar tüm toplumlar tarafından aynı sıra ve aynı zaman diliminde yaşanmamış olabilir.

İSKÂN NEDİR?

Devletler vatandaşlarını neden yerleşik bir hayata geçirmek isterler ya da günümüzde Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Romanya ve Bosna-Hersek gibi Balkan ülkelerinde Türkler yaşamaktadır. Peki bu Türkler bu ülkelere ne zaman ve nasıl yerleşmişlerdir? Sorularının cevabına yönelik bilgiler iskân nedir sorusunun cevabını bulmada size yardımcı olabilir.

Bu konudaki öğrencilerden bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- İsyandır.
- Yaşadığımız bölgedir.
- Kavga çıkarmaktır.
- İmkândır.
- Bir konutun borcu olmadığına dair alınan belgedir.
- Oturma iznidir.
- Tapudur.
- Kanundur.
- Savaştır.
- Eşyadır.
- İmparatorluktur.
- Bedeldir.
- Sözleşmedir.
- Taşınmadır.
- Kazanılan bir paradır
- Siyasettir.

Size göre “İSKÂN” ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

İSKAN kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, İSKAN kavramını siyaset, sözleşme, bedel, oturma izni, isyan, savaş olarak ifade ederken, bazıları da İskanı bir konutun borcu olmadığına dair alınan belge ya da tapu olarak değerlendirmektedirler.

EVET iskân bir konutun borcu olmadığına dair alınan belge ya da tapu değil, ***İskan Sözlükte "Boş bir bölgeye insan yerleştirmek, yerleşme" anlamlarında kullanılırken, bir Sosyal bilgiler kavramı olarak İskandan kastedilen fethedilen yerlere Türklerin yerleştirilerek o bölgenin Türklesmesi ve kalıcı bir yerleşmenin yapılmasıdır. Osmanlı Devletinin büyümesinin ve güçlü bir devlet olmasının sebeplerinden biriside budur.***

Göçebelik eski Türk toplumlarından beri devam eden bir hayat tarzıydı. Göçebeler hayvancılıkla uğraşırlardı. Anadolu’da bunlara “Yörük” denmektedir. Göçebelik Türk geleneklerinde önemli bir hayat tarzı olduğu için varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.

Peki ama NEDEN Osmanlı devleti göçbeleri yerleştirmek istemiştir?

Çünkü! Osmanlı devleti kuruluş döneminde Anadolu ve Rumeli'de yerleşme(İSKÂN)siyasetine büyük önem vermiştir. Rumeli'de fethedilen topraklara önce (konargöçer)Türk boy ve oymakları yerleştirilmiştir. Böylece oraların Türkleşmesi sağlanmıştır. Yine gerekli gördüğünde halk devletin sınırları içerisinde başka yere iskâna tabi tutulmuştur. Bu rasgele yapılan bir hareket değildir. Aralarında düşmanlık olan, suç işleyen, toprak sıkıntısı çeken aileler belirlenerek tercih edilmişlerdir.

UNUTMA

Osmanlıda İskân ASLA rasgele yapılan bir hareket değildir.

Rumeli'ye nakledilen ailelere zengin topraklar ve bazı ayrıcalıklar verilmiştir. Bu durum fetihleri teşvik amacı taşıdığı kadar bu yerlerin Türkleşmesi açısından da önemli bir rol oynamıştır. Osmanlı Devleti iskân siyasetini uygularken Müslüman olmayan yerli halkı incitmemeye özen gösterirdi. Onları dillerinde, dinlerinde, gelenek-göreneklerinde serbest bırakırdı. Ayrıca önceki döneme göre vergileri düşürerek Balkanlardaki yerli halkı kendi yönetimine ısındırmayı amaçlardı.

Sizce Osmanlı'nın böyle bir uygulama yapmasının yararları neler olabilir? Tartışınız. Osmanlı Devletinin uyguladığı iskân politikasının yararları şunlardır:

- 1.Balkanlarda Türk nüfusu arttı ve türk kültürü yayıldı.
- 2.Fethedilen bölgelerin savunulması ve elde tutulması kolaylaştı.
- 3.Göçebe Türkmenler yerleşik hayata geçirildi;böylece askere alma ve vergi toplama işi kolaylaştı.
- 4.Balkanlara yerleştirilen Türklerin batı yönündeki seferlere katılmaları sağlandı.

İskan Faaliyetlerinin Özellikleri ve Amaçları

- * İskan için öncelikle konar-göçerler (Yarı göçebe) tercih edilir, yerleşik hayata geçmeleri sağlanırdı. Böylece göçbelerin yerleşik halka verdikleri zarar da engellenmiş olurdu.
- * İskan, fethedilen yerlere yakın yerlerden yapılırdı. Bununla, göçü kolaylaştırma ve göçenlerin göç edilen bölgeye uyumunu sağlamak amaçlanmıştır.
- * İskan yapılırken coğrafi benzerlik de göz önünde bulundurulurdu. Örneğin; iskâna tabi olan aile Anadolu'da ne yetiştiriyorsa Balkanlarda da yine aynı ürünleri yetiştirebileceği bir bölgeye yerleştirilirdi.
- * **Bir yerden göçmen alınırken, o yerin üretim ve düzeninin bozulmamasına dikkat edilirdi.**
- * Fethedilen yerlerdeki yerli halktan ayaklanma çıkarma olasılığı olanlara iskân faaliyetlerinde öncelik verilirdi.
- * Yeni yerleşim yerinde herkese ihtiyacı olan malzemeler verilir, bir süre vergi alınmazdı.
- * Geçerli neden olmadan yeni yerleşim yerini terk etmek ve eski yerleşim yerine dönmek yasaklanmıştır.
- * İskana tabi tutulan aileler arasında anlaşmazlık olmamasına dikkat edilirdi.
- * Bir yere iskân bir seferde yapılmaz, gerektiğince yapılırdı.

UNUTMA:

İskan Faaliyetleri Sonucunda;

14. yüzyılın ortalarından başlayıp 16. yüzyılın sonlarına kadar yaklaşık 150 yıl süren iskânlar sonunda Balkanlar'ın önemli bir kısmı her yönüyle Anadolu kadar Türkleşmiştir.

ISLAHAT NE DEMEKTİR?

Osmanlı Devleti'nin 18 ve 19. yüzyıllar da yeni kurumlara ihtiyaç duymasının nedenleri neler olabilir? Sorusunun cevabına yönelik bilgiler ıslahat nedir? sorusunun cevabını bulmada size yardımcı olabilir.

Bu konudaki öğrencilerden bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Özgürlüktür.
- Eserdir.
- Padişahdır.
- İlkedir.
- Bölümdür.
- İslah olmaktır.
- Kanundur.
- Günah işlendiğinde söylenen bir sözdür.
- Doğruluktur.
- Beddua etmektir.
- Yaramazlıktır.
- Eğitim işidir.
- Tövb.e etmektir.
- Akıldır.
- Yerleştirmektir.
- Düzendir.

Size göre "ISLAHAT" ne demektir? Siz de yukarıdaki görüşlere katılıyor musunuz?

Konuyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

ISLAHAT kavramı, tam olarak kavranamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Bazıları, ISLAHAT kavramını özgürlük, eser, doğruluk, yaramazlık, akıl, kanun olarak ifade ederken, bazıları da İslahatı günah işlendiğinde söylenen bir söz ya da tövbe etmek olarak değerlendirmektedirler.

EVET İslahat günah işlendiğinde söylenen bir söz ya da tövbe etmek değil, **İslahat Sözlükte " Daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklik, düzeltme veya iyileştirme, reform ya da genel olarak herhangi bir kuruluşta, devlet düzeninde eskimis ya da bozulmuş olan yanları düzeltmek." anlamlarında kullanılırken, bir Sosyal bilgiler kavramı olarak İslahattan kastedilen Osmanlı tarihinde gerileme döneminden başlanarak zaman zaman Batı örneğine göre girilen yenileşme ve ilerleme atılımlarına verilen ad ,yenilik olduğu anlaşılmalıdır.**

Peki ama NEDEN Osmanlı devleti ıslahat yapma gereği duymuştur?

Cünkü! Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında XVII. yüzyıldan itibaren gerilemeye başlamasıyla devlet adamları bu duruma çareler aradılar. XVIII. yüzyıldan itibaren gerçekleştirilen ıslahatlarla Avrupa'daki kurum ve gelişmeler alınarak ülkenin ilerlemesi yönünde çalışmalar yapıldı. 1600'lü yıllarda artık savaşlarda başarıların gelmemesi, Devlet işlerinin iyi idare edilememesi, Avrupalıların Bilim, Teknik ve kültürel ilerlemelerinin

Osmanlı tarafından takip edilememesi gibi nedenlerden dolayı Osmanlıda duraklama devri yaşanmıştır. Osmanlı eski gücüne ulaşmak için 17.yy da yani duraklama döneminde ilk kez yenilik yani ISLAHAT yapmaya karar vermiştir.

UNUTMA

Islahat daha iyi duruma getirmek için değişiklik, düzeltme yada iyileştirme yapmak demektir.

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Yükselme dönemlerinde görülen başarılı ve güçlü durumu, Duraklama döneminde yavaş yavaş aksamaya başlamıştır. Bu durumun farkında olan Osmanlı Devleti çözümü sert önlemler alarak bulduğunu düşünmüştür. 17. yüzyılda olan Duraklama döneminde alınan önlemler yeterli olmamıştır. 18. yüzyılda olan Gerileme döneminde yer alan Lale Devri ile ilk kez Batı örnek alınarak çözüm bulunmaya çalışılmış ve ilerleme kaydedilmiştir.

ŞİMDİ LALE DEVRİ ISLAHATLARINA BİR BAKALIM

1718 pasarofça antlaşmasından başlayarak 1730 yılındaki Patrona Halil İsyanına kadar devam eden döneme lale devri denir.

Lale devri zevk ve eğlence dönemi olarak kabul edilse de; bu dönemde Osmanlı devletinde birçok yenilik yapılmıştır. Bu yenilikler;

- Viyana, Paris ve Berlin gibi önemli Avrupa başkentlerine elçiler gönderilmiştir.(Böylece; Osmanlılar, Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip edebilmiştir.)
- Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaa Osmanlı'ya getirilmiştir. Ancak; dini eserler matbaalarda çoğaltılmamıştır. Bunun sebebi; hattatların işsiz kalmaması içindir.
- Yeniçerilerden oluşan itfaiye bölüğü kurulmuştur.
- Kağıt, kumaş fabrikaları ve çini atölyeleri kurulmuştur.
- İlk kez çiçek aşısı yapılmıştır.
- Avrupa mimarisinden etkilenilerek, birçok köşk, saray ve çeşme gibi eserler yapılmıştır.
- Resim ve minyatür alanında önemli eserler ortaya çıkmıştır.

NOT: Lale devri, Osmanlıda Batının (Avrupa'nın) üstünlüğünün kabul edildiği ilk dönemdir. Çünkü ilk defa Avrupa'daki gelişmeler örnek alınmıştır.

Peki, Lale devrinde hangi alanlarda ıslahat yapılmıştır? Tartışınız.

Lale Devrinde Avrupa'nın örnek alındığı bu ıslahat hareketleri ve değişim süreci, bu devrin 1730 yılın da kapanmasıyla sona ermiş olabilir mi? Neden?

.....

.....

.....

.....

BİRLİKTE OKUYALIM

KOÇI BEY RİSALESİ

Devrin Osmanlı aydınları devlette meydana gelen “buhran” veya “dönüşüm-değişimi” ortadan kaldırmak için ıslahat layihaları (ıslahatlarla ilgili görüş ve düşünce bildiren yazı) hazırlamayı kendilerine manevi borç bilirdiler.

XVII. yüzyıl Osmanlı devlet adamlarından Koçi Bey, Sultan IV. Murat’a takdim ettiği Risalenin kaleme alınmasını şöyle kaydeder:

“...devletin sığınağı olan padişahın yüce...Katına âciz kulunun arzuhalı budur ki: Saltanatı âliyenin çok yüksek hanedanı -Cenabıhak ezeli inayetleriyle muhafazada devam eylesin- tasalı ve Osmanlı Hanedanı'nın iyiliğini isteyen, hayırları çok bilginler ve itaate hazır olup, gözden düşmüş olan emektar kulları, dünya ahvalinin bu çeşit değişmesi, şerrin, fitne ve fesadın aşırı olmasının sebeplerini düşünüp padişah hazretlerinin kulağına ulaştırmak fırsatını aradık.

Yüce Allah'a hamdolsun, hünkârımızın düzen gösteren ve cihanı süsleyen yüksek bereket meydana getiren nurlu fikirleri, zulüm ve fesadın kökünü kazımak ve adalet örtüsünü yaymak tarafına yönelmiş bulunduğu bütün insanların malumu olmakla herkes düşüncesini padişaha bildirmeye başladılar. Bir zerre olan bu fakir kulunuz da uzun layihayı, devletin sığınağı padişah eşiğine arz etmekte acele ettim ki âlemin bozukluğu ve insanların ahvalinin değişmesi sebebinin ne olduğu ve Allah'ın yardımıyla ne suretle düzeleceği kısaca padişahımızın malumu olup, gittikçe şahane ve güzel eserler meydana gele...”

Yukarıdaki alıntıya göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Koçi Bey'in bir risale yazmasına neden olan sebepler nelerdir?

.....
.....
.....

2. Yukarıdaki alıntıda üzerinde durulan konular nelerdir?

.....
.....
.....

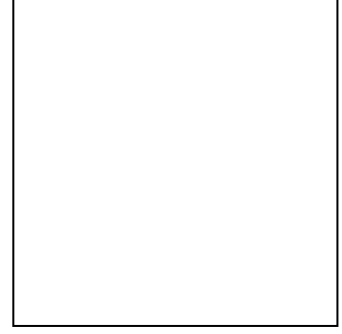
3. Osmanlılardaki gerileme ve yıkılma sürecini durdurmak için bir görüş de siz bildirseydiniz bu görüşünüz ne olurdu?

.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Ramazan ŞARLAYAN
Doğum Yeri ve Yılı : Keskin 1974
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : ramazansarlayan@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Mesleki Deneyim

Giresun Keşap Atatürk ÇPL	1997-2001
Kırşehir Akçakent Mahsenli İlköğretim Okulu	2001-2003
Kırşehir Zernişan Vakkas Yaşar İlköğretim Okulu	2003-2014
Kırşehir Prof.Dr. Erol Güngör Ortaokulu	2014- (Halen)

Yayınlar

Çelikkaya T.,Yakar H. ve Şarlayan,R. (2016). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Saygı ve Bilimsellik Değerine İlişkin Algıları: Metafor Analizi. International Online Journal Of Educational Sciences, 7(4), 188-207.